

0. Introducció

Aquest treball de recerca parla sobre el Sistema Penitenciari Català. He decidit elegir aquest tema ja que vull conèixer com funciona el món penitenciari i quins objectius té. M'he decantat a escollir aquest tema perquè considero que és un tema molt social i interessant que cal conèixer i apropar a la societat. Cal remarcar que també significarà una bona oportunitat per relacionar-ho directament amb valors com "justícia", "llibertat" i "compromís".

Cal dir, que pretén mostrar la realitat. Des del moment que vaig plantejar-me la realització d'aquest, vaig tenir clar que no volia quedar-me al marge i fer un treball superficial, sinó que volia arribar més lluny. Fins i tot, arribar a conèixer els motius que una persona té per arribar a delinquir.

He decidit informar-me sobre les condicions de vida als centres penitenciaris, de la mateixa manera que vull descobrir quines són les situacions quotidianes, les activitats que realitzen i quines són les seves emocions i pensaments. Per altra banda, també vull conèixer les dificultats amb les que es troben al sortir del centre penitenciari, els contratemps que dificulten la seva reinserció i finalment quina és l'opinió de la societat en general.

La base del nostre sistema penitenciari no consisteix en castigar al pres o delinqüent, sinó en ajudar-lo a deixar els hàbits que l'han portat a delinquir i proporcionar-li ajuda amb la finalitat de que es transformi, i se senti un ésser humà útil per a la societat; també m'agradaria conèixer el perquè una persona que ja ha estat condemnada abans, torna a delinquir. Per què tornar a passar per tot el que la presó suposa?

La meva intenció és encaminar aquest treball cap a un punt de vista humà i proper. Penso que és un tema interessant i que cal que la societat s'interessi a conèixer el funcionament i objectius del sistema penitenciari. He pogut arribar a una primera hipòtesi fent una mica de recerca: el món penitenciari és ple de prejudicis i es troba apartat de la societat. Aleshores, com volem assolir la reeducació i reinserció si la societat, que és qui els ha d'ajudar, es manté al

marge? Per tant és essencial que la societat s'informi i tingui interès per conèixer les realitats que viuen la població penitenciària dia a dia.

Els centres penitenciaris sempre han format part d'un camp actiu en el qual han abundat els projectes de millora, les reorganitzacions, les experiències que han servit d'exemple per modificar allò erroni, els discursos teòrics plantejats per ser utilitzats a la pràctica, els testimonis que narren les seves històries i les investigacions d'organismes que creuen que el Sistema Penitenciarí Català fracassa en molts aspectes. És per aquest motiu que finalment em vaig decantar a treballar aquesta temàtica. És un tema d'actualitat que ens afecta a tots i ens hauríem de comprometre a integrar el món penitenciarí a la nostra vida quotidiana.

La finalitat de la presó és tornar els individus dòcils i útils perquè es puguin reinserir. La metodologia que utilitzen els centres penitenciaris és portar a terme un treball molt precís sobre el seu cos. D'aquesta manera es va dissenyar la institució- presó que ha estat definida per llei, i tal i com deia Michel Foucault¹ com "la pena per excel·lència". Com a conseqüent, la meua segona hipòtesis es centra en estudiar si realment la presó constitueix el millor mètode per aconseguir la reinserció i reeducació; i si no és així intentar fer una proposta de millora sobre el sistema penitenciarí.

La metodologia del meu treball es realitzar un seguit d'entrevistes que em permetran jutjar i treure unes conclusions sobre si el Sistema Penitenciarí desenvolupa una bona tasca. Les persones que vull entrevistar són aquelles que es troben en contacte amb el sistema penitenciarí, les mateixes que el configuren i el tracten cada dia. També, si dispenso del temps necessari, m'agradaria fer una enquesta. Aquesta serà una mostra de la opinió de la societat, que em servirà per assabentar-me d'allò que coneixem o bé per demostrar la ignorància que impera sobre aquest tema.

¹ FOUCAULT, MICHEL *"Vigilar i castigar. Nacimiento de la prisión"* Ed. Sigo XXI, 1979

Així doncs, m'agradaria sensibilitzar la població i que aquesta s'animés a posar-se al lloc de la població penitenciària, que es pogués arribar a un equilibri, a un punt d'empatia de les dues parts.

« Sumido en la soledad, el recluso reflexiona. Sólo en presencia de su crimen, aprende a odiarlo, y si su alma no esta todavía estregada por el mal, será en el aislamiento donde el remordimiento vendrá a asaltarlo. »²

Per aquest motiu, tal i com justificava Michel Foucault, cal considerar les persones internes en un centre penitenciari com persones que són iguals que nosaltres, amb la mateixa capacitat de raonar, de penedir-se i de tenir les ganes de voler rectificar. Per tant, és essencial, però, que l'Administració penitenciària informi a la població del treball que es realitza als centres penitenciaris, amb vista de fer comprendre millor a la societat la realitat penitenciària.

Finalment, exposo que les bases teòriques del Sistema Penitenciari són correctes però cal buscar què és el que falla i per quins motius.

Sóc conscient dels embuts que hi ha en aquest món, i sé que serà difícil arribar a conèixer la realitat que viuen els reus dels centres penitenciaris; però si més no, penso que és una bona oportunitat per treballar aquest tema que tant m'interessa, i per fer un treball de consciència per a totes aquelles persones que, encara avui en dia, li posen més èmfasi a la venjança que a la rehabilitació.

² FOUCAULT, MICHEL *“Vigilar i castigar. Nacimiento de la prisión”* Ed. Sigo XXI, 1979

MARC TEÒRIC

1. Sistema Penitenciari Català

1.1 Què és el Sistema Penitenciari?

El Sistema Penitenciari és un sistema complex, paradoxal i altament burocratitzat però, com tots els sistemes, sobreviu a les relacions quotidianes dels qui en formen part. Aquest és fruit i creació d'un sistema social.

El Sistema Penitenciari és un sistema imperfecte per naturalesa, ja que ha de conjugar elements poc compatibles com seguretat i rehabilitació, en un context de creixement imparable de la població reclusa, que dificulta extraordinàriament qualsevol política. Cal afegir, les contínues reformes legals que es fan des del Parlament estatal, en un clima social que demana cada cop més repressió, encara ho dificulta més.

Tot i aixó, l'execució del Sistema Penitenciari Català té un caràcter social. Social, en un doble sentit.

- Social, per la seva finalitat. La política penitenciària en un sistema democràtic ha de ser una política social, que s'adreci als col·lectius marginats temporalment o d'una manera crònica de la comunitat. Una política que ha de donar a aquests individus la possibilitat de desplegar les capacitats que té tota persona per al propi desenvolupament i en benefici a la societat. Una política, per tant, que està molt relacionada amb altres polítiques educatives, laborals, sanitàries, d'assistència social, etc. pròpies dels governs que creuen que la comunitat política no pot desentendre's de la sort de cap dels seus membres, per greu que hagi estat la seva conducta antisocial.

- A més, la política penitenciària també és social en un altre sentit: és una política que ha de ser analitzada i executada per les autoritats públiques, però ha de ser assumida també pel conjunt de la societat, representada per les institucions del govern local, per les corporacions patronals i sindicals, per col·lectius voluntaris, per les organitzacions no governamentals, pels mitjans de comunicació i per qualsevol altre agent social, en la mesura de les seves capacitats i funcions.

Una política penitenciària, amb un sistema deixat únicament i exclusivament a mans de l'Administració pública, sense la implicació de la societat, no arribarà mai a assolir els seus objectius ja que serà percebuda com una activitat necessària, però que és preferible ocultar perquè apareix com a incòmoda i molesta. Si és així, la reputació i fins i tot l'autoestima dels seus professionals serà escassa. Com a conseqüència, s'hi aplicaran pocs recursos i aquests seran orientats exclusivament a la repressió i la seguretat, i no per a tractaments rehabilitadors. A més, seran freqüents les oposicions de veïns i fins i tot d'autoritats locals populistes que rebutgen la presència d'instal·lacions penitenciàries en el seu entorn, com si es tractés d'una activitat molesta o perjudicial que convé apartar del centre de les ciutats.

El sistema penitenciari augmenta el seu potencial d'èxit rehabilitador quan compta amb el suport dels agents empresarials i sindicals, quan pot comptar amb la col·laboració de les autoritats locals, quan pot disposar dels recursos humans i de la sensibilitat d'organitzacions voluntàries i no governamentals.

Catalunya, d'acord amb l'Estatut d'Autonomia, li correspon l'execució de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària. Catalunya va assumir les competències penitenciàries l'any 1984, i avui en dia, és la única comunitat autònoma que pot exercir aquestes facultats.

La base legal és la mateixa per tot l'Estat espanyol, i per tant, existeix un únic model penitenciari; a la pràctica però, existeixen dos sistemes polítics-administratius amb competències a l'organització i gestió del sistema penitenciari: l'Administració Penitenciària del Estat Espanyol i l'Administració Penitenciària de Catalunya.

La legislació aplicable al sistema penitenciari és la mateixa per tot l'Estat espanyol i està integrada per la Constitució Espanyola del 1978, la Llei Orgànica General Penitenciària de 1979, el Codi Penal de 1995 i el Reglament Penitenciari de 1996.

El Sistema Penitenciari a més de garantir el compliment de les penes privatives de llibertat, té com a finalitat primordial la inserció sociolaboral i la rehabilitació dels interns. La rehabilitació penitenciària es desenvolupa en programes que

faciliten als interns una àmplia i diversificada oferta que inclou no solament les activitats terapèutiques i assistencials, sinó també formatives, educatives, laborals, de lleure, cultura i esport. Formen part també d'aquest procés rehabilitador els permisos de sortida, les sortides programades i el medi obert, en molts casos duts a terme amb la col·laboració d'entitats. A més, es prioritza les mesures penals alternatives a la presó, per ajudar els penats a portar una vida familiar, social i laboral més normalitzada.

1.2 Evolució històrica del Sistema Penitenciari

Per parlar sobre l'evolució històrica del Sistema Penitenciari cal fer referència als canvis en la finalitat d'aquest.

La finalitat de les presons ha anat canviant al llarg de la història. Va passar de ser un simple medi de retenció per el que esperava una condemna, a ser una condemna en si mateixa. En alguns països (principalment els democràtics), era un medi que tenia, com a objectiu, el de protegir la societat d'aquell que pogués resultar perillós i a la vegada intentaven que l'individu es reinserís. Tot i que també podia ser utilitzat com un mitja de pressió política en moments difícils. De fet, la reinserció, rarament, s'aconseguia.

Michel Foucault, al seu llibre "*Vigilar y castigar*" senyala que, la seva utilització com a pena sancionadora de la delinqüència, és un fenomen recent que va ser instituït durant el segle XIX. Abans, la presó només s'utilitzava per retenir als presoners que es trobaven a l'espera de ser condemnats (o no) d'una manera efectiva: càstig, execució o desestimació.

Els presoners es trobaven retinguts en un mateix espai, sense tenir en compte el seu delicte i havien que pagar ells mateixos la seva manutenció. La desorganització era de tal magnitud que els sospitosos d'un mateix delicte podien, amb tota facilitat, canviar la versió dels fets abans del seu procés. L'aplicació de la justícia de l'època era de domini públic. Es mostraven els suplicis als que eren sotmesos els acusats així com les execucions d'aquests mateixos.

Michel Foucault menciona els centres penitenciaris amb dues altres formes: “*los grandes recintos*” o “*la nave de los locos*”, com exemples particulars de la privació de llibertat anteriors a l'època moderna.

Durant aquelles èpoques la presó era un mitjà d'exclusió per tot tipus de persones marginals, ja siguin delinqüents, bojos, malalts, orfes, prostitutes, homes sense sostre, etc. Aquests eren encarcerats, sense cap ordre, només a fi de fer callar les consciències de les “honrades” persones sense més aspiració que la de fer-los desaparèixer. La creació de les presons va sorgir davant la necessitat de mantenir en silenci el tractament de la delinqüència. Les execucions, portades a terme en públic, cada cop eren inferiors i més discretes, fins arribar a desaparèixer, per complet, de la vista pública. Les tortures, considerades com salvatges, havien de ser modificades per una altra cosa. Foucault senyala que l'elecció de la presó es deu a una elecció per defecte, en una època en la que la problemàtica era, majoritàriament, la de castigar al delinqüent, la privació de llibertat es revelava com la tècnica coercitiva més adequada i menys atroç que la tortura. Foucault afirma, des dels seus principis, l'eficàcia de les presons ja va ser motiu d'importants debats entre la població i entre els qui s'encarregaven d'organitzar les presons.

La presó va evolucionar ràpidament, es va convertir en el que Foucault va denominar com *institució disciplinària*. La seva organització, consistia en un control total del presoner que estava vigilat constantment pels carcellers. En la filosofia del *Panopticon*³ de Jeremy Bentham es va trobar la perfecta il·lustració de la nova tècnica carcerària.

Les teories de Foucault van ser integrades parcialment i es van veure millorades amb els treballs sobre la “*Sociología de la experiencia carcerària*” de Guille Chantraine. Segons aquest autor, si el càstig corporal va deixar d'existir, aquest va ser reemplaçat per una forma de càstig menys violenta, tot i que va seguir sent un càstig d'acord amb els valors de les democràcies occidentals.

³ El concepte d'aquest disseny permet a un vigilant observar (-opticon) a tots (pan-) els presoners, sense que aquests ho puguin saber.

Els objectius de la presó van evolucionar amb el pas del temps. Poc a poc, la idea de que l'intern havia de reparar el mal ocasionat a la societat, va prendre consciència.

L'encarcerament havia d'anar acompanyat del treball, el delinqüent havia de pagar, amb la presó, el seu deute, no directament a les seves víctimes, però sí el mal que el seu comportament havia causat a tota la societat. Després d'haver complert la seva condemna i haver pagat el seu deute, el delinqüent quedava exempt de tota culpa i podia reprendre una nova vida. L'aplicació d'aquesta utopia, però, encara no s'ha fet realitat.

El fet de considerar la presó com un lloc de reeducació del delinqüent, va significar un avenç. La presó va fixar altres objectius: el canviar als delinqüents i adaptar-los per una vida normal en la societat. La seva principal idea era la de reeducar i reformar als delinqüents que havien pres un camí equivocat.

Les presons actuals són les hereves de tots aquests ideals, idees i progressos que, realment, no es compleixen del tot. La presó es justifica, més o menys, d'acord amb els llocs (cada país té un Reglament Penitenciari diferent) i amb els períodes en funció d'aquests ideals amb els que van ser creades.

1.3 Situació Actual del Sistema Penitenciari Català

En tot l'Estat espanyol, només la Comunitat Autònoma de Catalunya té estatut d'autonomia en l'execució de la competència executiva (és a dir, gestionar i organitzar integrament la política, el personal i els establiments dels centres penitenciaris d'acord amb la legislació espanyola). Catalunya té el traspàs efectiu de l'anomenada competència des de l'1 de gener de 1984 (en virtut del Real Decret 3482/1983, del 28 de desembre).

Com a conseqüència, el Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya exerceix en exclusiva la política penitenciària a Catalunya, a través de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil.

Aquesta presenta la següent organització:

SECRETARIA DE SERVEIS PENITENCIARIS, REHABILITACIÓ I JUSTÍCIA JUVENIL

- ▶ Servei d'Assessorament Jurídic
- ▶ Servei d'Inspecció
- ▶ Àrea d'Informació en Matèria de Seguretat
- ▶ Responsable de Planificació i Projectes Estratègics
- ▶ Subdirecció General de Recursos Humans i Econòmics
- ▶ Direcció General de Recursos i Règim Penitenciari
- ▶ Assessor de Suport Institucional i Coordinació
- ▶ Direcció General d'Execució Penal a la Comunitat i de Justícia Juvenil
- ▶ Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE)

Correspon a la Generalitat la competència executiva de la legislació de l'Estat en matèria penitenciària, que inclou en tot cas:

- La capacitat per a dictar disposicions que adaptin la normativa penitenciària a la realitat social de Catalunya.
- La totalitat de la gestió de l'activitat penitenciària a Catalunya, especialment la direcció, l'organització, el règim, el funcionament, la planificació i la inspecció de les institucions penitenciàries de qualsevol tipus situades a Catalunya.
- La planificació, la construcció i la reforma dels establiments penitenciaris situats a Catalunya.
- L'administració i la gestió patrimonial dels immobles i dels equipaments adscrits a l'Administració penitenciària catalana i de tots els mitjans materials que li siguin assignats.
- La planificació i l'organització del treball remunerat de la població reclusa, i també l'execució de les mesures alternatives a la presó i de les activitats de reinserció.

A més, la Generalitat pot emetre informes en el procediment d'atorgament d'indults.

Així doncs, Catalunya i Espanya comparteixen un marc legal que és el Codi Penal (pel que fa la duració de la condemna) i la Llei General Penitenciària (pel

que fa els règims i graus penitenciaris que s'imposen). Tota la resta de criteris i models són propis de Catalunya.

2. Delinqüència

Cal fer una pinzellada aquest concepte ja que qualsevol persona que entri a complir condemna a un centre penitenciari ha estat perquè ha comés un delicte.

2.1 Aproximació al concepte delinqüència

Tradicionalment, la definició de delinqüència ha estat bàsicament judicial, només s'ha considerat delinqüència la violació de la llei; però actualment s'han multiplicat les definicions del concepte delinqüència des de que el Seminari internacional sobre el fenomen de la delinqüència, organitzat per l'Ajuntament de Barcelona al 1990, podem parlar com a mínim de tres accepcions:

- La popular, que fa referència a l'opinió que la gent té de delinqüència, tant si hi ha hagut denúncia a la policia com si no, amb sentència judicial o sense.
- La policíaca, que té origen en la denúncia dels ciutadans.
- La judicial, abraça allò que els tribunals de justícia han sancionat.

Segons el llibre publicat per Blanco⁴ distingeix també entre dos tipus de delinqüència:

- La delinqüència situacional, que consisteix en els delictes esporàdics i insignificants que formen part del procés de maduració.
- La delinqüència crònica, és una conducta que forma part d'un estil de vida antisocial de l'individu.

Podem parlar de la conducta delictiva entesa com una desviació crònica delictiva prohibida per les lleis penals d'una societat que porta a recloure als que la practiquen en centres tancats. Perquè un acte sigui delicte és necessari que hi hagi una llei penal prèvia que prohibeixi aquest acte, per la qual cosa el responsable ha de ser sotmès al poder dels tribunals de justícia. Tot i això, però, la realitat ens mostra que la majoria de delictes no els arriba a conèixer ni

⁴ *"Bases para el establecimiento de un modelo de intervención diferencial en el campo de la delincuencia juvenil: una aproximación biográfica."* Tesi doctoral. Ed. De la Universidad Complutense de Madrid, 1991.

el jutge ni la policia, ja sigui perquè no hi ha víctimes o bé perquè no es denuncien els fets.

2.2 Teories sobre la delinqüència

La majoria dels autors es decanten per explicar les causes de la conducta delinqüencial des d'una òptica que té en compte tant la influència de factors orgànics com ambientals.

La interrelació de factors biològics (cromosomes,...), psicològics (intel·ligència,...) i sociològics (família, grups d'iguals, institucions...) formen un tipus de personalitat que es caracteritza per la resposta davant determinades situacions, per unes actituds cap als altres, que són un factor clau en l'explicació de la conducta. Aquests factors s'han combinat per donar una explicació convincent al fenomen delictiu. Actualment podem afirmar que la tendència és abandonar les teories homogènies i acceptar les explicacions que s'unifiquen en models integrats i no competitius.

Un bon exemple d'aquest tipus de teories és la teoria integradora de Farrington.

2.2.1 Teoria integradora de Farrington

Farrington⁵ proposa una teoria integradora en la qual els estudis delictius són el punt final d'un procés de quatre estadis:

- En un primer estadi apareix la motivació. L'autor suggereix que els estímuls principals són els béns materials, l'estatus entre companys i l'excitació.
- En un segon moment, es produeix l'elecció del mètode per aconseguir els beneficis, aquest mètode pot ser legal o il·legal. Hi ha tendència, per part dels nois de classes baixes, a escollir mètodes il·legals, ja que els legals, els són més difícils d'aconseguir.
- En un tercer estadi, hi ha un augment o disminució de la motivació a l'hora de fer un acte delictiu com a conseqüència de les creences i actituds assimilades sobre la infracció de les lleis que han anat

⁵ «Contribuciones pedagógicas para la explicación, prevención y tratamiento de la delincuencia » a *“Delincuencia”*, 1991.

apareixent en un procés d'aprenentatge a partir d'una història de recompenses i càstigs.

- El quart període és un procés de decisió en una situació específica i es veu afectat per factors de situació immediats. La comissió de l'acte delictiu depèn dels beneficis i conseqüències que es poden extreure, com els béns materials, l'aprovació dels companys, etc.

Morató⁶ un altra autor explica com a síntesi dels quatre estadis de Farrington expressant-se així:

«Els nois que pertanyen a famílies pobres són especialment propensos a delinquir ja que són incapaços d'assolir els seus objectius de forma legal. (...) Tot el procés és autoregulator, en el sentit que el fracàs escolar primerenc pot dur a l'absentisme i a la manca de titulació acadèmica, la qual, a la vegada, afavoreix els treballs desqualificats i els períodes d'atur, que fan difícil aconseguir determinats objectius legalment.»

Molts d'altres autors estarien també d'acord amb aquest procés en el que la classe baixa és més propensa a delinquir. L'educació inadequada dels pares duu fins a un augment del fracàs escolar, que desemboca a l'atur.

A partir d'aquesta teoria, la reinserció social aniria encaminada a donar als delinqüents les eines necessàries perquè puguin assolir els seus objectius de forma legal, entre elles trobaríem la capacitació per poder trobar i desenvolupar una ocupació laboral. Aquesta inserció laboral, a més d'uns beneficis econòmics, els oferiria la possibilitat de viure d'acord amb la dinàmica social establerta actualment.

⁶ "Un model causal del comportament antisocial en adolescents" Tesi doctoral. Universitat Autònoma de Barcelona, 1992.

2.3 Tipologia de delinqüents

Els delinqüents, doncs, són aquells que cometen un delicte. El concepte delicte, en sentit estricte, és definit com una conducta o acció típica (tipificada per la llei), antijurídica (contrària a dret), culpable i punible. Suposa una conducta infraccional del dret penal, és a dir, una acció o omissió tipificada i penada per la llei. La paraula delicte deriva del verb llatí *delinquere*⁷. La definició de delicte ha diferit i difereix encara avui entre escoles criminològiques. Tot i així, diem que un delicte és una acció i comportament no acceptats per la societat, en un determinat moment i que decideix punir.

Per determinar quins delictes han de ser sancionats disposem del dret penal que és el conjunt de normes jurídiques que associen al delicte, com a pressupòsit, penes i/o mesures de seguretat, com a conseqüència jurídica.

D'aquesta manera, les persones que aniran a la presó són aquelles que han comès un delicte castigat pel Codi Penal amb pena privativa de llibertat. S'hi presenta la situació dels penats i dels preventius.

- Penat: Existeix una sentència que determina culpabilitat.
- Preventiu: Abans del judici, per assegurar que no fugirà o bé per evitar perill o alarma social. La Llei diu que a les presons s'han de basar en la presumpció d'innocència. Fins que no hi ha una sentència que demostrï que és culpable no se'l pot tancar a la presó definitivament. Per molt que hagi vist com la persona cometia el delicte, han de presumir de que ell és innocent.

Hi ha diversos motius, com ja he assenyalat, que porten a una persona delinquir. Aquests delictes es classifiquen en:

- Delictes contra la vida (assassinat, auxili al suïcidi, duel, homicidi, infanticidi, lesions, parricidi, uxoricidi, avortament, etc.)
- Delictes contra l'honor (injúries, calúmia, difamació, etc.)

⁷ Significa abandonar, apartar del bon camí, allunyar-se del sender assenyalat per la llei.

- Delictes contra la llibertat i indemnitat sexual (violació, estupro, abús sexual, corrupció de menors, prostitució infantil, pornografia infantil, proxenetisme, ultratges al pudor, etc)
- Delictes contra la llibertat (segrest, sostracció de menors, esclavitud, tràfic de persones esclavitzat, tortura, amenaces, etc.)
- Delictes contra la intimitat (violació de domicili, espionatge, etc)
- Delictes contra la propietat (furt, robatori, extorsió, estafa, usurpació, danys, incendi, pirateria, tutela penal de la propietat industrial, etc.)
- Delictes contra la seguretat dels mitjans de transport i de comunicació (pirateria marítima, pirateria aèria, etc)
- Delictes contra la seguretat pública (estragó, entre d'altres)
- Delictes contra la salut pública (narcotràfic, consum de drogues, etc)
- Delictes ecològics (dany al medi ambient, caça d'espècies protegides, caça fora de temporada, tallada d'arbres protegits, pesca d'espècies protegides, etc.)
- Delictes contra l'ordre de les famílies (adulteri, bigàmia, poligàmia, etc.)
- Delictes contra l'ordre públic (investigació a cometre delictes, associació il·lícita, etc.)
- Delictes contra la seguretat nacional (traïció, sedició, atemptats a l'ordre constitucional i a la vida democràtica, rebel·lió, etc.)
- Delictes contra l'administració pública (abús d'autoritat, atemptat contra l'autoritat, suborn, contraban, exaccions il·legals, frau al fisc, evasió d'impostos, malversació de cabals públics, negociacions incompatibles amb l'exercici de funcions públiques, resistència contra l'autoritat, usurpació d'autoritat, títols o honors, entre altres)
- Delictes contra l'administració de justícia (prevaricació, fals testimoni, obstrucció a la justícia, falsa denúncia, etc.)
- Delictes contra la fe pública (falsificació de moneda, bitllets de banc, títols al portador i documents de crèdit, falsificació de segells, timbres i marques, falsificació de documents, Graus al comerç i la indústria, gir fraudulent de xecs, etc.)
- Delictes internacionals (crim de guerra, crim de lesa humanitat, crim d'extermini, pirateria, apartheid, etc.)

Tot i així, els principals delictes que trobem a l'actualitat i que són determinats per l'ingrés a presó es centren en:

- Delictes contra el patrimoni, és a dir, robatoris, estafes. Gairebé la meitat dels delictes són robatoris. Un 52% dels delictes.
- Delictes contra la salut pública, és a dir, tràfic de drogues en són un 26%.
- Delictes d'homicidi un 6%.
- Delictes contra la llibertat sexual un 5%.
- Delictes a lesions, és a dir, quan et fan mal, en són un 3%.

2.4 Duració de les penes

Davant la llei totes les persones representen el mateix, i per tant les penes imposades s'exerceixen de la mateixa manera per tots els membres. L'ingrés a un centre penitenciari representa la pena igualitària, és a dir, la presó ens permet quantificar exactament la pena segons la variable del temps. L'entrada a la presó, doncs, monetitza el càstig en dies, mesos, anys i estableix equivalències quantitatives delictes-duració. D'aquí sorgeix l'expressió, tan freqüent, tan conforme amb el funcionament dels càstigs, tot i que contrària a la teoria estrica del Dret Penal, de que qualsevol persona que està a la presó hi és per "pagar el seu deute".

Sigui així o no, les penes reben una durada segons la seva gravetat, és a dir, segons els danys ocasionats a les víctimes. Les penes són adaptades per qualsevol individu tot estudiant la seva situació i els motius que l'han portat a delinquir.

Diferenciem entre les penes curtes (un any en ferm o menys), les penes intermèdies (de més d'un any a cinc anys), les penes llargues (de més de cinc anys a deu anys) i les penes molt llargues (més de deu anys).

Cal mencionar que aquestes tenen en compte (en un principi) que abans de l'acabament de la pena prevista, el condemnat hauria de poder sortir de l'establiment penitenciari parcialment o totalment, temporalment o definitivament perquè aquest es pogués anar integrant en el si de la comunitat.

A més, el període total d'execució, definit en el moment del judici, no pot ser modificat sota cap concepte (excepte en cas d'indult individual).

Aquestes persones privades de llibertat, al llarg de la seva vigència, han de ser tractades segons el respecte als drets humans. Segons la Declaració dels Drets Humans els quatre drets fonamentals de l'home són: la llibertat, la propietat, la seguretat i la resistència contra l'opressió. El primer d'aquests drets (per la seva mateixa naturalesa) queda suspès durant el temps de compliment de condemna. Però el segon i el tercer estan garantits per la llei. En teoria, l'encarcerament d'una persona ha d'impedir, únicament la llibertat de la mateixa per moure's com li convingui. La pràctica, però, pot atemptar nombrosos drets fonamentals.

Segons els percentatges, les penes de més a menys aplicació actualment són:

La majoria són condemnes de 3 a 8 anys. Després vindrien les penes de menys de 3 anys Seguidament les penes de 8 a 15 anys. A continuació de 15 a 20 anys. I per últim les penes de més de 20 anys. Per exemple: si una persona comet dos homicidis, en un principi, li pertocarien 40 anys de presó, però com que la pena màxima és de vint anys o trenta anys (depèn el delictes), no poden condemnar-lo a més anys dels que la Constitució i el Reglament Penitenciari marquen.

3. Centres penitenciaris

3.1 Que són?

Les presons són institucions autoritzades pels governs i formen part del Sistema de Justícia dels països. És un lloc (edifici o conjunt d'edificis) on es confia gent que ha estat privada de llibertat per no haver respectat certes normes d'una societat (aquestes normes estan definides per les lleis).

La presó té un doble fonament: jurídic-econòmic i tècnic-disciplinari. Aquest doble funcionament ha comportat que la presó s'hagi convertit en la forma més immediata i més civilitzada de totes les penes. I és aquest doble funcionament el que dóna immediatament el seu pes. La presó des d'un principi ha significat una "detenció legal" encarregada d'un suplement correctiu, o també, una empresa de modificació dels individus que la privació de llibertat permet fer funcionar el sistema legal.

La presó no s'ha de confondre amb la simple privació de llibertat. És, en tot cas, un mecanisme diferenciat i finalitzat. Diferenciat ja que no té la mateixa forma, segons es tracti d'un acusat o un condemnat, per exemple. Més o menys, s'ha de correspondre a aquestes diferències i assegurar un càstig no tan sols graduat en intensitat, sinó diversificat sobre els seus fins. L'ordre és un factor molt important que pot contribuir molt en rehabilitar els condemnats.

La presó ha de ser una estructura disciplinària exhaustiva. En varis sentits: ha d'ocupar-se de tots els aspectes del individu: de la seva educació física, de la seva aptitud pel treball, de la seva conducta quotidiana, de la seva actitud moral, de les seves disposicions, La presó, molt més que l'escola, un taller o l'exèrcit, és omnidisciplinària. A més, la presó no té exterior ni buit; no es pot interrompre, excepte un cop acabada la condemna; la seva acció sobre l'individu ha de ser total.

Aquesta edificació, lloc d'execució de la pena, és a la vegada, lloc d'observació dels individus. En dos sentits. Vigilància naturalment. Però coneixement també, de cada intern, de la seva conducta, de les seves disposicions profundes, de la

seva progressiva esmena; les presons han de ser concebudes com un lloc de formació per un saber clínic sobre els penats.

Els centres penitenciaris no tant sols han de conèixer la decisió dels jutges i aplicar-la en funció dels reglaments penitenciaris establerts: han d'obtenir permanentment sobre el detingut un saber que li permetrà transformar la mesura penal en una operació penitenciària; utilitzarà la pena imposada per la infracció que va cometre, una modificació del intern, útil per la societat.

3. 1.1 Com s'organitzen?

Un organigrama d'un centre penitenciaris es podria explicar de la següent manera:

La màxima instància de poder en un centre penitenciaris és el director, aquest té la missió de controlar i coordinar tota activitat que es porti a terme al centre penitenciaris. Per sota d'aquest, hi ha un subdirector de règim, que és qui controla els expedients dels interns. En aquests expedients hi consta la durada de la condemna, la classificació del grau penitenciaris en què es troba, els informes positius, si obté beneficis, els permisos de sortida, entre altres. En aquests documents trobem tota la informació d'un intern. A continuació, destaquem la figura del subdirector de tractament. Aquest és el cap de tots els educadors socials, psicòlegs, treballadors socials, mestres, majoristes, entre altres. El subdirector de tractament és el qui porta a terme l'avaluació i l'intervenció educativa, social i psicològica. A l'àmbit sanitari hi trobem un subdirector mèdic que controla tota la intervenció mèdica i sanitària es duu a terme dins del propi centre. Finalment un administrador que duu a terme tota la gestió econòmica i administrativa.

3.1.2 Tipus de centres penitenciaris

Hi ha una gran diversificació de centres penitenciaris per tal de facilitar-ne el treball que es realitza en aquests, i per aconseguir els objectius proposats de la millor manera. Per tant, aquesta organització intenta ser acurada i precisa.

Distingim entre els centres d'adults i de joves. Els centres de joves comprenen persones d'edat menors de 18 anys. Els centres d'adults són aquells on les persones ja són considerades "majors d'edat" i internen aquest tipus de centre. Aquests centres, a la vegada, es classifiquen en centres preventius o centres de penats. Els preventius són formats per aquelles persones que estan en espera de sentència (de vegades aquests centres es troben dins dels mateixos centres penitenciaris de penats, però en Mòduls diferents). Els centres penitenciaris de penats agrupen totes aquelles persones que ja els hi ha estat imposada una condemna. També cal fer distinció entre els centres d'homes i dones, que han de restar separats. Hi ha centres en els que hi ha homes i dones però sempre separats. Si els interessa fer una activitat junts puntualment poden fer-ho però en el dia a dia estan separats.

Finalment distingim els centres penitenciaris de règim obert dels de règim ordinari. Els centres de règim ordinari són els centres on hi ha els presos que es troben en condicions habituals de reclusió. En canvi els centres oberts són centres on hi ha els presos en tercer grau, quan poden entrar i sortir del centre per treballar.

3.1.3 Centres Penitenciaris a Catalunya

⁸A Catalunya els centres penitenciaris s'organitzen en relació uns criteris marcats pel Pla d'Equipaments Penitenciaris. Els centres penitenciaris oberts a Catalunya són els següents: Centre Penitenciari Brians 1⁽³⁾, Centre Penitenciari Brians 2, Centre Penitenciari d'Homes de Barcelona⁽¹⁾, Centre Penitenciari de Dones de Barcelona⁽²⁾, Centre Penitenciari de Figueres⁽¹⁰⁾, Centre Penitenciari de Girona⁽⁴⁾, Centre Penitenciari de Joves⁽⁷⁾,

⁸ FONT 1: Mapa que ens representa el territori català amb els centres penitenciaris situats a la seva àrea geogràfica corresponent.

Centre Penitenciari Obert 1 de Barcelona, Centre Penitenciari Obert 2 de Barcelona, Centre Penitenciari de Tarragona⁽⁵⁾, Centre Penitenciari Lledoners, Centre Penitenciari Obert de Lleida⁽⁶⁾, Centre Penitenciari Ponent⁽⁹⁾, Centre Penitenciari Quatre Camins⁽⁸⁾ i el Pavelló Hospitalari Penitenciari de Terrassa⁽¹²⁾.

3.1.5 Situació actual dels centres penitenciaris

Actualment, es parla d'una massificació als centres penitenciaris ; fet que n'impossibilita, o si més no dificulta, l'objectiu primordial del Sistema Penitenciari. El nombre de presos reals i el nombre de places teòricament previstes no concorden. Per aquest fet, coneixent les previsions d'augment de la població reclusa, l'any 2004 es va iniciar el Pla d'Equipaments Penitenciaris que s'encarrega de construir nous centres penitenciaris per tal de tenir més places o de substituir aquelles instal·lacions velles que l'Estat espanyol va cedir a Catalunya l'any 1984.

Els requisits qualitius i quantitius del Pla

Les característiques bàsiques de les infraestructures penitenciàries, (dimensió, capacitat i tipologia constructiva) han d'ajustar-se a les exigències de la política de rehabilitació i de gestió dels centres.

A Catalunya, les línies estratègiques d'actuació del govern s'orienten clarament a potenciar la rehabilitació i reinserció social dels interns, enfront d'altres orientacions que prioritzen les actuacions de control. Aquest plantejament de la política penitenciària i el compliment de la legislació –Llei Orgànica General Penitenciària i Reglament Penitenciari– defineixen un model de gestió penitenciària i determinen una sèrie de variables a tenir en compte en la planificació del Pla d'Equipaments Penitenciaris. Entre aquests criteris, s'ha de tenir en compte la importància del règim obert com a mecanisme de reeducació i resocialització, que s'haurà de reflectir en el tipus d'establiments i en el nombre de places.

La primera variable obliga a definir les diferents tipologies de centres penitenciaris segons la classificació penal i penitenciària dels interns i a combinar-la amb les característiques del territori on s'han d'ubicar, establint tres tipus de centres:

-Centres per a preventius i trànsits ubicats en zones urbanes i/o periurbanes.

-Centres oberts ubicats en nuclis urbans.

-Centres de compliment de penes ubicats fora de nuclis urbans, amb facilitat d'accés i bones comunicacions, especialment amb transport públic, però amb un referent urbà proper que assegurí una adequada oferta de serveis.

Cadascun d'aquests tipus s'ha d'ajustar -d'acord amb l'experiència- a determinades característiques estructurals, bàsicament pel que fa a la capacitat recomanable. Per tant, caldrà assegurar-se que les presons no pateixen massificació, ja que per sobre d'aquesta capacitat recomanable, es reconeixerien ineficiències.

La dimensió del territori català, la distribució de la seva població, la organització judicial, la disponibilitat de sòl i la xarxa de comunicacions són també elements a considerar en la fixació de les ubicacions d'aquests equipaments i la seva distribució per tot el territori, com a instruments de política social d'interès general.

Finalment i en l'ordre quantitatiu, la darrera variable que condiciona el Pla d'Equipaments Penitenciaris⁹ (vigent des de l'any 2004 fins l'any 2010) és la necessitat de fer front als dèficits pel que fa al nombre de places i a la substitució per obsolescència d'alguns dels centres actuals. El creixement previst i la necessitat de substituir instal·lacions inadequades per les seves condicions d'envelliment o per la seva ubicació obliga a crear entre 2004 i 2010 una quantitat aproximada de 6.500 noves places, que inclouen les de règim ordinari tancat i les de règim obert. Cal afegir que actualment, dos anys amb antelació de la finalització del Pla, ja s'estan acomplint els objectius amb

⁹ PLA DIRECTOR D'EQUIPAMENTS PENITENCIARIS (2004 - 2010) "Línies bàsiques d'actuació", Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil.

l'obertura de tres centres penitenciaris nous que donaran lloc a 5000 places aproximadament vacants. A més, de la renovació del centre de Brians II que es va dur a terme l'any 2007, i va permetre 1500 places més i va reduir la densitat de les poblacions.

3.1.5.1 Criteris de localització dels centres penitenciaris

La localització dels nous equipaments penitenciaris del Pla d'Equipaments esdevé un element fonamental. Cal tenir en compte les característiques territorials del país i la necessitat d'equilibri entre zones, la disponibilitat de sòl i altres variables de caràcter social i de l'opinió pública.

- Les regions amb més densitat demogràfica han de disposar d'equipaments penitenciaris, que puguin atendre a les necessitats locals i, en la mesura del possible, a les necessitats generals del sistema penitenciari.
- El Govern ha expressat la voluntat de transparència i de diàleg amb les autoritats locals concernides, abans de decidir la ubicació de nous equipaments penitenciaris. No és fàcil visualitzar els beneficis que pot reportar a un municipi o a una comarca la instal·lació d'un equipament d'aquestes característiques. I en canvi és molt fàcil caure en prejudicis i estereotips negatius derivats de la ubicació d'una presó. És important, per tant, emprendre iniciatives dirigides, d'una banda, a regular una sèrie de compensacions per a aquells municipis que acullin aquests equipaments i engegat, d'altra banda, polítiques de comunicació que apropin la realitat penitenciària als ciutadans en general.
- També són determinants els criteris que han de complir els terrenys per a la construcció d'un equipament penitenciari, per a respondre als requisits de la seva funció penitenciària i a la seva gestió.

Pel que fa als **centres de compliment de penes** que requereixen condicions de seguretat més estrictes, els criteris establerts pel Departament de Justícia per justificar la idoneïtat d'un emplaçament són els següents:

- Accessibilitat respecte de la seu de jutjats i tribunals: l'emplaçament ha de ser proper a un nus de comunicacions que el faci fàcilment accessible en

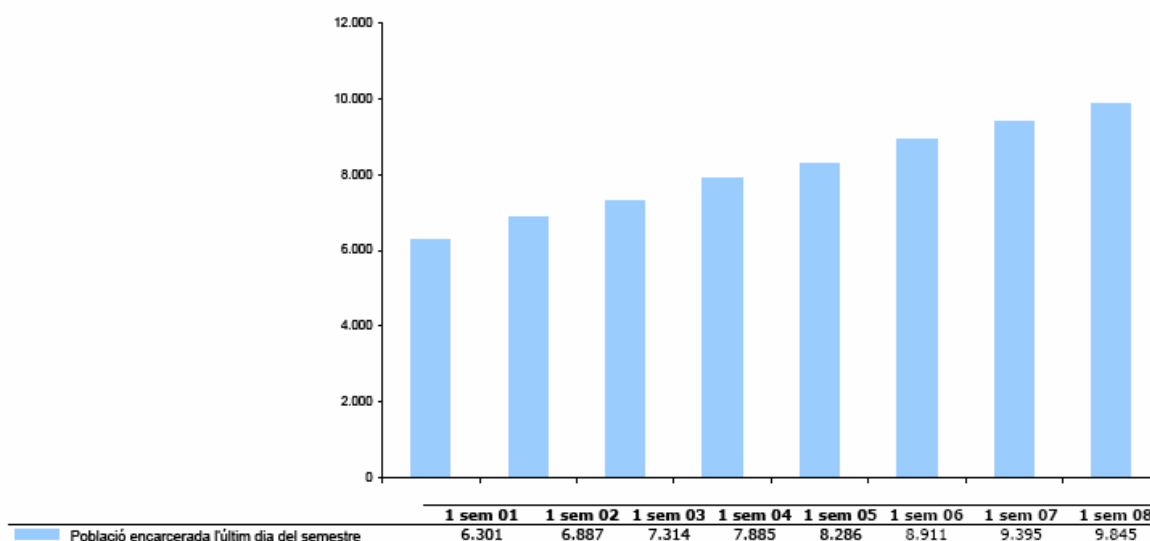
distància i en temps als nuclis importants de població amb seu de tribunals i jutjats.

- Necessitat d'evitar el desarrelament familiar i social de l'intern: la ubicació ha d'estar propera en distància i en temps als grans nuclis de població i ben comunicada amb transport públic a fi de facilitar les comunicacions amb familiars, advocats i col·laboradors voluntaris del treball penitenciari.
- Proximitat a un nucli urbà que pugui donar resposta a les necessitats de transport, comunicacions, subministraments i altres serveis bàsics.
- Situació urbanística que eviti la inclusió física del centre en un entorn de forta densitat de població, com a conseqüència del futur creixement dels nuclis habitats propers.
- Possibilitat d'utilitzar vies ràpides i itineraris alternatius amb facilitat i rapidesa.
- Morfologia del terreny que faciliti la implantació d'un centre sense que siguin necessaris grans moviments de terres que alterin la morfologia natural del terreny o el seu medi ambient.
- Facilitat de subministraments de serveis bàsics: aigua, electricitat, gas i sanejament.

Pel que fa als **centres oberts**, els criteris principals són la seva ubicació en entorn urbà, per tal d'afavorir el procés de reinserció dels interns a la comunitat. Han de comptar amb transport públic accessible per a facilitar el desplaçament quotidià dels interns. En aquest tipus de centres els elements de seguretat interior i perimetral són mínims. La tipologia constructiva és molt similar a la d'una residència, i se'n redueix així l'impacte visual.

Pel que fa als **centres per a interns preventius**, s'han d'ubicar en zones urbanes o periurbanes, s'ha de garantir la seva proximitat i l'accessibilitat a les seus judicials, ja que els interns són citats amb molta freqüència durant el procés d'instrucció i han de comptar amb l'assistència dels seus lletrats.

¹⁰3.1.5.2 Població penitenciària l'any 2008

Es fa referència al nombre total d'interns que hi ha als centres penitenciaris l'últim dia de cada semestre a les 24 h.

Aquesta gràfica ens mostra l'evolució de la població reclusa cada primer semestre des de l'any 2001. A més, ens dona a conèixer la població penitenciària encarcerada el primer semestre de l'any 2008, que registrava 9.845 presos. Actualment, sis mesos mes tard, la població penitenciària té un volum aproximat de 10.310 persones als centres penitenciaris. L'assoliment d'aquesta xifra respon al creixement constant del nombre d'interns al Sistema Penitenciari Català que es registra des de l'any 2000, i supera les previsions inicials del Departament de Justícia. Aquest organisme pensava que la població catalana arribaria a comptabilitzar 10.000 presos a inicis del 2009, però un trimestre abans d'acabar el 2008, el volum de presos ja és de 10.300 interns aproximadament. Tot i que la previsió que es va realitzar hagi estat superada, cal tenir en compte que és una aproximació força acurada i ja s'estan donant les mesures necessàries per la descongestió dels centres.

¹⁰ FONT 2: "Informació estadística bàsica", Publicació Semestral del Juliol del 2008, Departament de Justícia.

3.2 Criteris, Funció i Objectius

La Constitució Espanyola és la que regeix totes les normes i aquesta marca:

Article 25¹¹: “Les penes privatives de llibertat estaran orientades cap a la reeducació i reinserció social (...) i no podran consistir en treballs forçats”.

I la Llei Orgànica General Penitenciària legisla que:

Article 1¹²: “Les institucions penitenciàries tenen com a finalitat primordial la reeducació i la reinserció social dels sentenciats a penes privatives de llibertat”.

La presó, doncs, ha de treballar sempre vetllant per a la reeducació dels presos i per la seva reinserció, no consisteix en castigar o custodiar els presos. Després hi ha el factor de voluntariat que actua independentment, si el pres treballa és perquè ell ha volgut.

Tal i com ja he pogut mencionar, l'objectiu principal dels centres penitenciaris és la reinserció i reeducació dels interns, per tant, tots els mitjans que es duen a terme, aniran adreçats aquest fi. Les presons han de tenir una condició penitenciària a seguir que, encara avui en dia, 150 anys després de les seves primeres aplicacions, segueixen en peu. Hi ha set màximes universals que són:

1. Principi de la correcció: La detenció penal ha de tenir com a funció essencial la transformació del comportament del individu. La pena privativa de llibertat té com a fi essencial, la readaptació social del condemnat.

2. Principi de la classificació: Els interns han d'estar aïllats o al menys, repartits segons la gravetat penal del seu acte, però sobre tot, segons la seva edat, les seves disposicions, les tècniques de correcció que es tenen intenció d'utilitzar amb ells i les fases de la seva transformació. S'ha de tenir en compte, en la utilització dels medis modificadors, les grans diferències físiques i morals que

¹¹ Vegeu a l'apartat d'Annexos. Article 25 de la Constitució Espanyola.

¹² Vegeu a l'apartat d'Annexos. Article 1. LOGP (Llei Orgànica General Penitenciària).

implica l'organisme dels condemnats, el seu grau de perversió i les possibilitats desigualats de correcció que poden oferir.

3. Principi de la modulació de les penes: El procediment ha seguir és des del encarcerament a la semilibertat. El benefici de la llibertat condicional s'ha estès a totes les penes temporals. Es considera que a partir d'un període massa excessiu de compliment de condemna, la privació de llibertat fa un efecte contrari al seu objectiu de reinserció. Les persones no es poden aïllar per complet de la vida que segueix fora.

4. Principi del treball com obligació i com a dret: El treball ha de ser un dels elements essencials de la transformació i de la socialització progressiva dels detinguts. El treball penal no ha de ser considerat com el complement i per així dir-ho, com l'agradant de la pena, sinó realment com una dulcificació amb la qual la seva privació no seria possible.

5. Principi de l'educació penitenciària: L'educació del detingut és, per part del poder públic, una preocupació indispensable en interès de la societat a la vegada que una obligació davant del detingut. Només l'educació pot servir d'instrument penitenciari. La qüestió del encarcerament penitenciari es una qüestió d'educació.

6. Principi del control tècnic de la detenció: El règim de la presó ha de ser, per una part i al menys, controlat i amb professionals amb un càrrec especialitzat que tinguin la capacitat moral i tècnica per tractar i vetllar per la bona formació dels individus.

7. Principi de les institucions annexes: La presó ha d'anar seguida de mesures de control i d'assistència fins la readaptació definitiva de l'ex-detingut. Serà precís no tan sols vigilar-lo en el moment de la seva sortida, sinó donar-li suport i ajuda. Amb l'objectiu doncs, que els hi sigui més fàcil incorporar-se a la vida en societat.

Els objectius i les funcions dels centres penitenciaris varien segons les èpoques i sobretot les societats. La finalitat dels centres, en general, es tracta de:

- Protegir la societat d'individus que hom considera perillosos.
- Desencoratjar o dissuadir la gent de cometre actes prohibits per la llei.
- Reeducar el detingut de manera que pugui reinserir-se.
- Fer callar adversaris polítics. Aquest objectiu és especialment important a les dictadures, però les democràcies també l'emprèn i l'han emprat.
- Impedir que els acusats puguin fugir (que n'impossibilitaria el futur procés judicial).

3.3 Personal dels centres penitenciaris

És essencial parlar sobre els membres del personal penitenciari ja que aquests desenvolupen una tasca molt important pel bon funcionament del centres, de tal manera que es puguin assolir els objectius de reinserció i rehabilitació dels interns.

Aquests han d'estar constantment motivats, per mitjà de formació, de consultes i dels mètodes eficaços de gestió, a desenvolupar en ells mateixos el sentit humà i del deure.

L'Administració penitenciària ha d'escollir amb cura el personal de tot nivell, al moment d'acceptar-lo i en les assignacions successives. S'ha de tenir en compte, en particular, la integritat de les qualitats humanes, de les capacitats professionals i de les actituds personals que aquest treball exigeix.

Els membres del personal han de ser contractats amb caràcter permanent en qualitat de funcionaris penitenciaris; han de tenir l'estatut d'agents de l'Estat i per tant se'ls ha de garantir una seguretat de treball que depengui només del seu bon comportament, de l'eficàcia del seu treball, de l'aptitud física i de la salut mental, i d'un nivell d'estudis apropiat.

Qualsevol contractació de personal, per curt que sigui el període d'ocupació, cal que realitzin un curs de formació general i especial, i que duguin a terme una sèrie de proves teòriques i pràctiques, llevat que els seves qualificacions professionals el dispensin d'aquest tràmit.

- Curs de formació i pràctica dels tècnics penitenciaris.** Aquest curs es realitza per tal de formar als tècnics penitenciaris i assegurar-se d'aquesta manera, que realitzin el seu treball amb predisposició. El Departament de

Justícia ha desplegat un nova política en l'àmbit dels recursos humans per bastir el Sistema Penitenciari amb un col·lectiu de professionals més ampli i preparat, identificat i compromès amb la seva activitat.

Els eixos d'aquesta política són:

- Una major professionalització i preparació del personal.
- El desenvolupament de les competències i de la carrera professional dels treballadors.
- L'enfortiment dels seus valors.
- La potenciació del seu compromís amb l'activitat penitenciària.
- El suport i reconeixement que requereix la seva important tasca social.
- La formació abans d'incorporar-se al lloc del treball i durant el desenvolupament de la carrera professional, que és continua i basada en la generació de coneixements i la posada en comú dels aprenentatges i de l'experiència acumulada.

Cal que tinguin vocació de servei i una actitud impecable des del punt de vista del respecte als drets humans. La formació teoricopràctica és impartida a l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya. La feina que els tècnics penitenciaris realitzen és imprescindible per a la societat, ja que és amb l'ajuda d'aquests on es fa insistència a la tasca de rehabilitació i reinserció social i personal dels interns, objectiu bàsic que marca la Constitució per a les institucions penitenciàries.

El model docent que s'utilitza, s'adapta als continguts i necessitats del sistema penitenciar. Com a conseqüència, doncs, les persones que vulguin impartir com a tècnics penitenciaris reben classes teòriques, entrenament físic i formació pràctica tutoritzada als centres penitenciaris catalans. També se'ls ha preparat per garantir una convivència ordenada als centres així com per col·laborar en els processos que assegurin el compliment del mandat constitucional de reinserció social dels interns.

El curs té una durada aproximada de 14 setmanes, de les quals vuit són de formació teoricopràctica impartida a l'Institut de Seguretat Pública de Catalunya i sis són destinades a la formació pràctica als diferents centres penitenciaris catalans. Així doncs, el curs té una durada de 200 hores de formació teoricopràctica, 40 de formació en procediments de seguretat i 200 de pràctiques a centres penitenciaris.

Un equip de professionals del sistema penitenciar català s'encarrega d'impartir el curs. Són escollits tant per la seva dilatada experiència professional en el sistema penitenciar, com pel seu compromís amb la institució així com per la seva formació, tant teòrica com pràctica, en la matèria.

El curs s'organitza i es gestiona pel Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada (CEJFE), per encàrrec de la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil del Departament de Justícia.

L'Institut de Seguretat Pública de Catalunya, a més de formar tècnics penitenciaris, també s'encarrega d'activitats formatives per mossos d'esquadra, policies locals i bombers. Cada any imparteix més de 100.000 hores d'activitats formatives a més de 12.000 alumnes. Des de l'any 2007 s'encarrega de la formació de tècnics penitenciaris.

Les diferents **funcions** que exerceixen els tècnics penitenciaris són:

- Vetllar per l'adequada aplicació de les mesures de retenció i custòdia de les persones que compleixen mesures penals de privació de llibertat.
- Contribuir a la prestació d'assistència per al cobriment de les seves necessitats.
- Participar activament en el seu procés de reeducació i reinserció social.

Els tècnics penitenciaris poden contribuir en el Sistema Penitenciar ja sigui com a personal que treballa per la rehabilitació, o bé personal administratiu. Els que tenen una relació més directa, òbviament, és el personal de rehabilitació. Aquests són responsables dels programes de rehabilitació i reinserció per als interns i de suport a les seves famílies.

Alguns llocs de treball que destaco són: psicòleg, jurista criminòleg, pedagog, educador social, treballador social, mestre, bibliotecari i monitor. Els monitors

desenvolupen activitats de lleure, com per exemple: arts plàstiques, tallers de teatre, de música, d'esports, de reflexió i pregària, entre altres.

Cada vegada, doncs, el personal penitenciari té més elements per analitzar quina és l'evolució dels presos. La prestació del servei penitenciari és molt complexa. Sempre hi haurà un risc d'equivocar-se. Una persona que a l'interior de la presó fa la sensació que ha assumit el seu delictes, mostra penediment, té una conducta respectuosa i adequada no significa que després a l'exterior no es comporti com havia demostrat. Però això no pot portar a l'anul·lació de qualsevol tipus de permís. Per molt que ens hi fixem, sempre hi haurà un cas en el qual a l'exterior es comportarà d'una manera no prevista segons l'evolució que estava seguint dins a la presó.

3.3.1 Tractament penitenciari

Tal i com diu **l'article 59.1**¹³ de la Llei Orgànica General Penitenciària consisteix en el conjunt d'activitats directament dirigides a aconseguir la reeducació i la reinserció social dels penats.

L'objectiu d'aquest tractament penitenciari és segons l'article 59.2 de la Llei Orgànica General Penitenciària aconseguir que l'intern pugui convertir-se en una persona capaç de viure respectant la Llei. L'article diu el següent:

Article 59.2 *“Pretén fer de l'intern una persona amb la intenció i capacitat de viure respectant la Llei penal”*. Tots aquests tractaments que s'ofereixen als interns els fan de manera voluntària. No poden obligar a ningú a fer res que vagi en contra de la seva voluntat per molt que ho necessiti. No se'ls pot obligar a fer un programa que potser necessiten, però ells no ho veuen. Llavors se'ls intenta dirigir cap a aquell programa més adequat.

3.3.2 Equips de tractament

Els equips de tractament són tots els grups de persones que duen a terme programes de rehabilitació, juntament amb aquelles que fan que es puguin dur a terme. Els equips de tractament són sempre equips multidisciplinaris, formats

¹³ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 59. Llei Orgànica General Penitenciària.

per persones de diferents disciplines: psicòlegs, juristes, educadors socials, treballadors socials, mestres i pedagogs.

Es tracta d'un treball en equip i les decisions que es prenen també són un acord conjunt. En els equips penitenciaris, cada persona que li integra aporta el seu coneixement sobre la seva disciplina. D'aquesta manera parlen sobre els casos, sobre els individus i treballen allò que els ajudarà a rehabilitar-se. Entre tot l'equip han d'extreure conclusions, prendre decisions i orientar els interns que controlen cap a una bona reeducació.

La forma de treball que duen a terme és que cada equip de tractament té assignat un nombre d'interns. Aquests interns estan separats entre ells per mòduls, que s'organitzen segons el delicte que han comès, la seva personalitat, els seus comportaments o qualsevol altre sistema que cregui convenient el centre penitenciar. Depenent del centre se'n farà servir un o un altre de la manera que li sigui més fàcil treballar. Normalment, però, s'organitzen els presos segons diferents mòduls.

Els mòduls es poden classificar de moltes maneres; ja siguin mòduls de toxicomania, mòduls amb els presos més conflictius, mòduls segons la durada de les condemnes, mòduls per delictes violents, mòduls per als agressors sexuals, entre molts d'altres. Tots aquests mòduls treballen per separat i els interns que en formen part seran lliures per decidir si volen participar en un programa o no. Sempre ens podem trobar en casos que els presos no vulguin participar en un programa tot i que aquest s'ajusti molt al seu perfil i els pugui ajudar molt; tot i així no se'ls pot obligar a dur-lo a terme.

Programa d'Atenció Individual (PAI)

El Programa d'Atenció Individual consisteix en què per cada intern se li dissenya un programa individualitzat atenent a les seves condicions i als seus delictes. Cada un dels components de l'equip aporta matèria de la seva àrea, així com tota la informació recollida sobre el intern en concret. D'aquesta

manera, se'n determinen uns objectius de treball en funció de les necessitats detectades¹⁴.

Aquests programes són dissenyats pels equips multidisciplinaris corresponents. Quan una persona arriba al centre penitenciari, el primer que és fa és determinar el grau penitenciari. Posteriorment els equips multidisciplinaris li fan una entrevista i un seguit de tests per tal de determinar la ubicació interior i les futures activitats de l'intern. Finalment comencen a estudiar aquest nou intern per tal d'ajudar-lo.

Amb els Programes d'Atenció Individual s'han de treballar aspectes ben diferenciats. Es treballen des de les àrees personals, toxicològiques, socials, familiars fins a les àrees formatives i d'educació.

En les àrees personals s'hi treballen tots els temes d'autocontrol, de pensaments distorsionats, i altres trastorns que es puguin detectar. Per exemple: a un maltractador, per exemple, se li treballarà l'àmbit personal i moral per tal de millorar les condicions distorsionades que té respecte les dones. S'haurà de treballar els temes d'igualtat i respecte entre homes i dones.

La feina que realitzen aquests equips multidisciplinaris és molt complexa i difícil ja que cada persona que ingressa a un centre penitenciari té una realitat diferent a l'altra; és a dir, cada persona és un món distint. Els factors socials que han influenciat a la persona a realitzar el delicte són un estudi molt important, així com la seva psicologia. A més, caldrà revisar si aquesta persona té algun problema mèdic.

També, s'ha d'intentar buscar les motivacions que faran que aquella persona tingui ganes de rehabilitar-se i reincorporar-se de nou a la societat, seguint les lleis i l'ordre social. A la vegada, cal preparar-los per afrontar una realitat difícil.

¹⁴ Un exemple podria ser: Una persona que realitzi un delicte contra la salut pública (com la venda de drogues) no se li realitzarà ni idearà el mateix programa que aquella persona que ha dut a terme un delicte contra la vida (assassinat). Ja que cada acció delictiva és diferent i s'ha de tractar les diferents àrees que intervenen.

Cal afegir, ja per acabar que aquests programes individualitzats es revisen i s'actualitzen periòdicament per tal que donin un millor resultat.

Observar i analitzar alguns casos pràctics actuals pot donar-li més significat i claredat a la funció d'aquests equips:

L'àmbit toxicològic és una àrea molt treballada ja que és molt difícil de tractar i fins ara s'ha presentat com la més difícil. És l'àmbit on s'hi agrupen més interns. El consum de drogues és una roda sense fi de vegades, i moltes persones que han entrat en aquest món, no han estat capaces de sortir-ne.

Gairebé la major part de la població ha conegut a gent que alguna vegada ha pres droga o que hi pot començar a estar enganxada, però els que acaben anant a la presó són els que es troben en una situació tant desesperant per culpa de la droga que les acaben tancant sense poder-ne sortir. És complicat. No només per l'addicció que la droga causa, sinó perquè tot el que els ha portat a la droga és un àmbit molt difícil de canviar. Tant per l'entorn com per l'estructura de la seva personalitat.

L'equip multidisciplinari, doncs, modela i treballa tots els factors, per tal de canviar el que se'ls presenta i poder arribar a que la persona pugui funcionar mínimament.

Un exemple pot ser un noi amb una vida sense problemes aparents, amb estudis i amb un entorn correcte que es va separar de la seva dona. Tenia un caràcter una mica dependent i a causa de la separació de la seva muller, va entrar en depressió i va començar a consumir cocaïna. La cocaïna el va portar a delinquir i finalment va ser condemnat a la presó.

Aquest cas és relativament fàcil de solucionar perquè se'ls presenta una persona que parteix d'una base normalitzada, que ha treballat, té una formació i una família. Aquí s'hauria de treballar el tema de l'addicció de la mateixa manera que s'ha de tenir en compte la prevenció per a possibles recaigudes. En aquest cas, el problema està molt acotat, però en molts casos el problema és un tot. Quan el problema significa un tot (és a dir, un entorn conflictiu, una persona sense estudis, sense el suport de família i amics), ja és més difícil tractar aquella persona ja que des de petites s'han relacionat en un entorn conflictiu, ple de problemes i males influències. A més aquestes persones

acostumen a ser individus sense hàbits i no coneixen el que significa esforçar-se per aconseguir el que es proposin.

Un altre exemple són les persones que mai han treballat. Aquestes han viscut sempre del robatori, del tràfic de drogues, d'extorsió, d'estafa, entre altres delictes contra la propietat. Els equips multidisciplinaris treballen amb aquestes persones, per tal d'ensenyar-els-hi el que significa treballar. Alguns recauen, altres, en canvi, acaben per estimar el que fan i valoren el seu treball amb un salari al final de cada mes. Saben que allò que han guanyat ha estat per voluntat pròpia i amb el seu esforç.

Aquests equips, dictaminen les capacitats dels interns i donen prioritat a que alguns vagin a l'escola que el propi centre penitenciari ofereix.

Amb altres casos comencen a treballar l'àmbit toxicològic, amb d'altres casos àmbits més personals fins i tot hàbits higiènics, aprendre a dutxar-se, a canviar-se de roba, tallar-se el cabell, saber relacionar-se i ser educat.

D'altre gent podrà anar a treballar directament als tallers productius que estan organitzats i controlats pel Centre d'Iniciatives per a la Reinserció del Treball (CIRE). Però d'altres els hauràs de portar a fer activitats pre-laborals perquè no poden estar cinc hores seguides treballant. Aquestes persones seran enviades a tallers més artístics que siguin més curts i que amb el temps aconseguiran acostumar-se als horaris i situacions laborals.

Els equips multidisciplinaris van treballant amb cada intern per a poder arribar a uns estàndards mínims. Els mestres i l'equip de personal es reuneixen periòdicament i avaluen els progressos segons cada un dels punts de vista i finalment actualitzen el programa de cada intern.

3.4 Organitzacions no governamentals

3.4.1 Definició aproximada del concepte "voluntariat"

L'**article 2** de la Llei 25/1991, marca que "voluntariat" significa el conjunt de les persones que efectuen una prestació dins el marc d'una organització estable i democràtica que comporti un compromís d'actuació a favor de la societat i de la persona. S'entén per entitat de voluntariat, l'entitat que té per objectiu treballar

per als altres en la millora de la qualitat de vida, que és integrada majoritàriament per voluntaris i que constitueix una organització autònoma sense afany de lucre. És per aquest motiu que es va crear l'Institut Català del Voluntariat.

3.4.2 Funcions, objectius

Les organitzacions no governamentals són aquelles que col·laboren amb la Secretaria de Serveis Penitenciaris de la Generalitat. per una concepció més aviat filantròpica¹⁵ i defensen la devolució del reu a la societat.

Les persones que treballen en aquestes, no es basen en les lleis; ells creuen en l'home, volen conèixer la seva realitat i volen apropar-se a ells per conèixer el que senten, les seves preocupacions, i col·laborar, en la seva mesura, en fer més confortable el període ingressats al centre penitenciari. Així doncs, es consideren organitzacions que col·laboren en el perfeccionament i la humanització dels processos de reinserció social.

Actualment les ONG que treballen amb presos avancen cap a una fórmula per coordinar-se. Aquestes actuen en àmbits de salut, reinserció, immigració, educació a centres penitenciaris. Malgrat el volum i la importància de les seves tasques no compten amb cap entitat estatal que realitzi la complexa tasca de coordinar la seva feina. Tot i així, tenen un òrgan consultiu de trobada i participació entre les diferents ONG i l'Administració Penitenciària que es diu Comissió de Seguiment del Voluntariat en Institucions Penitenciaris. Aquesta comissió proposa mesures per tal de millorar la col·laboració d'aquests agents, millorar els canals d'informació i conèixer les possibles disfuncions que es puguin produir en el desenvolupament dels programes de les entitats.

Les possibilitats de col·laboració són molt àmplies; van des d'avaluar l'impacte global de les accions realitzades, participar col·lectivament en una planificació estratègica i previsió de necessitats d'actuació, arribar a més coneixement del sector i participar més en l'elaboració de mesures que afecten els interns.

¹⁵ Filantropia. f La filantropia és un sentiment que fa que les persones ajudin les altres persones, per amor a la humanitat.

Les ONG són molt importants ja que els objectius del Sistema Penitenciari tenen més possibilitats de ser acomplerts si la societat col·labora directament amb la consecució d'aquests.

El Decret Legislatiu 17/1994, en matèria d'assistència i serveis socials, estableix a l'Article 38, la necessitat de fomentar des de les administracions públiques la solidaritat entre les persones i grups mitjançant la col·laboració del voluntariat en les actuacions socials, i planeja la necessitat de reglamentar la no-interferència entre el voluntariat i el sector professional.

El voluntariat, doncs, té llibertat i autonomia respecte als poders polítics i els seus objectius principals són contribuir en la reinserció social, però sobretot, la normalització de la convivència en la comunitat de les persones que han estat privades de llibertat.

Ja per acabar, les ONG que participen en el Sistema Penitenciari han de presentar una sol·licitud de col·laboració a la Direcció de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació explicant quina serà la seva intervenció amb els objectius del seu programa, així com els costos del programa, el finançament, els mitjans materials i personals i els indicadors d'avaluació dels resultats del programa. Totes aquestes objeccions serveixen per confirmar que el projecte s'adigui a l'ideari del centre.

Algunes d'aquestes ONG són Justícia i Pau de Barcelona, Institut Guttmann, Fundació Pare Manel, el centre Sara, Fundació Ared, entre moltes altres. Cada una d'elles tenen un finançament diferent i uns recursos diversos, però totes, en la seva mesura col·laboren amb tots els interns que necessitin un recolzament.

3.5 Mesures penals alternatives a la presó

Les mesures penals alternatives a la presó tenen el seu origen en la decisió de la sentència judicial, ja que no totes les sentències marcades per un jutge són condemnes que dictaminin un empresonament. Hi ha penes, per exemple, que es realitzen fora la presó. D'aquesta manera es creu que tenen un més bon resultat i fan més efecte.

La Subdirecció General de Medi Obert i Mesures Penals Alternatives és responsable, mitjançant el Servei de Mesures Penals Alternatives, de fer el seguiment del compliment de les mesures penals alternatives. Les mesures penals alternatives consisteixen en el compliment d'obligacions o tractaments imposats a l'autor d'un delictes per un jutge o tribunal com a pena alternativa a l'internament a la presó.

L'aprovació de la Llei orgànica 10/1995, de 23 de novembre, del Codi Penal, que va entrar en vigor el 25 de maig de 1996, va suposar un canvi en el sistema penal i la introducció de noves mesures alternatives a l'internament en els centres penitenciaris.

Les mesures penals alternatives s'articulen entorn als supòsits previstos al Codi Penal de 1995, com a acords judicials que permeten donar una resposta als fets delictius d'una manera menys aflictiva que l'internament, atesa l'orientació reeducativa i de reinserció social establerta a la Constitució. Amb plena salvaguarda dels drets de les víctimes, aquestes mesures permeten l'infractor conciliar el règim penal al qual s'han de sotmetre amb la seva vida familiar, laboral i social.

3.5.1 Tipus de mesures penals alternatives

Les mesures penals alternatives poden ser molt variades i el jutge és qui les marca tenint en compte quina serà més útil i farà més efecte coercitiu per a la persona que ha comés el delictes. Algunes de les mesures penals alternatives són:

- Treballs en benefici de la comunitat.
- Suspensions i substitucions.
- Obligació de comparèixer davant administració.
- Obligació compliment deures.
- Obligació tractament ambulatori deshabitació.
- Obligació internament en centre de deshabitació.
- Mesures seguretat privatives llibertat.
- Internament centre psiquiàtric.
- Internament centre deshabitació.

- Internament centre educatiu especial.
- Mesures de seguretat no privatives.
- Tractament ambulatori psiquiàtric.
- Tractament ambulatori deshabitació.
- Custòdia familiar.
- Submissió a programes formatius o similars.

3.5.2 Professionals en mesures penals alternatives

Els professionals que treballen en les mesures penals alternatives constitueixen un total de seixanta-vuit que s'organitzen en equips distribuïts territorialment per tot Catalunya. A Barcelona, el programa el gestiona una entitat sense ànim de lucre, l'IReS¹⁶ (Institut de Reinserció Social), i a Girona, Lleida i Tarragona, el programa l'assumeixen els serveis socials penitenciaris.

També actuen els Equips d'Assessorament Tècnic Penal (EATP), que assessoren els òrgans judicials, des d'una vessant psicològica i material, a l'hora d'aplicar una mesura, tant des del punt de vista de l'acusat com de la víctima. Aquests equips estan formats per psicòlegs i treballadors socials.

Els agents que intervenen en l'execució de les mesures penals alternatives són:

- Per part de l'Administració: els departaments de Justícia, Salut, Treball i Benestar i Família.
- Per part de seixanta-sis entitats locals (mitjançant convenis permanents o puntuals signats amb el Departament).
- I per part de tres-centes noranta-cinc entitats col·laboradores (amb convenis o acords).

¹⁶ Vegeu a l'Annex la informació de l'Institut de Reinserció Social.

4. Ingrés a un centre penitenciari

Fins el moment he pogut estudiar tots els conceptes que envolten el Sistema Penitenciari des d'un punt de vista força general. A partir d'aquest moment em centraré amb la realitat penitenciària, és a dir, sobre allò que viuen i realitzen els interns d'un centre penitenciari durant la seva condemna.

4.1 El procés pel que passa un pres al cometre un delicte

Quan una persona comet una acció considerada com il·legal i delictiva pel Codi Penal, aquesta ha d'ingressar a presó en un termini de temps prudencial. Si no és així, la policia s'encarregarà d'aquest individu i el farà ingressar obligatòriament.

En el moment en què el pres ingressa a la presó, comença el procés de classificació d'aquest. La necessitat de conèixer les circumstàncies personals i individuals que envolten a l'intern és la primera gran tasca a què els Equips Tècnics s'enfronten. Els criteris que utilitzen per dur a terme la classificació són els següents:

1. La personalitat del reu.
2. L'historial individual, familiar, social i delictiu de l'intern; no representa el mateix aquella persona que ha comès per primer cop un delicte que aquell que ha reincidit.
3. La durada de la pena i les mesures penals en el seu cas. Per exemple: no se li aplicarà la mateixa durada penal a un individu que ha comès un crim que un altra que ha comès un robatori.
4. El medi al que retornarà un cop surti de la presó. A més, es tindrà en compte la capacitat que demostra per rehabilitar-se de nou al seu entorn..
5. Els recursos, facilitats y dificultats existents pel bon èxit del tractament.

Al tercer apartat de **l'article 102** del Reglament Penitenciari s'estableix que els presos seran classificats normalment en segon grau, anomenat règim ordinari. Aquest és el règim en el que gairebé tothom va.

Aquests reus seran classificats segons els tres graus penitenciaris que posteriorment explicaré. Un cop classificats, hi ha també la possibilitat de la llibertat condicional que només és disponible pels presos de règim ordinari i per als de règim obert. Aquesta llibertat condicional o provisional són permisos per a sortir, tot i que estan complint una pena, la compleixen sense privació de llibertat. La Junta de Tractament concedeix la llibertat condicional quan els presos han complert la una sèrie de requisits, com per exemple: haver complit tres quartes parts de la pena, havent tingut favorables, etc.

Els permisos de sortida però, són molt més amplis al tercer grau penitenciar. En els presos del primer grau no se'ls cedeix cap tipus de permís ja que són persones que han comès delictes molt greus, són persones que no s'adapten o adaptaran al règim penitenciar.

Els interns de segon grau i tercer, es preveuen uns permisos ordinaris fins uns determinats dies en funció del grau que tingui el pres ja que un reu té dret a sortir de la presó determinats dies. I a més, hi ha els permisos extraordinaris que es cedeixen als reus en circumstàncies excepcionals. Per exemple quan se t'ha mor un familiar o quan la teva dona ha de donar a llum.

Totes les lleis que regulen el funcionament del Sistema Penitenciar estan encaminades a la reeducació i a la reinserció del pres tal i com ja marca la Constitució. Les lleis que regulen el dret penitenciar són la Llei Orgànica General Penitenciària, dictada per les Corts Generals a Madrid, i el Reglament Penitenciar Espanyol (que es igual per Catalunya). A part d'aquestes legislacions estatals, s'ha de tenir en compte l'organització interna que adopta cada centre penitenciar.

4.2 Classificació interna de la presó en graus penitenciaris

4.2.1 El sistema de la Llei penitenciària

La Llei Orgànica General Penitenciària (LOGP) senyala que les penes privatives de llibertat s'executaran segons el sistema d'individualització científica, separat en graus. Això significa que tot penat haurà de ser classificat en el grau més adequat segons les seves circumstàncies, sense passar

prèviament pels anteriors, així que un dels articles de la LOGP afirma que: *“sempre que l'observació i classificació corresponent d'un intern resulti estar en condicions, podrà ser situat inicialment en grau superior, excepte en llibertat condicional, sense la necessitat d'haver passat anteriorment pels graus que li precedeixen”*.

4.2.2 Els graus penitenciaris

La classificació dels reus es converteix en l'eix sobre el que gira el compliment de la pena privativa de llibertat. La classificació està constituïda pel conjunt d'actuacions administratives sobre un intern que culmina amb una resolució assignant-li l'estatut jurídic que s'aplicarà al penat per al compliment de la pena privativa de llibertat.

La classificació inicial pot ser modificada, i en general és modificada en la majoria dels casos, progressant o “regressant” al reu en el grau penitenciari, segons la seva evolució en el tractament.

En un sentit més ampli es realitza una classificació que afecta al règim i al tractament, abans d'avaluar tècnicament els penats. Així es diferencia els penats segons l'edat o el sexe, per assignar-los inicialment un centre de compliment.

Segons **l'article 100** del Reglament Penitenciari¹⁷ “després d'haver ingressat, els penats seran classificats en graus. Els graus seran nominats correlativament, de manera que el primer correspongui a un règim en el que les mesures de seguretat i control seran més estrictes, el segon grau amb el règim ordinari i el tercer amb el règim obert.

4.2.3 Procediment per a la classificació

Des del primer moment que el penat ingressa al centre penitenciari s'ha de realitzar, per part de la Junta de Tractament, la proposta de classificació inicial en un període màxim de dos mesos.

¹⁷ Vegeu a l'apartat d'Annexos. Article 100 del Reglament Penitenciari.

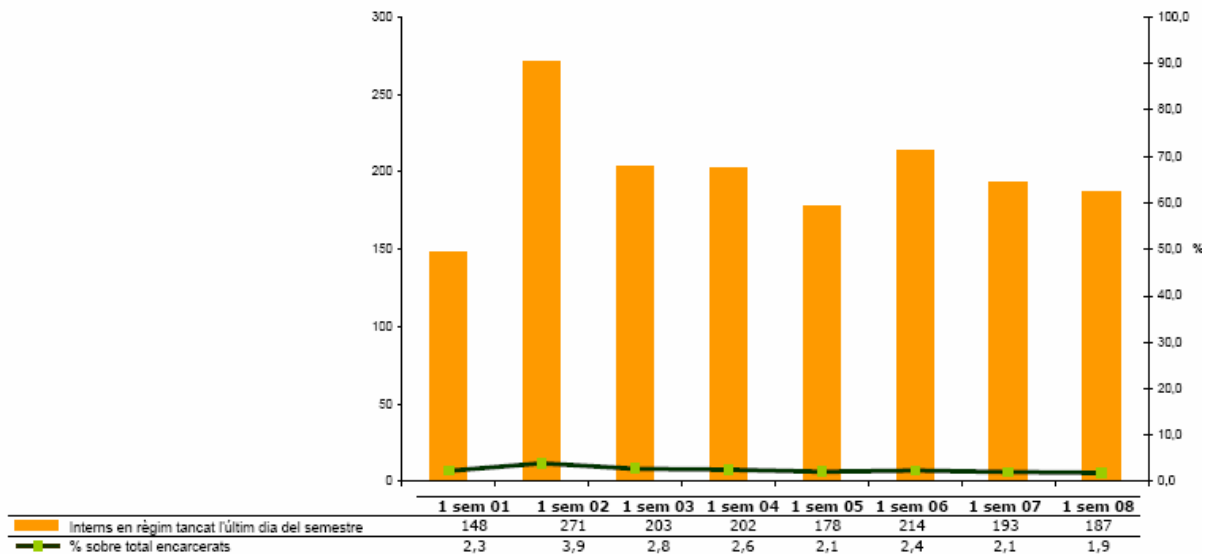
Aquesta proposta va inclosa en un protocol de classificació que conté l'atribució del grau amb el raonament corresponent i el programa individualitzat de tractament, incloent-hi els destins, activitats, programes educatius, treballs o activitats ocupacionals que ha de seguir el penat.

Quan es tracti de penats amb condemnes de fins a un any, la proposta de classificació inicial formulada per la Junta de Tractament, tindrà la consideració de resolució inicial, tret que es proposés la classificació en primer grau.

Les resolucions de classificació es notificaran al penat i al Fiscal, qui podrà recórrer davant el Jutge de Vigilància Penitenciària. No existeix cap obstacle legal perquè la classificació inicial es realitzi el primer dia de compliment de la condemna.

El Reglament Penitenciari de 1981 deia que el temps mínim “de coneixement del pres” no podia ser inferior a un període de dos mesos. Aquest va ser modificat i va establir que el temps d'estudi en el centre que es faci la proposta serà el suficient perquè s'obtingui un coneixement adequat de l'intern. El vigent reglament marca que no hi ha cap període mínim per a fer la proposta, però marca que l'estudi ha de durar el temps suficient per tal d'obtenir un adequat coneixement del reu, valorant-ne l'historial delictiu i la integració social del penat.

18 4.2.3.1 El règim tancat o 1r grau

Aquesta gràfica mostra la població penitenciària encarcerada en 1r grau. També, ens mostra el % sobre el total de presos que formen aquest grup.

El règim tancat s'aplica als penats classificats en primer grau, aquests són reus perillosos o inadaptats al règim ordinari. Els presos estan pràcticament incomunicats, no tenen cap contacte amb l'exterior, es caracteritza pel compliment en habitacions individuals, amb limitacions pel que fa a activitats en comú i un major control dels interns. En general, s'aplica als terroristes. Representa un règim de vida tancat, el més restrictiu que preveu la legislació penitenciària i s'aplica als interns que mostren una manifesta inadaptació al règim de convivència ordenada als centres.

Dins d'aquest grup de penats hi ha dues modalitats. Els inadaptats, als que s'internarà en mòduls de règim tancat, que gaudiran d'un mínim de quatre hores de vida en comú i podran realitzar activitats amb altres interns; i els perillosos, als que s'interna en departaments especials, on gaudeixen d'un

¹⁸ FONT 3: "Informació estadística bàsica", Publicació Semestral del Juliol del 2008, Departament de Justícia.

mínim de tres hores de sortida al pati, on no podran romandre més de dos interns junts.

Tenen escorcolls diaris i totes les activitats de tractament són dirigides cap a l'adaptació al règim ordinari.

Es consideren perillosos els penats que hagin estat protagonistes o inductors d'alteracions regimentals molt greus, els que hagin posat en perill la vida o integritat dels funcionaris, autoritats, altres interns o persones alienes, i en els que s'evidenciï una perillositat extrema.

Els classificats en primer grau no poden gaudir de permisos de sortida ordinaris, però sí en circumstàncies extraordinàries i amb les mesures de seguretat adequades i pertinents.

4.2.3.2 El règim ordinari o 2n grau

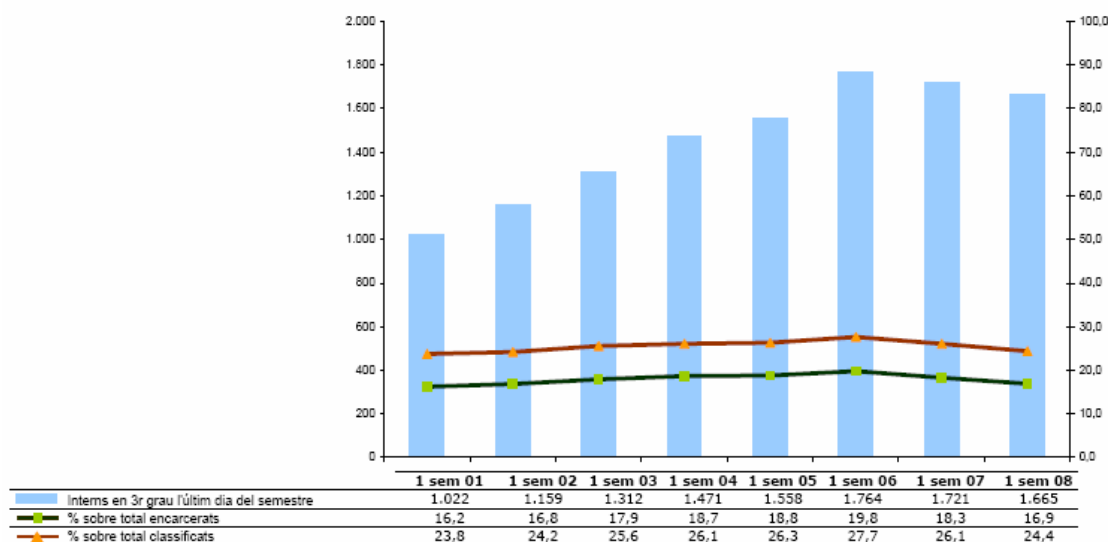
El règim ordinari s'aplica als presos classificats en segon grau. Es caracteritza per la imposició dels principis de seguretat, ordre i disciplina. També el treball i la formació són considerats activitats bàsiques als presos d'aquest grau.

Es preveuen una sèrie d'activitats dins la presó: poden treballar, fer activitats educatives, participar en alguna activitat esportiva, realitzar sortides, entre altres.

Els centres de reclusió ordinaris tenen un horari estricte, en el qual es garanteix un descans nocturn de vuit hores i dues hores per atendre assumptes personals dels interns, així com temps suficient per les activitats culturals i terapèutiques, i per les comunicacions amb l'exterior.

Els penats en segon grau poden utilitzar permisos de sortida ordinaris i permisos extraordinaris quan es produeixen circumstàncies excepcionals.

4.2.3.3 El règim obert o 3r grau

Aquesta gràfica presenta l'evolució per semestres i anys de la població penitenciària encarcerada en 3r grau. També es presenta el percentatge que aquest nombre representa pel que fa al total d'interns i el percentatge en referència al nombre d'interns penats classificats.

El règim obert s'aplica als reus classificats en tercer grau. Un cop el pres ha complert determinat temps de la pena i l'informe és favorable segons l'equip de tractament, passa al règim obert. Es pot complir en:

- a) Un centre obert o d'inserció social.
- b) En seccions obertes d'un centre penitenciari polivalent.
- c) En unitats dependents. Aquestes consisteixen en instal·lacions residencials situades a fora dels recintes penitenciaris.

L'execució d'un programa individualitzat de tractament és el que determina el destí concret de cada penat. La vida en aquest règim es caracteritza per l'afebliment de les mesures de control, l'autoresponsabilitat, la normalització social i la integració de l'intern. La permanència en un Centre de Règim obert és de vuit hores diàries, generalment nocturnes, gaudint de permisos de cap de setmana i a dies festius d'elecció lliure. També poden obtenir permisos

ordinaris i extraordinaris. Aquesta regla general del règim obert regular pot variar si així l'aprova el Centre Directiu.

El Reglament també té previst un règim obert sense necessitat d'acudir a cap centre, s'estableix aquesta possibilitat quan d'una manera voluntària l'intern accepti el control de la seva presència a fora del centre mitjançant dispositius telemàtics adequats que faciliten la integració social. Només hauran de romandre al centre durant el temps fixat en el seu programa de tractament per a la realització d'activitats, entrevistes i controls presencials. Amb això es consagra una modalitat de compliment de la pena privativa de llibertat sense privació de llibertat.

Aquesta pena queda total i absolutament desnaturalitzada, i es constitueix en una pena molt més lleu que qualsevol altra que privi al reu de drets.

El règim obert té una subclassificació denominada règim obert restringit que va dirigit als penats de tercer grau amb una peculiar trajectòria delictiva, personalitat anòmala o condicions personals especials. En aquesta modalitat la Junta de Tractament determina el règim de vida de cada intern, establint les condicions, controls i mitjans de tutela que s'observin.

S'ha de fer notar que el règim obert exigeix que el penat realitzi un treball remunerat a l'exterior. Aquesta regla té una excepció, cridanera en el cas de les dones, ja que el Reglament autoritza el règim extern de dones que no tinguin treball quan consti que se'n va a realitzar efectivament les feines domèstiques del seu domicili familiar. De moment cap home ha demanat acollir-se a aquesta modalitat ni tampoc cap que hagi denunciat la discriminació per raons de sexe que implica aquesta mesura.

4.3 L'arribada a la presó

4.3.1 Com afecta l'entrada a un centre penitenciari al pres?

La realitat:

El moment d'ingrés a la presó i els primers dies de l'estada en un centre és un moment extraordinàriament delicat per a l'equilibri psicològic de l'intern, sotmès a una situació de gran vulnerabilitat, sobretot si és el primer cop que aquella persona es troba presa de llibertat.

L'intern pateix profundes impressions i sovint experimenta angoixa, desconcert i ansietat, a conseqüència del brutal trencament de la seva vida ordinària, familiar, laboral, social, afectiva.

El pres experimenta sovint una gran ansietat i por davant d'un nou escenari en el que tot li és desconegut i on la seva vida passa a dependre d'una institució que la determina absolutament fins als últims detalls. Alhora, es veu abocat a desenvolupar mecanismes d'autodefensa, davant d'una realitat que li és sovint hostil. En el cas dels reus preventius, aquests sentiments se sumen a l'ansietat i a les tensions relacionades amb el desenvolupament del procés judicial.

La manera com es viuen les primeres hores i dies d'ingrés poden ser determinants de les actituds, sentiments i mecanismes mentals que l'intern desenvoluparà al llarg de la seva condemna o estada a la presó. Per exemple, una experiència de violència ens els primers dies pot comportar una actitud permanent de desconfiança, enduriment emocional i aïllament durant tota l'estada.

Sovint des dels primers dies, molts interns inicien un estat mental de fugida o evasió de la realitat penitenciària o d'hiperactivitat evasiva. El procés d'adaptació a la vida carcerària és llarg i difícil i sovint comporta un cert grau de despersonalització del subjecte. Alguns interns com ara els estrangers, es poden sentir desorientats ja que no parlen les mateixes llengües que aquí són comunes (català i castellà). Aleshores l'impacte que pateixen és superior i es veuen amb més dificultats per adaptar -se a la institució.

Sovint, els companys d'empresonament ofereixen un suport important i donen orientació als nous vinguts. Les agressions i violacions als nous vinguts són absolutament excepcionals actualment a les presons catalanes i són més aviat un mite.

La crítica:

- Els centres penitenciaris catalans no disposen de mecanismes específics per a l'adequat acompanyament i suport psicològic d'aquest moment crucial de l'arribada a la presó. Tal i com exposa la Comissió de Justícia i Pau, l'actuació dels centres es limita a subministrar a l'intern un volum excessiu d'informació que ha d'assimilar en molt poc temps, una visita mèdica i l'entrevista d'alguns professionals, orientada gairebé exclusivament a determinar la ubicació interior i futures activitats de l'intern o prevenir el risc de suïcidi. Aquest període d'adaptació, informació i entrevista és excessivament curt. Tot i així, cal remarcar com a fet positiu, que cada cop més hi ha més personal penitenciari que disposa de diversos elements per analitzar quina és l'evolució dels presos.
- Els trasllats de centre, si bé en menor intensitat, també generen una experiència psicològica similar i obliguen a un nou esforç d'adaptació a una nova realitat.
- Els interns que ingressen en una situació d'indigència econòmica i sense suport econòmic extern reben un ajut de l'Administració per a petites despeses. La Comissió de Justícia i Pau argumenta que aquesta quantitat és força minsa i que hauria de ser incrementada.

Les solucions establertes:

- Que per part de l'Administració Penitenciària s'estudiïn, es revisin i s'avaluïn els protocols d'atenció i el tractament efectiu que es dona als interns que ingressen en els diversos centres penitenciaris, així com les problemàtiques, necessitats i sofriments que pateixen els interns a la seva arribada i en el seu procés d'adaptació i com afecten aquests el desenvolupament posterior de la vida dels centres penitenciaris.
- Que l'Administració Penitenciària elabori i implanti mecanismes per a un adequat i efectiu acompanyament i suport psicològic dels interns que ingressen en els centres i per a una orientació i tutorització que faciliti la seva adaptació al centre penitenciari. Aquest període d'acompanyament, orientació i adaptació ha de tenir amb una durada suficient que tingui en compte les necessitats de l'intern i li permetin assimilar la informació necessària per a la seva nova vida en el centre.

- Cal que els responsables dels centres dediquin una atenció molt especial quan les persones que ingressen en presó són indigents, estrangers que no coneixen el castellà ni el català o persones amb problemàtiques psicològiques importants.

4.3.2 Com afecta a l'entorn familiar l'entrada a presó d'un familiar?

Realitat:

Quan una persona entra a complir condemna a la presó, el càstig no el rep només el pres, sinó també totes les persones del seu entorn i, de manera especial, els seus éssers més estimats. D'aquesta manera, és prioritari que el contacte entre familiars o éssers estimats amb l'intern, pugui dur-se a terme d'una manera freqüent per tal de facilitar la pena. La proximitat dels centres, el tracte correcte i l'acompanyament familiar conformen assignatures que s'han de revisar constantment i evolucionar. S'ha d'ajudar a la persona que ha comès un error en la seva vida a fer front al futur, amb il·lusió i esperança per seguir lluitant al costat dels seus estimats.

Les comunicacions i visites amb els interns estan regulades pel Reglament Penitenciari, tot i que cada centre té unes normes internes adaptades als seus serveis i disponibilitats. Tant si es tracta de comunicacions ordinàries com especials, les persones autoritzades a fer-les s'han d'identificar a l'entrada del centre amb els documents d'identitat oficials (DNI, passaport o permís de circulació).

Comunicacions ordinàries

Es duen a terme als locutoris del centre. Les persones interessades a mantenir una comunicació ordinària amb un intern han de contactar amb el servei d'informació del centre (telèfon d'atenció) i consultar les hores i dies de visita establerts per a cada unitat o mòdul de residència.

Comunicacions especials

Per mantenir una comunicació especial, és obligatòria la petició prèvia i expressa de l'intern. Hi ha tres tipus de comunicacions especials:

- Vis a vis íntim: es duu a terme en habitacions habilitades amb aquest efecte.
- Vis a vis familiar: també té lloc en dependències habilitades amb aquest efecte.
- Comunicació de convivència: reservada per a interns amb fills menors de 10 anys.

Comunicacions amb interns malalts

- Si l'intern no es pot desplaçar als locutoris, té dret que un o dos familiars o persones properes es puguin comunicar amb ell a la infermeria del centre.
- Les visites als interns malalts ingressats en hospitals s'han de regir per les normes de funcionament de l'establiment hospitalari corresponent, i en les condicions i amb les mesures de seguretat que estableixin els responsables de la seva custòdia, els quals han de ser informats pel centre penitenciari del grau de perillositat del malalt.

En tots dos casos, el règim de visites l'acorda el director del centre a proposta del metge responsable.

Així doncs, l'interacció amb l'exterior comporta un sistema de seguretat i de control.

Reglament establert i mesures de seguretat:

El Circular 2/2008, sobre els sistemes de control del personal a accedir als establiments penitenciaris:

El principi constitucional que orienta l'execució de les penes privatives de llibertat vers la reeducació i la reinserció social revesteix d'un caràcter determinat el nostre sistema penitenciari, caràcter que es manifesta, entre d'altres aspectes, amb l'obertura cap a l'exterior dels centres penitenciaris.

Aquesta interacció amb l'exterior comporta una sèrie de riscos que cal assumir, com ara: la possibilitat d'introducció d'objectes i substàncies prohibides a l'interior dels establiments penitenciaris.

Amb la finalitat d'atenuar en tot allò que sigui possible els efectes d'aquest risc, s'han dotat els centres d'un seguit de mesures de control organitzatives, tècniques i normatives.

Des dels serveis centrals s'elabora la normativa bàsica (circulars i instruccions) que homogeneïtza els criteris d'utilització dels sistemes de control emprats als centres. Als centres penitenciaris, els equips directius han adequat les seves normes internes a la normativa bàsica per tal d'adaptar l'ús dels sistemes de control a les seves peculiaritats pròpies.

La utilització d'eines com els detectors de metalls han estat instruments que, des de fa temps, protegeixen els centres penitenciaris contra l'entrada d'objectes prohibits al seu interior. L'eficàcia d'aquests instruments ha estat complementada, més recentment, amb els escàners de raig X per inspeccionar bosses i paquets.

Per tal d'aconseguir una major eficàcia l'hora de detectar la introducció d'objectes i substàncies prohibides a l'interior dels establiments penitenciaris i amb la finalitat de protegir-ne la seguretat dels interns, dels treballadors dels serveis penitenciaris i dels establiments s'estableixen les normes següents:

[...] **1.** Llevat de les visites institucionals de les autoritats, tothom aliè al personal del centre o a la Secretaria de Serveis Penitenciaris, Rehabilitació i Justícia Juvenil que accedeixi a un establiment penitenciari amb la corresponent autorització, s'haurà de sotmetre al control dels detectors de metalls.

2. Cap persona que accedeixi al centre pot introduir bosses, maletes, caixes, paquets i altres receptacles de pertinences, tret que sigui necessària en relació amb la naturalesa de la seva visita. En els casos autoritzats d'introducció d'objectes (que siguin imprescindibles) , aquests s'hauran d'escorcollar amb els mitjans electrònics o mitjançant la inspecció directa adient. [...]

4. 4 Permisos de sortida: RESOCIALIZACIÓ O REINCIDÈNCIA

Anteriorment ja he fet referència als permisos de sortida; aquests són una altra via per fer un procés d'obertura als centres penitenciaris. És a dir, que la societat i els diferents centres penitenciaris estiguin en contacte. Aquests permisos de sortida possibiliten als interns que els poden dur a terme un contacte continuat amb la societat, fet que afavoreix a una propera reinserció social i laboral. Aquesta, però, no és una opinió que es pugui generalitzar, ja que no totes les persones que configuren la societat opinen el mateix. Actualment aquests permisos de sortida configuren un debat.

El debat sobre l'orientació de les penes privatives de llibertat cap a la resocialització és un tema d'actualitat. S'ha creat una gran alarma social en relació amb determinats delinqüents, condemnats per delictes greus, que, en estricta aplicació del nostre ordenament jurídic, són retornats a la societat per entendre que es troben resocialitzats.

Alguns d'aquests individus tornen a cometre delictes, o inclús es reintegren a les organitzacions criminals a les que pertanyien anteriorment. Però els nostres mitjans de comunicació tampoc han destacat totes aquelles persones que s'han reinserit. Així doncs, penso que s'ha d'estudiar de manera acurada.

Les últimes reformes legals que ha emprès el Govern semblen anar encaminades a exercir un control més estricte sobre el compliment de determinats requisits per part el penat per entendre que es troba en una situació de reintegració a la societat.

Els permisos de sortida i la llibertat condicional són, entre altres, instruments amb els que compta el nostre Dret Penitenciari per rehabilitar a subjectes delinqüents, evitant la seva posterior reincidència.

L'any 2008 es caracteritza perquè aquests permisos han disminuït força tal i com ens informa la Publicació Semestral del Juliol del 2008.

La població penitenciària que dur a terme programes de sortida són els que es troben en tercer grau. A Catalunya, el nombre d'interns en 3r grau ha baixat i ha passat de representar el 26,1% del total de penats classificats al juny del 2007, al nombre de 24,4% del total de penats classificats al juny del 2008.

També hi ha una baixada, com a conseqüència, del nombre d'interns que se'ls concedeix la llibertat condicional, i permisos de sortida.

4.4.1 Evolució històrica

Històricament, com ja he explicat, la condemna de privació de llibertat tenia la finalitat primordial d'apartar temporalment de la societat aquell individu que l'havia danyat al realitzar un delictes. Durant els anys s'ha anat estenent una concepció filantròpica que defensa la devolució del reu a la societat. Així sorgeixen els anomenats sistemes progressius que estructuren el compliment de la condemna en diversos graus, cada un aproxima més el penat a la situació de llibertat.

L'actual ordenament jurídic estableix quatre graus progressius explicats anteriorment: primer grau, segon, tercer i llibertat condicional.

La diferència entre ells ve determinada per la major o menor possibilitat que s'ofereix a l'intern per establir contactes amb l'exterior. A més existeixen altres mecanismes que tendeixen a la integració del reclús a la societat, com els permisos de sortida i les sortides programades de caràcter esportiu, cultural, visites familiars, etc. No és desitjable però, un trànsit brusc d'una situació de privació de llibertat a una altra de llibertat absoluta, sinó que la resocialització progressiva del penat li permet anar establint relacions afectives, laborals, socials, que garanteixen la no-reincidència futura.

4.4.2 Dret positiu

L'**article 25.2** de la Constitució Espanyola¹⁹ estableix que les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat estaran orientades a la reeducació i reinserció social.

L'**article 1** de la Llei Orgànica General Penitenciària (LOGP)²⁰ disposa: "Les Institucions penitenciàries regulades a la present Llei tenen com a fi primordial la reeducació i la reinserció social dels sentenciats (...)".

¹⁹ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 25.2 de la Constitució Espanyola.

²⁰ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 1 de la LOGP.

A l'**article 47.2** de la LOGP²¹ indica que "(...) es podran concedir permisos de sortida de fins a set dies com a preparació per a la vida en llibertat, previ a l'informe de l'equip tècnic (...) sempre que hagin extingit la quarta part de la condemna i no s'observi mala conducta". A més, l'**article 156.1**²² del Reglament Penitenciari afegeix que "l'informe preceptiu de l'equip tècnic serà desfavorable quan, per la peculiar trajectòria delictiva, la personalitat anòmala de l'intern o per l'existència de variables qualitatives desfavorables, resulti provat el trencament de la condemna, la comissió de nous delictes o una repercussió negativa de la sortida sobre l'intern des de la perspectiva de la seva preparació per a la vida en llibertat o del seu programa individualitzat de tractament".

4.4.3 Estudis fets sobre la reincidència

Només s'han realitzat dos estudis estadístics fiables sobre la reincidència. El primer va ser elaborat a Catalunya per Santiago Redondo, Jaume Faunes i Eulàlia Luque, sobre una mostra de 485 presos excarcerats durant l'any 1987; l'altre, el va dur a terme la Central d'Observació de la Direcció General d'Institucions Penitenciàries l'any 2001, sobre una mostra de 330 penats.

En quant a les xifres globals, Santiago Redondo va constatar que el 37,94% de la població estudiada tornava a ingressar a presó per la comissió d'un nou delicte en el període de tres anys.²³ Per altra banda, la Central d'Observació, va obtenir una taxa total de reincidents del 45%.

Fent referència al tema que estàvem tractant sobre els permisos de sortida, no van ser objecte d'estudi, però sí que es va analitzar una variable d'especial transcendència: la forma d'excarceració, diferenciant aquells reclusos que van obtenir la llibertat condicional amb caràcter previ a la seva llibertat definitiva, i aquells altres que van realitzar la seva condemna a la presó, sense llibertat condicional. Ambdós estudis són concloents: la llibertat condicional està associada a una menor reincidència futura.

²¹ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 47 de la LOGP.

²² Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 156 del Reglament Penitenciari.

²³ Redondo, Santiago, "*Justicia penal y reincidencia*", Editorial Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1994. Pàg. 89

Els estudis de Redondo van determinar un índex de reincidència del 20,4% en els alliberats condicionals enfront a un 53,1% en els excarcerats per extinció de condemna.

En termes absoluts, va arribar a concloure que dos de cada deu alliberats condicionals tornaven a delinquir en un termini de tres anys i mig de seguiment; mentre que els subjectes que no van accedir a la llibertat condicional, cinc de cada deu tornen a presó pel mateix delictes, en el mateix període.²⁴ D'altra banda, la Central d'Observació afirma que el 'no-reincident' és aquell subjecte condemnat a una pena superior a cinc anys de privació de llibertat, participant en activitats terapèutiques o tallers, no consumidor habitual d'estupefacients i que va tenir la llibertat condicional.

Dels estudis se n'han tret conclusions, una d'elles és que la realització d'activitats laborals, culturals i de formació professional, afavoreixen a la no-reincidència. És evident que la consecució d'un vincle laboral estable després de l'estància a la presó, constitueix la millor forma de resocialització.

Els estudis, tant de Redondo com de la Central d'Observació, demostren i conclouen en la mateixa conclusió: els reclusos classificats en primer grau en algun moment de la seva vida penitenciària, presenten un índex major de reincidència.

La conclusió a la que arriba Santiago Redondo en aquest tema és que l'aplicació del règim tancat, amb la major disciplina i aïllament que comporta, provoca un deteriorament psicològic i dificultat de relació amb els demés, fet que provoca una major reincidència futura.

Però sense negar el que Redondo diu, mirant-ho des d'una altra perspectiva, els penats que són classificats en règim tancat, segons la Llei Orgànica General Penitenciària són "els penats qualificats de perillositat extrema o per a casos d'inadaptació en els règims ordinaris i oberts són els classificats en règim tancat". Així doncs, podem concloure que l'aplicació d'aquest règim és la conseqüència d'una personalitat inadaptada i extremadament perillosa i que es dona en molt pocs casos. Aquesta personalitat podria ser la causa de la inadequada resocialització i posterior reincidència del subjecte, i no el seu pas

²⁴ Redondo, Santiago, "*Justicia penal y reincidencia*", Editorial Fundació Jaume Callís, Barcelona, 1994. Pàg.146

pel règim tancat, que, des d'aquest punt de vista, no seria causa sinó conseqüència.

En definitiva, el més clar dels estudis és que la llibertat condicional i les teràpies ocupacionals, laborals i culturals, afavoreixen la integració social dels reclusos i determinen un menor índex de reincidència. Probablement, els permisos de sortida i les sortides programades, en la mesura en que estan orientades a la llarga integració social de l'intern, també tenen una incidència positiva -encara que no hi hagi estadístiques sobre aquest punt-. Per altra banda, l'aparició del règim tancat suposa un major índex de reingrés a presó per la comissió de nous delictes.

5. Reinserció Social

Considero oportú dedicar tot un apartat a la reinserció social ja que, tot i que tota l'estona en faig referència; penso que és l'objectiu primordial i essencial del Sistema Penitenciari Català i de les infraestructures privatives de llibertat. Per tant, penso que tot gira al voltant de les polítiques penitenciàries humanes que es vulguin integrar en el procés rehabilitador i de reinserció.

5.1 Aproximació al concepte *reinserció social*

Quan parlem de reinserció social, el punt de partida és l'individu que ha comès actes delictius i la finalitat és la seva integració social. Entendrem doncs per reinserció social, el procés mitjançant el qual es vol aconseguir la readaptació social d'aquells ciutadans que, per causes diverses, s'han quedat al marge. Les funcions atorgades a la resocialització i a la reinserció social són les d'aconseguir que el subjecte inadaptat pugui:

1. Assumir els esquemes normatius i els valors del grup.
2. Adquirir la cultura o cultures predominants de la societat.
3. Adquirir els hàbits de conducta normalitzats.
4. Facilitar la participació de l'individu en els béns del grup.
5. Possibilitar l'activitat professional.

Podem observar que les àrees problemàtiques a tractar són ben diverses, i es treballarien amb el fi d'aconseguir l'adaptació social: física, familiar, professional, relacional amb el grup d'iguals, etc.

A Catalunya, als centres penitenciaris s'hi desenvolupen programes específics per intervenir en les diferents deficiències, ja que la delinqüència no és una condició específica o unitària que pot aïllar-se realment d'altres dificultats. Les mesures educatives no són les úniques que es poden utilitzar per a la reinserció del delinqüent, en són necessàries d'altres de socials i de penals.

PROGRAMES DE REHABILITACIÓ:

Tots aquests programes es duran a terme depenent les característiques físiques i psicològiques de cada intern. Tots aquests programes són voluntaris,

per tant cap persona privada de llibertat es veurà obligada a realitzar-los. Aquests han estat pensats essent adaptats per les característiques que mostren els interns, tenint en compte les seves mancances, les seves limitacions i les seves aspiracions de cara a una futura reinserció social.

5.1.1 Programes educatius

5.1.1.1 Mitjançant el joc

Els programes educatius són molt efectius, i sobretot el programa EUREKA que representa una intervenció per part de l'associació de ludoteques de Catalunya, les quals han desenvolupat un projecte d'oci, relació i joc als centres penitenciaris.

“El joc ornamenta la vida, ampliant-la i, en aquest sentit, esdevé una necessitat tant per a l'individu, com a funció vital, com per a la societat, degut al seu sentit intrínsec, a la seva satisfacció, al ser valor expressiu, a les seves associacions espirituals i socials, en resum, com a funció cultural”²⁵

Així doncs, tal i com deia J.Huizinga, i tenint en compte l'objectiu de reinserció del Sistema Penitenciari Català, es troba el punt de partida del Projecte Eureka, impulsat per la Direcció General de Serveis Penitenciaris i de Rehabilitació del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya, des del qual es fa un treball específic en el temps de lleure dels interns, per tal d'oferir-los recursos i aprenentatges que millorin el seu repertori de competències i possibilitats. El seu objectiu principal és intervenir en aquesta realitat mitjançant el joc.

Impliquen el joc ja que creuen que és una activitat bàsica en l'ésser humà, i que a través d'aquest es poden aconseguir objectius fonamentals a qualsevol edat i especialment valuosos en el cas de la població interna com ara:

- Educar en la tolerància, la convivència i el diàleg.
- Copsar habilitats i aprenentatges fent que els interns juguin i s'impliquin en l'activitat.
- Ajudar els interns a expressar sentiments i alliberar tensions per fer possible un sa equilibri.
- Donar a conèixer altres cultures mitjançant el joc.

²⁵ Citació de J.Huizinga.

- Incorporar normes i pautes de comportament social (saber esperar el torn, escoltar als altres, aprendre a perdre, etc.)

Aquest programa s'està duent a terme a molts centres de Catalunya, com ara el Centre d'Homages «La Model», el Centre Quatre Camins i el de Tarragona.

La metodologia que s'utilitza en l'espai de ludoteca és el joc lliure. Aquesta parteix d'uns objectius establerts i es concreta en un programa d'acció.

El joc no ha de suposar cap obligació, els interns decideixen si estar o no a la ludoteca. Que la realització del programa educatiu sigui lliure és fonamental perquè l'usuari es relaxi, es diverteixi, s'expressi i jugui amb altres persones, però alhora és també molt útil ja que permet als educadors conèixer cada intern: amb qui juga, tipus de joc que prefereix, com juga (actituds i normes), etc. L'activitat és totalment voluntària, amb la qual cosa la seva acceptació i el gran nombre d'interns que cada cap de setmana hi participen és motiu de molta satisfacció per a les persones que la portem a terme. Tot i tractar-se d'un joc lliure, es molt important:

- Motivar, animar i dinamitzar els usuaris a jugar.
- Mediar en els moments que puguin considerar-los com a conflictius.
- Fer de guies i aclarir les regles dels jocs que puguin presentar una especial dificultat o no poden quedar clares.
- Aproximar-los a d'altres models de conducta que s'adeqüin més a una realitat més equitativa.
- Jugar amb els participants com un company més de joc.
- Intervenir per introduir els usuaris que queden marginats del joc en algun grup que estigui jugant.
- Introduir nous tipus de jocs, per donar a conèixer els jocs d'altres països.

El respecte al fons lúdic és un aspecte molt important és l'àmbit en el que ens trobem, per tant hi ha determinats aspectes importants que s'ha de tenir present:

- Que els jocs siguin per a grups de dos a quatre persones. La dinamització de l'espai, per part dels educadors serà més personalitzada mentre més reduït sigui el grup.
- Que els jocs siguin fàcils. Les regles del joc és un aspecte molt important en aquesta activitat. El temps de ludoteca és limitat i els jocs han de ser prou

senzills per poder explicar-los als usuaris i aquests puguin entendre la dinàmica i jugar. Han de ser jocs amb unes regles senzilles i molt intuïtius.

- Els jocs d'habilitat són un bon recurs per començar a introduir a les persones d'altres països en aquesta cultura de joc, ja que aquests jocs tenen una dinàmica fàcil d'entendre i les seves regles són molt bàsiques.

²⁶5.1.1.2 Programes educatius oferts per la Llei del Departament d'Educació.

A tots els centres penitenciaris de Catalunya es desenvolupen programes educatius que inclouen tots els àmbits de l'educació d'adults: formació instrumental, formació per al temps lliure i formació per al món laboral. S'ofereix la possibilitat d'obtenir la titulació vigent per accedir al món laboral o per continuar els estudis de nivell superior. Aquests programes són els següents:

5.1.1.2.1 Programa d'organització educativa

És un programa model organitzatiu d'educació d'adults en els centres penitenciaris. Amb aquest programa es pretenen tres objectius complementaris:

- Dotar els centres d'un marc organitzatiu que faciliti l'adequació del currículum a la realitat de cada centre.
- Facilitar la participació de l'intern en l'elaboració del seu propi itinerari educatiu.
- Facilitar la coordinació entre els diversos formadors d'adults del centre.

Per això, es duen a terme per a tots els professionals, intervencions tutorials, la integració de tots els àmbits educatius i la participació en equips multidisciplinaris.

²⁶ Les vuit pàgines que venen a continuació han estat extretes del Departament de Justícia sota l'àmbit "Reinserció i serveis penitenciaris" per "Programes de rehabilitació"

5.1.1.2.2 Programa d'ensenyament reglat

a) Àmbit de la formació instrumental

- Programa de formació instrumental

S'adreça a tots els interns que desconeixen o no dominen les nocions bàsiques de lectoescriptura, càlcul i altres habilitats instrumentals. Està estructurat en tres nivells. Actualment i fins que s'implanti totalment la reforma educativa es pot accedir a la titulació de certificat d'escolaritat; titulació mínima per accedir al món laboral.

- Programa de formació bàsica

Correspon a l'etapa d'educació secundària obligatòria (ESO), segons la legislació educativa vigent (LOGSE). Està adreçat a interns que han superat el nivell anterior. Es pretén que els alumnes adquireixin la formació bàsica en totes les àrees, necessària per al seu desenvolupament personal i la participació activa en la societat actual.

Està estructurat en dos cicles. Fins que s'implanti totalment la reforma educativa, el primer cicle dóna accés al títol de graduat escolar, corresponent a l'escolarització obligatòria del pla anterior. El segon cicle donarà l'accés al títol de graduat en educació secundària (GES), que amb la reforma educativa serà la titulació mínima per accedir al món laboral.

El segon cicle es durà a terme mitjançant els estudis a distància de l'Institut Català d'Ensenyament Secundari a Distància (ICESD) i amb el suport de l'equip docent dels centres penitenciaris.

- Programa de batxillerat

Comprèn els estudis corresponents als cursos de batxillerat unificat polivalent (BUP) i al curs d'orientació universitària (COU) del pla anterior. A mesura que es vagi implantant la reforma educativa s'oferirà també la possibilitat de cursar el batxillerat que estableix la LOGSE (1r i 2n curs).

Es duu a terme mitjançant els estudis a distància de l'Institut Català d'Ensenyament Secundari a Distància (ICESD) amb el suport de tutories fetes per col·laboradors voluntaris.

- Programa d'estudis universitaris

Comprèn les proves d'aptitud per a l'accés a la universitat (PAAU), el curs d'accés per a majors de 25 anys i les carreres universitàries.

Està adreçat a aquells interns que disposen de la titulació adequada i volen continuar millorant el seu nivell educatiu i professional. Es porta a terme mitjançant els estudis a distància de la Universitat Nacional d'Educació a Distància (UNED), amb el suport de tutors de la UNED i col·laboradors voluntaris.

b) Àmbit de la formació per al món laboral

- Programa de formació professional

L'objectiu d'aquest programa és preparar els interns que han assolit un nivell educatiu equivalent al graduat escolar per a la prova de maduresa per a majors de 18 anys que convoca el Departament d'Educació i que condueix a l'obtenció de la formació professional de primer grau.

Amb això, s'aconsegueix facilitar l'obtenció de coneixements professionals i la titulació necessària per accedir al món laboral.

Aquest programa el duen a terme els mestres i monitors de formació ocupacional.

5.1.1.2.3 Programa d'ensenyament no reglat

a) Àmbit de la formació instrumental

- Programa d'altres estudis

Aquest programa comprèn els ensenyaments no reglats, és a dir, els que no estan sotmesos a la normativa educativa vigent. S'adreça als interns que volen completar la seva formació amb cursos que responen directament als seus interessos i a les seves necessitats.

Comprèn els cursos de castellà per a estrangers, anglès (o altres llengües estrangeres), informàtica i català (no inclòs en el Programa de normalització lingüística).

Els duen a terme mestres, educadors, col·laboradors voluntaris i interns amb la formació adequada.

- Programa de formació lingüística

L'objectiu d'aquest programa és facilitar l'adquisició i el perfeccionament dels coneixements bàsics de la llengua catalana necessaris per participar de manera activa en les activitats socials i culturals, en les quals es requereix l'ús d'aquesta llengua.

El programa es du a terme en col·laboració amb la Secretaria de Política Lingüística, a càrrec de professors especialitzats.

b) Àmbit de la formació per al temps lliure

- Programa de biblioteques

L'objectiu d'aquest programa és facilitar a l'intern l'accés al món de la cultura, servir de suport i complement a l'activitat escolar, afavorir i potenciar activitats que promoguin la creativitat i la participació dels interns al mateix temps que la biblioteca esdevé en un espai obert i actiu, on tenen cabuda una diversitat de recursos lúdics i educatius. El desenvolupament del programa és dut a terme pels bibliotecaris.

- Programa d'animació sociocultural

Aquest programa vol facilitar l'adquisició d'hàbits i coneixements que, per les característiques que tenen, no estan inclosos en els programes educatius formals, i també afavorir l'autoorganització dels interns en la dinàmica sociocultural, mitjançant la participació en activitats de tipus cultural i de lleure. Aquestes activitats estan agrupades en les àrees formativa, artística i creativa, recreativa, educació social i intervenció, i les duen a terme educadors, animadors socioculturals i monitors especialitzats.

- Programa físicoesportiu

Aquest programa pretén promoure l'educació física i l'esport i facilitar la participació de la població interna en aquestes activitats.

El duen a terme educadors, tècnics esportius, col·laboradors voluntaris i interns amb la formació adequada. També es compta amb la col·laboració de la Unió de Federacions Esportives Catalanes, i de la Direcció General de l'Esport. Les activitats que es duen a terme s'estructuren en les àrees següents:

educació física, esport federat, activitats lúdicoesportives, esport individual i formació esportiva.

d) Àmbit de la formació per al món laboral

- Programa de formació professional i ocupacional

L'objectiu d'aquest programa és formar i capacitar professionalment els interns per a una reinserció sociolaboral futura. Es duen a terme amb la col·laboració del Departament de Treball. S'adreça a aquells interns, la llibertat dels quals es preveu a curt termini.

Les especialitats s'organitzen segons l'oferta del mercat laboral. El contingut de les diferents especialitats inclou tres aspectes: formació instrumental, orientació laboral i formació tècnica específica.

5.1.2 Programes organitzatius-motivacionals

5.1.2.1 Programa de classificació interior

L'objectiu del Programa de classificació interior és garantir una classificació eficaç de l'intern i facilitar una intervenció ajustada a les seves necessitats.

La classificació s'efectua bàsicament a partir de dos criteris: de comportament i jurídicopenal.

El primer criteri dona lloc a un model anomenat Sistema de Fases Progressives. Es tracta d'un sistema motivacional on cada intern pot disposar d'una modalitat de vida determinada segons el seu comportament.

El segon criteri implica una situació de l'intern segons determinades característiques jurídicopenals: condemnes llargues, possibilitat de gaudir de permisos, etc.

Aquests programes s'apliquen actualment als tres règims de vida establerts pel Reglament: ordinari, obert i tancat. En règim obert i tancat s'utilitza exclusivament el Sistema de Fases Progressives i, en canvi, en règim ordinari, podem trobar aplicacions d'ambdós models segons cada centre penitenciari.

5.1.2.2 Programes d'equips multidisciplinaris

Els equips multidisciplinaris són òrgans col·legiats que tenen com a objectius optimitzar la presa de decisions i afavorir la participació del personal en el funcionament del centre.

5.1.2.3 Sistema d'avaluació i motivació continuada

El Programa avalua trimestralment cada intern. Aquesta avaluació té en compte tres àrees de treball de cada intern: les activitats que realitza a l'interior del centre, la seva estabilitat quant a la conducta i la seva evolució en les sortides a l'exterior.

Aquesta avaluació es fa per mitjà d'un sistema de puntuació acadèmic de crèdits que dóna lloc a un determinat nivell. Segons el nivell obtingut, l'intern té opció a tot un ventall de guanys, bàsicament recompenses reglamentàriament establertes i beneficis penitenciaris.

5.1.3 Programes de tractament

La major part dels programes es duen a terme en règim ordinari. Els programes s'organitzen d'acord amb dues variables: la situació penal processal i els objectius del programa.

5.1.3.1 Programes nuclears

Anomenem programes nuclears els programes d'intervenció prioritaris, adreçats a modificar les variables directament relacionades amb l'activitat delictiva.

5.1.3.2 Programes de conductes addictives

Inclouen programes de toxicomanies, alcoholisme, joc patològic, etc. en les modalitats següents:

a) Programa informatiu-motivacional

L'objectiu d'aquest programa és, a partir de la detecció de la drogodependència d'un subjecte i la seva orientació vers el programa, proporcionar informació sobre els efectes de les substàncies psicoactives a les diferents àrees (de la salut, psicològica, familiar, social, laboral, penal, etc.). El programa també està

enfocat a conèixer els diferents tipus de tractament, tant comunitaris com del medi penitenciari i a incrementar la motivació cap al tractament de la conducta addictiva. Es pretén, paral·lelament, millorar els hàbits de salut i disminuir les conductes de risc del drogodependent.

b) Programa intramodular

Bàsicament, consisteix en un programa en el qual els interns, a partir de l'establiment d'un acord conductual i l'acceptació que se'ls facin anàlisis d'orina, assisteixen a un conjunt d'activitats programades: prevenció de recaigudes, competència psicosocial, educació sanitària, esport, escola, etc. Paral·lelament, es fa una planificació de sortides i permisos com a part del procés de reinserció i d'incorporació progressiva a recursos comunitaris de tractament als quals es deriven els interns.

c) Programa individualitzat de tractament de la drogodependència (PITD)

Té unes característiques comunes al programa intramodular, però amb un caràcter individualitzat.

S'adreça a interns que, per les característiques o la situació personal que tenen, no poden fer una intervenció en grup o no poden accedir a altres tipus de programes. L'orientació individualitzada possibilita una elevada flexibilitat i adequació a les necessitats i al moment evolutiu de l'intern.

d) Departament d'Atenció Especial (DAE)

Actualment, hi ha dues comunitats terapèutiques penitenciàries: una per a homes al Centre Penitenciari Quatre Camins, amb una capacitat de 35 places; i una altra per a dones al Centre Penitenciari Brians, amb una capacitat de 18 places.

e) Tractament en comunitat terapèutica

L'article 182 del Reglament Penitenciari estableix que, en el cas d'interns classificats en tercer grau de tractament que presentin problemes de drogoaddicció i que necessitin un tractament específic, la Direcció General en podrà autoritzar l'assistència a institucions extra penitenciàries, públiques o privades, sempre que l'interessat manifesti la seva voluntat en aquest sentit.

f) Programa de derivació externa

Per a interns que hagin complert una quarta part de la condemna, que hagin fet el programa intramodular o DAE, o bé que s'hagi valorat l'aplicació de **l'article 117** o el **182²⁷** del Reglament penitenciari.

g) Programa de manteniment en metadona

En tots els centres penitenciaris es desenvolupen programes de manteniment en metadona per a tots els interns que ho necessitin.

5.1.3.3 Programa d'intervenció en conductes d'agressió sexual (SAC)

Inclou les modalitats següents:

a) Programa informatiu-preparatori

Per a interns preventius i penats en la primera part de la condemna (compliment de les tres quartes parts en un període superior a 3-4 anys).

b) Programa bàsic

Per a interns penats, valorats de baix risc, amb compliment de les tres quartes parts en un període inferior a 3-4 anys.

c) Programa intensiu

Per a interns penats, valorats d'alt risc, amb compliment de les tres quartes parts en un període inferior a 3-4 anys.

d) Programa de seguiment

Per a interns penats que hagin començat a sortir de permisos i que hagin finalitzat els programes bàsic o intensiu.

e) Programa d'intervenció en delictes amb violència

5.1.4 Programes de treball social

5.1.4.1 Programa marc de treball social a Catalunya

Consisteix en l'establiment de criteris d'actuació social adreçada als interns preventius, als penats i als que compleixen la condemna a l'exterior (seccions obertes i llibertat condicional) per definir la intervenció dels treballadors socials en el procés de reinserció.

²⁷ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Article 182 del Reglament Penitenciari.

5.1.4.2 Programa d'implicació comunitària i de potenciació de recursos comunitaris

Incideix en la necessitat de fer participar la comunitat en la tasca de reinserció social de les persones privades de llibertat amb la finalitat d'aconseguir la màxima col·laboració dels recursos comunitaris.

5.1.4.3 Programa d'atenció als fills d'interns i alliberats en edat escolar

Té la finalitat de potenciar l'escolaritat dels fills dels interns o alliberats sense recursos, de proporcionar-los una educació adequada i de pal·liar els efectes negatius que els pot produir l'internament a la presó dels membres de la família, per evitar, d'aquesta manera, situacions de risc.

5.1.4.4 Programa d'inserció ocupacional, formativa i laboral adreçat als interns i a les seves famílies

Pretén facilitar la inserció dels interns, alliberats i les seves famílies, mitjançant l'assessorament, l'orientació i la recerca en l'àmbit ocupacional, formatiu i laboral, com a factor important en el procés d'integració i de normalització social.

5.1.4.5 Programa de llibertat condicional

Té la finalitat de dotar de les eines necessàries als equips dels centres penitenciaris i els de les comissions territorials d'assistència social penitenciària per tal que la intervenció que fan es dirigeixi a consolidar progressivament, durant el període de la llibertat condicional, el procés de reinserció a la comunitat, que l'intern va iniciar al centre penitenciari.

5.1.4.6 Programes de classificació en graus de tractament

Programa de normalització dels processos de classificació en graus de tractament

Té com a objectiu unificar els processos de classificació que segueixen els centres penitenciaris. Per això, s'ha dotat els centres d'un protocol unificat que sistematitza les dades que han d'avaluar els equips de tractament i el tipus d'informació que han de donar quan classifiquen un intern.

5.2 El treball com a factor essencial per a la reinserció social

El món del treball és una de les més importants instàncies socialitzadores de l'ésser humà. Amb el treball la persona s'incorpora a la població activa, fet que pot permetre l'autorealització i la independència del context familiar.

Són molts els autors i especialistes que creuen que desenvolupar una ocupació laboral «normalitzada» és un factor clau per aconseguir la integració d'un individu en la comunitat.

Són també molts els estudis que s'han interessat per les repercussions de l'atur en les persones que el pateixen, arribant a afirmar que l'atur pot afavorir fins i tot, la comissió d'actes delictius.

Està comprovat que a nivell social, els índexs d'atur i de delinqüència augmenten i minven paral·lelament, encara que és necessari un interval de temps perquè s'influencin.

Unes enquestes sobre la reinserció social dels presos dutes a terme pel gabinet d'estudis de la Direcció General per als "Estudis de Prevenció i de la Pena", confirmen que la major dificultat que tenen ve determinada pels obstacles que hi ha a l'hora de trobar feina i un pes degut a les dificultats econòmiques.

La capacitat per desenvolupar i mantenir una feina de manera estable és el factor més important de reinserció social, mentre que altres variables com la família tenen menys incidència en el procés de reinserció. D'aquí en traiem una idea bàsica: sense inserció laboral és inviable la inserció social dels delinqüents.

Hi ha associacions que ajuden als presos quan són dins els centres penitenciaris com la de CIRE (Centre d'Iniciatives per a la Reinserció), però també n'hi ha que els ajuden un cop són fora dels centres com la iniciativa HORIZÓN. Aquesta iniciativa té la finalitat de facilitar l'accés al mercat laboral d'aquelles persones que estan excloses i corren risc d'estar-ho com els minusvàlids, toxicòmans, refugiats, immigrants, aturats de llarga durada i els presos o presos.

Hem de partir de la base que si trobar feina és difícil avui en dia, més ho és per aquells que han estat a la presó, ja que aquest fet actua com a factor de discriminació social. Hi ha també, però molts exemples de delinqüents que tot i

estant en societats sense treball, aconsegueixen la seva integració laboral. El problema no és la manca de llocs de treball, sinó la poca preparació i la mala fama que tenen en la participació de la convivència.

Així doncs, són dos els factors als que hem d'insistir; d'una banda, millorar la seva qualificació professional i, de l'altra, donar les eines necessàries a nivell psicosocial perquè es pugui desenvolupar en el mercat de treball.

Què aporta el treball penitenciari?

El treball en els tallers proporciona ingressos imprescindibles per l'ús personal i/o familiar, tot i que pot constituir unes retribucions baixes. A més, el treball consolida la relació entre l'esforç i la compensació; genera autoestima i millora l'estabilitat emocional. Aquest és un fet imprescindible a tenir en compte. El treball, a la vegada, suposa un aprenentatge de valors, hàbits i normes de comportament. Facilita el control de l'ordre de la vida quotidiana a les presons i a més, permet l'adquisició d'hàbits laborals -tot i que hi ha certa tendència a proporcionar un lloc de treball a qui ja el posseeix a l'exterior-. Així doncs, el costum al treball productiu proporciona coneixements i experiència professional, tot i que d'una forma limitada, per poder iniciar més fàcilment un trajecte d'inserció laboral al exterior.

Finalment, la revitalització del treball productiu pot derivar un augment dels encàrrecs per part de les administracions públiques i mitjançant la producció pròpia innovadora i competitiva.

[5.2.1 Condicions del treball penitenciari](#)

Les condicions del treball penitenciari les he pogut extreure del llibre "*El trabajo en las prisiones europeas*" en el qual ens parlen de l'organització i gestió dels tallers penitenciaris. Les condicions marcades són les següents:

Exigibilitat legal: El treball és un dret fonamental dels penats recollit dins la Constitució Espanyola, un deure del intern (tot i que pot consistir en una activitat no productiva) i un element bàsic del tractament penitenciari amb la finalitat de preparar els interns pel seu accés al mercat de treball quan aconsegueixin la llibertat de nou.

Regulació Legal Específica: Llei General Penitenciària (26 de setembre de 1979), Reglament Penitenciari (9 de febrer de 1996), Real Decret de regulació de la relació laboral especial penitenciària (6 de juliol del 2001), Reglament de l'organització dels serveis d'execució penal de Catalunya (5 de setembre del 2006), Circular 1/2002 de coordinació entre el CIRE i les presons.

Administració Competent: La Comunitat Autònoma: Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Gestió descentralitzada: la Comunitat Autònoma executa la política penitenciària aplicant la normativa del Estat Espanyol.

Tipus de Gestió: Mixta. Mitjançant una empresa pública adscrita a l'Administració penitenciària de la Comunitat Autònoma.

Òrgan Gestor: Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE) adscrit al Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya.

Direcció del treball: El personal del CIRE s'encarrega de gestionar els tallers penitenciaris: Director de Producció (Serveis centrals), Directors territorials (de tres territoris), Coordinador de Tallers de cada presó i Supervisors de Producció en cada taller.

Selecció dels treballadors: Correspon a la Junta de Tractament del centre penitenciar. Cada centre ha d'elaborar una borsa de treball per cada sector productiu. S'ha d'actualitzar cada mes. Formada per interns que compleixin els requisits del catàleg de llocs de treball vacants oferts i aprovats pel CIRE.

Criteris de Selecció: Per seleccionar els treballadors, es segueix un ordre: Primer que en el programa individualitzat del tractament es contempli l'activitat laboral. Segon penats sobre preventius. Tercer, les aptituds laborals. Quart, la conducta penitenciària. Cinquè, el temps de permanència al centre. Sisè, les carges familiars. I finalment setè, si ha de ser traslladat en un altre centre.

Tipus de Relació Laboral: Relació Laboral Especial Penitenciària qualificada per la Llei del Estatut dels Treballadors com a tal i regulada per una norma específica. Són subjectes de la RLEP: l'intern, que desenvolupa activitats productives, i el CIRE, com organisme que dóna llocs de treball.

Percentatge d'Ocupació: Un 27% del total dels reclusos treballen en tallers penitenciaris, fet que suposa un 52% del total dels reclusos que poden treballar (2006).

Horaris: Els treballadors tenen dret al descans setmanal d'un dia i mig ininterromput i a vacances anuals de 30 dies.

Mitjana d'hores treballades a la setmana: Els interns treballen unes 20 hores a la setmana (tors setmanals de mitja jornada amb quatre hores diàries).

Remuneració: És obligatori rebre una remuneració tots aquells que treballin en el treball productiu dels tallers penitenciaris.

Base per la Remuneració: S'aplica un mòdul retributiu calculat en referència al salari mínim interprofessional (SMI), actualitzat anualment. La retribució final es calca en proporció al número d'hores treballades i el rendiment aportat. Entre les fórmules possibles es calcula el salari en funció del número de productes realitzats, reservant-se sempre el CIRE al dret de fixar els mètodes i temps aplicables en l'elaboració d'un producte. Poden aplicar-se primes per la productivitat o per nivells de qualitat.

Òrgan regulador de les bases salarials: El mòdul de retribució l'aprova el Consell d'Administració del CIRE anualment. Format pel seu Gerent, el Director econòmic- financer i representants de cinc Departaments del Govern autònom: Justícia, Treball i Indústria; Comerç, Turisme i Consum; Acció Social i Ciutadania i finalment Economia i Finances.

Règim de retribució: Es determina en funció del rendiment normal de l'activitat i les hores efectivament treballades, mitjançant un pagament mensual a la compte de del intern.

Límits de disponibilitat: L'Administració penitenciària ha de velar perquè els interns contribueixin al sosteniment de les seves cargues familiars i al compliment de les seves obligacions restants, disposant de la quantitat sobrant a les condicions que per reglament s'estableixin.

Salari mig: Pràcticament el 100% del SMI anual (9,94 euros/dia).

Prestacions socials: Tenen el dret a assistència sanitària durant tot el període de temps que treballin amb tots els drets dels que disposa qualsevol ciutadà.

Tipus de producció: El treball penitenciar engloba oficis com: fusters, confecció industrial, l'impremta i arts gràfiques, feines d'embalatge, etiquetatge, muntatge industrial, soldadura, indústries de pa i altres queviures, entre altres.

Tipologia del client: Les empreses privades conformen el 75% dels clients que utilitzen els serveis del treball penitenciar, les segueixen l'Administració penitenciària i altres administracions públiques, el 25% restant. Els productes

donaran, en igualtat de condicions, caràcter preferent en les adjudicacions de subministres i obres a les administracions públiques.

5.2.2 La Formació Ocupacional

Què és la formació ocupacional?

És la formació que pretén adaptar al treballador a una professió determinada mitjançant la realització de cursos pràctics, que si són superats, donen dret a una certificació de professionalitat que habilita per al desenvolupament de l'activitat laboral corresponent. A partir d'aquesta certificació, l'empresari pot beneficiar-se de contractes amb estímuls.

Aquesta adaptació es pot fer de dues maneres, segons el tipus d'alumne:

- Perfeccionant o especialitzant el treballador dins del seu propi ofici o professió.
- Formant en un ofici determinat aquell treballador que no té una professió pròpia.

La formació ocupacional com a política d'inserció laboral

Les exigències del mercat de treball obliguen als experts en la formació d'adults a afavorir una formació, tant per a la població activa com per a la població aturada, que permeti al treballador una contínua adaptació al canvi perquè les xifres indiquen que un alt percentatge d'aturats no obtenen treball a causa de la manca de preparació.

La qualificació professional augmenta les probabilitats de trobar un lloc de treball i per tant, cal treballar-ho.

La necessitat de facilitar als interns dels centres penitenciaris una mínima i suficient formació en un ofici és òbvia ja que el seu únic mitjà d'incorporació positiva al medi social serà l'accés a un lloc de treball remunerat, garantia de supervivència, desenvolupament i autonomia personal.

El sistema educatiu que es proposava al Sistema Penitenciari, fins ara, no ha ofert la formació professional adequada a les necessitats del mercat de treball i, per això, la reforma educativa intenta disminuir les diferències detectades en el sistema educatiu en relació a la formació-mercat laboral.

Actualment, però, és la Formació Professional Ocupacional (FO) la que ofereix el conjunt d'accions formatives més fàcil d'aplicar per millorar la qualitat entre

l'oferta i la demanda de treball i augmentar la capacitat per a l'ocupació. Aquesta Formació Ocupacional (FO) es caracteritza per:

- Compensar educativament el gran nombre de persones que no van superar els nivells inicials de la formació reglada i els aturats.
- Oferir a la població activa la possibilitat de perfeccionar els seus coneixements i destreses tècniques, culturals i professionals, de manera que puguin respondre de forma adaptada, als problemes nous que generen les successives reconversions a les quals el seu lloc de treball es veurà sotmès.
- Ajustar les qualificacions de les persones aturades a les necessàries en el mercat de treball, afavorint la inserció o reinserció laboral i actuant com a resposta eficaç al fenomen de l'atur estructural persistent.
- Fomentar la igualtat d'oportunitats, oferint la possibilitat d'obtenir gratuïtament formació complementària intermèdia entre el sistema educatiu i el productiu a aquells col·lectius amb pocs recursos econòmics.

Hi ha molts i diferents programes de formació i d'inserció professional. Els de llarga durada per a joves i aturats; programes de FO durant el servei militar; programes de FO en l'àmbit rural; programes de FO per a dones que tinguin responsabilitats familiars i situació econòmica i formativa precàries; programes de FO per a minusvàlids, emigrants i immigrants, socis de cooperatives i societats anònimes laborals i altres col·lectius.

Els trets característics de la formació ocupacional són:

- Amb la superació i èxit dels cursos s'obté un certificat que, encara que sense valor acadèmic, té un valor laboral que afavoreix la contractació en pràctiques per a la inserció professional.
- La Formació Ocupacional té un caràcter dinàmic i instrumental a curt termini, determinat per la política d'ocupació. És concreta i adaptada a un lloc de treball. En aquest sentit té una important dimensió instructora amb domini de coneixements, destreses i tècniques per desenvolupar eficaçment un lloc determinat; i també té objectius per *aprendre a aprendre*, capacitat de buscar recursos, prendre decisions per a solucionar problemes, ampliar els coneixements, etc.

- La metodologia de a FO es basa en la utilització de mètodes actius sobre la base de la globalització²⁸ i la inducció²⁹, tenint en compte les característiques psicològiques de l'adult que aprèn. L'alumne practica utilitzant informacions diferents que aplica en situacions concretes, amb la finalitat d'elaborar i assimilar adequadament. Es trenca la separació entre teoria i pràctica, de manera que es fomenten els aprenentatges en grup i es provoquen interaccions estimulants per a l'aprenentatge. El formador es converteix en facilitador de l'aprenentatge, elaborant i adaptant mitjans didàctics.
- L'organització dels cursos és variable, igual que la durada, i depèn de l'especialitat, del tipus de curs, etc., d'acord amb la utilitat immediata del curs. Els professors se seleccionen segons els seus coneixements i la seva capacitat de transmetre'ls, també d'acord amb les seves habilitats per crear un clima que afavoreixi l'aprenentatge.
- Els programes s'elaboren una vegada seleccionats els alumnes i normalment es busquen recursos a aquelles iniciatives de formació més interessants vinculades a la futura ocupació. Les programacions s'estructuren en mòduls formatius que inclouen el conjunt de coneixements tècnics, habilitats i capacitats per desenvolupar una o més tasques corresponents a un lloc de treball. Els mòduls estan organitzats en unitats d'aprenentatge programades per adquirir els coneixements necessaris per a dur a terme una tasca específica.
- L'avaluació és fonamental, es fa mitjançant la valoració de resultats dels processos i de les persones que hi intervenen, interessa veure de quina manera l'assistència al curs ha servit per aconseguir una feina.

Tot i que és difícil comprovar si la Formació Ocupacional és realment eficaç a l'hora d'eliminar l'atur o la facilitat a l'accés d'un lloc de treball, i si les capacitats, habilitats i coneixements que aporta són realment les exigides pel

²⁸ Procés cognoscitiu, propi de la psicologia infantil, consistent a percebre d'una manera complexa i genèrica un conjunt i a passar, en un segon moment, a l'anàlisi dels seus components particulars.

²⁹ Raonament mitjançant el qual hom remunta de la part al tot, del particular al general, de l'efecte a la causa, dels fets a la llei que suposen.

mercat de treball; haurem de considerar que la Formació Ocupacional sí que ajuda ja que les persones que passen per aquesta formació es col·loquen més fàcilment.

Per acabar, tal i com he trobat en unes estadístiques, a Catalunya l'índex d'inserció laboral gràcies a la Formació Ocupacional és superior al 57% dels participants.

Malgrat tot, no hi ha una correspondència assegurada entre els cursos i un lloc de treball relacionat amb aquests cursos. Algunes de les raons poden ser que no es té en compte el punt de partida de l'alumne i molts d'ells assisteixen encara que no estiguin interessats a desenvolupar posteriorment aquest ofici.

5.2.3 L'individu demandant d'ocupació

Un primer factor que intervé a l'hora de trobar feina és el currículum de l'individu, sobretot pel que fa als aspectes del sexe, l'edat, la formació i l'experiència laboral. Si considerem el currículum amb relació a les ofertes de treball, obtindrem la capacitat del subjecte per a trobar feina.

En segon lloc hem de tenir en compte la capacitat per a l'aprenentatge teoricotècnic, que permet fer una previsió sobre l'èxit de l'individu, tant a l'hora de la selecció com en el propi lloc de treball.

En tercer lloc, convé avaluar les actituds d'inserció del subjecte manifestades a l'hora de buscar una feina. Aquestes actituds són tots els impulsos, tendències, sentiments, aspiracions, preferències i trets de personalitat, que afavoreixen la recerca de feina i dels quals se'n pot destacar tres: l'autoestima professional, la disponibilitat laboral i la maduresa ocupacional.

- L'autoestima professional que té l'individu respecte de la seva adequació al treball que sol·licita està relacionada amb els sentiments d'autovaloració com a professional. Una valoració pobre, no solament incideix en les expectatives laborals, sinó que s'acostuma a associar a sentiments de fracàs i d'inseguretat, que generen angoixa i dificulten el procés de recerca d'ocupació. Contràriament, nivells alts d'autoestima professional s'associen a sentiments d'autoconfiança que estimulen la recerca activa de feina i permeten oferir una imatge de seguretat i interès en els processos de selecció.

- La disponibilitat laboral està en relació a la dedicació, és a dir, amb el temps i la constància que el demandant es dedica a la recerca d'ocupació, i amb l'amplitud, que es refereix a la predisposició d'ocupar un lloc de treball diferent al sol·licitat i la flexibilitat enfront de les condicions del lloc de treball (horari, salari, tipus de contracte, etc.).
- La maduresa ocupacional està relacionada amb el coneixement real sobre els avantatges i inconvenients de l'ocupació a què s'aspira i de les anàlisi d'evolució previstes, incloent-hi l'interès de l'individu per reciclar-se i adaptar-se a les noves exigències del lloc de treball.

5.2.4 Les tècniques i processos per a la inserció laboral

Les probabilitats d'èxit en el procés de recerca d'ocupació també dependrà, del nivell de coneixement i estratègies d'inserció de què disposi l'individu, i de la capacitat per dur-los a la pràctica amb la finalitat de superar els processos de selecció.

Els coneixements d'inserció estan relacionats amb el domini de la informació i dels recursos que faciliten el descobriment d'ofertes de treball, i amb el nivell de coneixements amb què el subjecte està al corrent de les característiques del lloc a què aspira (tipus de contractacions, salaris, horaris, etc.).

Les habilitats i tècniques per trobar feina s'associen al domini de la confecció del currículum, de la carta de sol·licitud, al comportament enfront una entrevista, etc. S'ha de destacar que l'èxit de la inserció laboral també dependrà de la intensitat amb què l'individu practiqui aquestes habilitats i tècniques. Es pot observar que una orientació positiva envers el treball, és a dir, les ganes de treballar, juntament amb una confiança per aconseguir-ho i un cert grau de dedicació constitueixen els principals factors de l'ocupació.

5.2.5 Estratègies d'intervenció

A l'hora d'orientar per a la inserció laboral, podem distingir, des d'un primer moment, dues estratègies d'intervenció en inserció laboral: les *passives* i les *actives*.

Les estratègies d'intervenció *passives* són aquelles que únicament transmeten informació a l'usuari, de forma individual o en grup, sobre coneixements, habilitats i actituds que són necessàries per trobar una ocupació. La seva

aplicació seria aconsellable amb els individus que presenten un elevat nivell de motivació, però que els manquen els coneixements necessaris per a la inserció laboral.

En canvi, les estratègies d'intervenció *actives* inclouen l'exercici de les tècniques de recerca d'ocupació i la supervisió i el suport de l'expert en inserció laboral, que guia i orienta tot el procés per incorporar-se al món del treball. Aquest tipus d'intervenció pot ser individual o en grup. La intervenció en grup dóna més rendibilitat a nivell de temps i augment del clima motivacional. Presenta dues modalitats diferents: el mòdul formatiu i el mòdul integrat en el currículum de formació.

- El mòdul formatiu consisteix en l'aplicació d'un programa en una temporització determinada. Aquest mòdul es pot dur a terme de forma aïllada o bé es pot incloure com a monogràfic en els cursos de formació. El grup esdevé el nucli en el que s'intercanvien les informacions i també on es busca suport i comprensió. L'expert col·labora amb el grup aportant nous coneixements quan hi evidencia confusió.
- El mòdul integrat en el currículum de formació, es duu a terme al llarg de tot el curs de formació i permet que els alumnes puguin adquirir coneixements, practiquin habilitats i tinguin el suport i supervisió de l'expert durant tot el temps que duri el curs.

5.2.6 PROGRAMA D'ORIENTACIÓ PER A LA RECERCA D'OCUPACIÓ ALS CENTRES PENITENCIÀRIS (PORO)

El PORO va adreçat a tots els interns dels centres penitenciaris de Catalunya que segueixen cursos de formació ocupacional. Es fonamenta a nivell teòric en el Model d'Inserció Laboral proposat per Montané³⁰ i el seu objectiu general és millorar el nivell d'inserció laboral a través de l'augment o la millora dels coneixements, les destreses i les actituds relacionades amb la inserció laboral.

³⁰ Vegeu a l'apartat d'Annexos per Model d'Inserció Laboral Montané.

5.2.6.1 Objectius generals del PORO

- Complementar la formació laboral dels alumnes dels cursos de formació ocupacional als centres penitenciaris.
- Ampliar els coneixements sobre el món laboral.
- Preparar per a la recerca d'ocupació donant coneixements sobre les diferents fonts, tècniques i mecanismes necessaris per accedir al mercat laboral.
- Estimular els participants per a la recerca sistemàtica d'ocupació.

5.2.6.2 Anàlisi del context

L'experiència de PORO en els centres penitenciaris els ha permès detectar dèficits en la formació i l'orientació per a la inserció dels interns en el mercat laboral. Els interns presenten un nivell baix de motivació cap a la recerca activa d'ocupació i una manca de preparació quant a estratègies i tècniques necessàries per dur a terme aquesta vertadera recerca.

Valverde³¹ ho resumeix quan afirma que ni les seves maneres, ni el seu llenguatge, i encara menys el seu aspecte, són els més adequats per inspirar confiança a l'hora de buscar un treball. Diu que encara que s'aconsegueixi que el reclus arribi a tenir una formació i especialització laboral, si no el doten d'unes habilitats socials mínimes i de tècniques necessàries per enfrontar-se a la recerca d'un treball quan surti en llibertat, no s'haurà avançat res en el procés d'integració social.

5.2.6.3 L'Orientació Ocupacional en els centres penitenciaris

El Programa d'Orientació per a la Recerca d'Ocupació (PORO) ha de ser un programa emmarcat dins l'orientació ocupacional.

L'objectiu de l'orientació ocupacional en els centres penitenciaris és donar resposta a un dels problemes més importants amb què ens trobem a l'hora de complir els requisits marcats per la Llei Orgànica General Penitenciària (LOGP) quant a la reinserció social, ja que l'assessorament formatiu, ocupacional i laboral és un dels factors decisius a l'hora d'aconseguir la normalització de la vida dels interns.

³¹ "La cárcel y sus consecuencias". Madrid Ed. Popular, 1991.

L'orientació ocupacional l'entendem com un procés globalitzador en què s'han de coordinar els recursos humans, tècnics i materials que es troben al nostre abast per tal d'aconseguir una reinserció laboral positiva.

És necessari que la intervenció comenci abans de la sortida de l'intern del centre penitenciari, ja que l'experiència demostra que la inserció laboral requereix un procés normalitzador que en cap cas ha de començar quan l'intern es troba ja en llibertat o molt a prop d'aquesta.

Es proposen quatre nivells a seguir per dur a terme l'orientació ocupacional en els centres penitenciaris:

1r nivell. Adreçat als interns del centre penitenciari que assisteixen als cursos de formació ocupacional, sigui quina sigui l'especialitat. La intervenció està integrada al currículum de la formació ocupacional i es basa en el PORO.

2n nivell. Adreçat als interns del centre que ja gaudeixen de permisos ordinaris de sortida. L'acció formativa és més puntual i especialitzada, i s'incideix amb més força en la part pràctica de totes les tècniques que presenta el PORO ja que tenen la possibilitat d'aplicar els coneixements i les destreses durant els dies de permís. La intervenció és grupal i voluntària duta a terme pel pedagog del centre.

3r nivell. Adreçat als interns classificats en 3r grau de tractament i que es troben en el centre obert. La intervenció és individualitzada i corre a càrrec de l'educador designat a l'intern.

4t nivell. Adreçat bàsicament a aquells interns que no passen al centre obert, perquè ja han complert la condemna, i s'assignen al servei d'inserció laboral de la Comissió Territorial Assistència Social Penitenciària (CTASP). Aquest servei atén als ex-interns i als familiars dels interns, en general. En aquest nivell tots els esforços es dirigeixen a l'obtenció d'un lloc de treball, o bé d'una ocupació formativo-laboral apropiada a les característiques de l'ex-intern o del familiar. De la mateixa manera es realitzen tots els cursos de recerca de feina que siguin necessaris i l'orientació laboral i professional adient per a cada cas. La intervenció es basa en el PORO i són grups reduïts (5-6 persones).

5.3 Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE)

Penso que és molt important destacar aquesta organització ja que és la que, en gran mesura, contribueix en el procés de resocialització i rehabilitació.

5.3.1 Què és el CIRE?

El Centre d'Iniciatives per a la Reinserció és l'empresa pública, adscrita al Departament de Justícia, destinada a aconseguir la reinserció sociolaboral de les persones privades de llibertat, a través de la formació professional ocupacional lligada al mercat laboral i el treball productiu.

Aquesta reinserció sociolaboral es fa quan els presos encara són dins els centres penitenciaris. Ho fan a través de tres àrees en les quals està organitzada CIRE: la formació ocupacional professional, el treball productiu i pròpiament el servei d'inserció.

L'àrea de Formació proporciona eines de formació als interns i internes a dins dels centres penitenciaris per tal de que es formin en oficis que tenen demanda a l'exterior.

Respecte als estudis, hi ha titulacions que són certificades externament per institucions avalades tals com l'Institut Gaudí de la Construcció.

5.3.2 Formació Professional

Per aconseguir la plena integració al món laboral, és imprescindible oferir a totes les persones sota mesura judicial una formació professional individualitzada que els permeti reforçar o adquirir tots aquells coneixements necessaris.

Aquesta formació, tutorada per tècnics especialitzats, pretén cobrir les necessitats de formació de l'usuari duent a terme una avaluació, una orientació i un seguiment personalitzat.

5.3.3 El treball productiu

L'objectiu principal és satisfer el dret al treball de les persones sotmeses a mesura judicial internades en establiments penitenciaris de Catalunya, mitjançant la creació de llocs de treball productiu, per tal de facilitar la reinserció professional i social.

Una vegada rebuda la formació adequada per realitzar determinades tasques, cal accedir a la pràctica mitjançant el treball productiu, que suposa

l'aprenentatge d'un ofici i l'adquisició d'hàbits de treball i capacitats per poder incorporar-se al món laboral.

Aquest treball es desenvolupa en diferents tallers, que s'estructuren en els següents àmbits de producció:

- Producció pròpia de diferents especialitats en diversos sectors productius. Com són la impremta, la serralleria, la confecció industrial i la fusteria, entre d'altres.
- Producció per a diferents empreses en tallers dins els centres penitenciaris.
- Producció per a diferents empreses en tallers externs als centres.

Als centres penitenciaris catalans hi ha moltes menys dones que homes, així que hi ha menys dones ocupades. Les dones tenen una tipologia molt diferent de delictes respecte als homes i bastant similars entre elles. Per la mateixa raó, les dones solen estar més temps als centres penitenciaris i no poden accedir tant fàcilment a l'àrea de serveis exteriors, que és la que dona més ocupació. No poden perquè encara no tenen els permisos dels jutges per a poder sortir, ja que tenen condemnes molt llargues.

5.3.4 Els tallers productius

A dins dels centres penitenciaris hi ha tallers productius. Aquests tallers productius són les 'petites fàbriques' de l'interior del centre on es duen a terme treballs per encàrrec a empreses.

5.3.5. Els nostres productes ja han sortit al carrer

Els diferents tallers³² que realitzen els presos dins els centres amb els seus respectius productes, són:

- **Confecció tèxtil industrial:** Un dels productes de 'Made in CIRE' és la bossa catalana. Llavors també confeccionen coixins, sacs contenidors, bates, articles fets amb banderoles, disfresses, etc.

³² Vegeu a l'apartat d'Annexos per Catàleg "Els nostres productes ja han sortit al carrer".

- **Muntatges i manipulats:** Seria la tasca més senzilla. Aquest tipus de treball serveix de base per començar. Quan el pres arriba a un taller, s'ha de guanyar un sou i ha de treballar força per aconseguir una feina cada vegada més qualificada; de manera que els muntatges i manipulats els serveixen de base.

Aquest taller ocupa a molta gent ja que són feines molt senzilles i les poden fer tots els interns, d'aquí sorgeix la motivació del propi pres per progressar i anar-se fent lloc per un futur 'ascens'. Els seus productes són muntatges de motos, bosses de paper, panells elèctrics, aixetes, portafolis, làmpades exteriors, carpetes, mosquetons, mecanismes per a cortines, i un altre tipus de feines anomenades centralitzacions; les caixes elèctriques de les cases són fetes pels interns.

És una feina que evidentment és més complicada, i això significa que han hagut de començar per unes feines més senzilles i mica en mica anar progressant.

Les persones del CIRE quan veuen que una persona ha progressat i ja està capacitada per a fer aquestes tasques més complicades, els dona l'entrada a aquests tipus de tallers més especialitzats.

- **Impremta i arts gràfiques:** Consisteix en tot tipus de llibreria. (carpetes i fulletons, sobres i papereria, tríptics i díptics, papereria gran format, llibretes de diversos formats).
- **Serralleria:** Hi ha empreses que els encarreguen la feina però també hi ha la feina del propi centre penitenciari, per autoconsum, com per exemple els llits dels centres penitenciaris, els interns es fabriquen els seus llits al taller de serralleria.

Aquest taller ja és més especialitzat i requereix una formació i uns treballs previs que fan que la jornada de treball sigui de 8 hores, és a dir jornada completa. Tots els altres tallers fan una jornada de 4 hores, és a dir fan mitja jornada. En el taller de serralleria no hi arriba tothom.

- Hi ha una altra àrea, els **Serveis externs**. Mitjançant contractes i treballs normalitzats, el programa de Serveis externs dona una primera embranzida laboral als interns, fora dels centres penitenciaris. Algunes

de les tasques que es duen a terme, que són feines molt vinculades amb les necessitats del mercat de treball, són: lampisteria, feines de paleta, pintura, electricitat, neteja de platges, instal·lacions d'aires condicionats, mudances, neteja de boscos, etc. És també molt típic que els interns col·laborin amb les brigades municipals a fer la neteja de les platges l'endemà de la revetlla de sant Joan. Un altre projecte és l'àmbit forestal, consisteix en anar a boscos a fer neteja forestal per evitar incendis.

Hi ha diverses colles externes. Aquest programa ha tingut molt d'èxit i els ha funcionat molt bé.

És una feina molt especialitzada així que es requereix una sèrie de gent determinada. Un cop són allà els fan una formació pràctica *in situ*, als boscos.

Els presos que poden treballar en l'àrea de serveis externs, són els de tercer grau, els de segon també però amb llicència.

[5.3.6 Altres tallers del CIRE](#)

A banda dels tallers dels centres penitenciaris hi ha dos tallers a Catalunya que són exclusivament del CIRE i que no són dins dels centres sinó que estan en polígons industrials. Un d'ells és a Montmeló.

Hi ha una nau llogada per CIRE. Els interns surten cada dia del centre penitenciar amb un autobús, els deixen a dins el taller on hi treballen i dinen fins que assoleixen les 8 hores de jornada completa.

A l'hora de plegar se'ls enduen de nou cap al centre perquè són presos de tercer grau i han d'anar a dormir a la presó.

L'altre centre està a Raïmat (Lleida), és el que fa més anys que funciona. També hi van amb autobús, on hi passen el dia, els preparen el dinar, etc. Els d'aquest taller són presos del centre de Ponent i es dediquen sobretot a l'àmbit de la fusteria. (caixes d'ampolles de vi, baguls, palets, caixes de fruita, caixes de diverses mides).

5.3.7 Inserció Sociolaboral

Durant el 2006, l'Àrea d'Inserció Sociolaboral ha continuat treballant per afavorir la integració d'aquelles persones que estan en recerca de feina i no han tingut la possibilitat d'acudir a un lloc de treball.

El CIRE, convençut de la importància de la inserció laboral, ha continuat dissenyant i implementant eines de gestió innovadores en l'àmbit dels recursos humans.

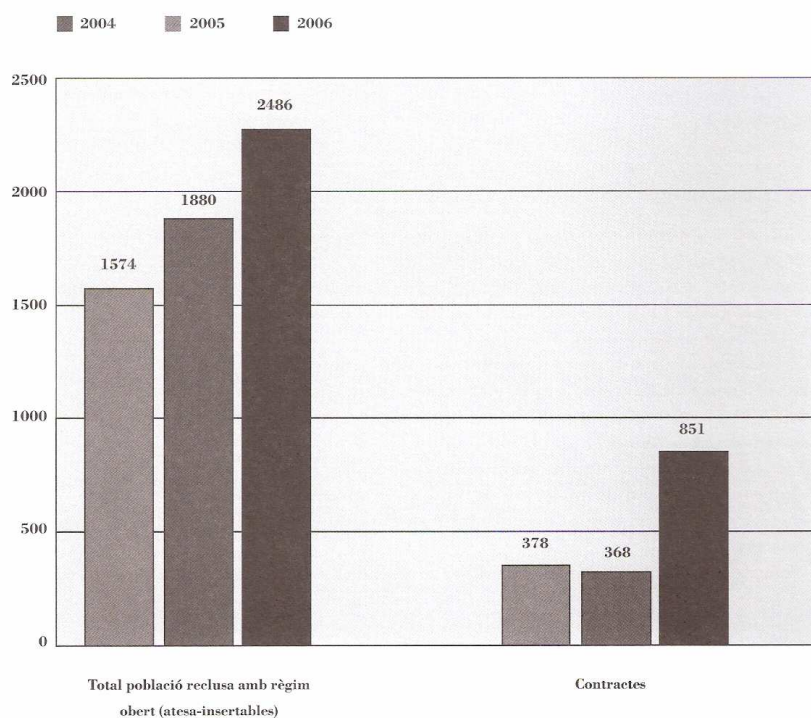
El CIRE posa a l'abast de tot el teixit empresarial català la seva *Borsa de Treball*, amb un volum de més de 3.000 persones a l'any, per tal de contractar professionals especialitzats en oficis que demana el mercat de treball.

Els professionals del servei d'inserció laboral que atenen a les empreses i als treballadors i treballadores són experts en matèria d'ocupació i d'inserció laboral.

Tal com es pot veure en aquesta gràfica, durant l'any 2006 es va continuar amb l'increment que es venia donant en anys anteriors, passant de 1880 persones durant el 2005 a 2486 durant el 2006. Això representa un increment del 25% en nombre de persones ateses en el servei d'inserció.

El 34,23% de les persones ateses pel Departament d'Inserció han signat un contracte laboral gràcies a la Borsa de Treball del CIRE.

33

³³ FONT 4: Realitzat per l'Àrea d'Inserció Sociolaboral

5.3.7.1. L'altra Borsa de Treball

El Centre d'Iniciatives per a la Reinserció (CIRE) ofereix un servei de **Borsa de Treball**³⁴ a tots els i les demandants d'ocupació que estan sota mesures judicials i dirigida també a totes les empreses catalanes.

A totes les empreses hi ha un pla comercial on s'hi explica que hi ha persones que estan disponibles per a treballar. En els seus contractes es donen certes garanties de la Generalitat, així que estan normalitzades. A les persones de la Borsa de Treball se'ls garanteix:

- La millora contínua de les seves competències professionals i personals.
- La potenciació de les seves habilitats socials i laborals.
- El suport per evitar la reincidència.
- L'augment del seu índex d'empleabilitat.
- La transformació dels seus dèficits, entre d'altres.

A més, a cada pres se li fa un seguiment individualitzat. Les ofertes de treball estan disponibles a la web que s'actualitza cada setmana i es llança un butlletí per mirar de cobrir places.

Les demandes sorgides per la implantació del nou Pla d'Equipaments Penitenciaris i l'increment del treball productiu, van fer necessària la creació de la *Direcció d'Infraestructures i Qualitat*, que coordina l'elaboració dels plànols dels centres penitenciaris perquè els espais estiguin adaptats al treball productiu i la formació que hi desenvoluparà el CIRE.

És important destacar l'activitat de la *Direcció Comercial* que s'encarrega d'executar el pla de captació d'empreses, amb l'objectiu general d'incrementar l'oferta de llocs de treball i millorar la retribució dels interns. Les tasques de la Direcció Comercial són:

- Potenciar la producció pròpia.
- Captar noves empreses.
- Aconseguir més encàrrecs de les administracions públiques.
- Desenvolupar la línia de productes 'Made in CIRE'.

³⁴ Vegeu a l'apartat d'Annexos per "L'altra Borsa de Treball".

Gràcies a aquest treball que els dona CIRE, adopten uns hàbits laborals que, quan surtin de la presó els caldran en el seu futur treball. Quan surten de la presó alguns presos solen conservar la feina que CIRE els va donar en el seu moment. Hi ha empreses que estan satisfetes pel treball obtingut i es queden amb els expresidaris. Com per exemple, en l'àmbit forestal, a nivell d'obres, etc. Però CIRE també es troba que molts dels interns quan acaben no volen saber res del CIRE. Molts d'ells no volen vincular-se amb l'àmbit penitenciari perquè volen donar un pas més enllà, passa pàgina i acabar d'aconseguir el procés de reinserció tant social com laboral.

5.3.8 Productes Made in CIRE i CIRE Club.

Els productes Made in CIRE són una via fonamental per difondre i prestigiar el treball dels interns que treballen per a CIRE. Van crear la marca 'Made in CIRE' perquè moltes de les empreses amb les que treballaven, que donen feina als presos, no els agradava que es sabés que treballaven amb interns.

Els donen l'ocupació, i els en donen molta, però no volen que se sàpiga que la seva marca està treballant a la presó.

CIRE no hi pot fer res ja que aquestes empreses els donen feina als presos i els ajuda a integrar-se al medi laboral, de manera que forma part del contracte i CIRE no busca associar-se amb una marca o una altra sinó que el seu objectiu és donar ocupació a la gent, donar-los llocs de treball perquè obtinguin uns hàbits laborals.

Moltes de les persones que estan dins la presó, per no dir totes, no tenen els mateixos hàbits que tenim les persones que no hem estat privades de llibertat. No estan acostumats a llevar-se cada dia a la mateixa hora, ni a seguir rutines de treball, ni unes disciplines o normes. La gent del carrer sí que hi està acostumada i ho admet perquè la societat ho ha acordat per a poder viure i funcionar, però ells no.

El CIRE Club és l'espai que permet fer una descoberta de tots els productes que els interns creen als tallers dels centres penitenciaris. És el seu millor 'aparador' per donar-se a conèixer.

5.3.9 Objectius de CIRE

Els seus principals objectius són:

- Oferir llocs de treball productiu com a eix central de la política de la rehabilitació i reinserció del Departament de Justícia.
- Afavorir la reinserció laboral a través de la formació professional ocupacional, estretament lligada a les demandes del mercat.
- Difondre a la societat la política de rehabilitació i inserció, a través dels productes propis elaborats pel mateix centre.
- Identificar i desenvolupar acords amb les Administracions Públiques per incrementar el volum de treball, fomentar acords i convenis amb entitats empresarials per a la creació de nous llocs de treball.

La idea que hi ha dins el CIRE és la de proporcionar un itinerari formatiu i d'ocupació perquè es reinsereixin a poc a poc o, si més no, que tinguin les eines disponibles per el seu procés de reinserció.

5.3.10 Projectes CIRE

CIRE intenta firmar acords amb diferents entitats socials perquè els puguin ajudar a desenvolupar tot tipus de projectes.

- Un d'aquests projectes és el de 'L'obra Social la Caixa'. Forma als interns en geriatria, és a dir, que L'obra Social la Caixa paga els diners als presos perquè aquests puguin fer una formació becada. I el CIRE fa la selecció dels interns que poden adaptar-se millor a determinades formacions i que ja estan preparats per sortir.
- Projecte *Sinèrgia*. Iniciat al 2001, Sinèrgia és un programa de reinserció que es desenvolupa en els medis forestals i urbà, fent prevenció de riscos d'incendi forestal i l'arranjament de zones verdes de diversos municipis. El programa va començar el 17 de novembre de 2005 i es va acabar el 16 de novembre del 2006. Aquest programa es va treballar en diferents municipis.
- Projecte *Pignatelli*. El pla d'ocupació Pignatelli que implementa el CIRE és un projecte finançat pel Departament de Treball i el Fons Social Europeu. La feina consisteix en tasques d'obra, de fusteria, de lampisteria, de pintura, de jardineria i treball forestal.

- Projecte *EQUAL*: L'*EQUAL* és una Iniciativa de Recursos Humans promoguda pel Fons Social Europeu durant el període 2001-2007. Es tracta d'una estratègia integrada de lluita contra qualsevol forma de discriminació i desigualtat en el mercat de treball i, en particular, contra aquelles que es basen en el sexe, la raça, l'origen ètnic, les creences o l'edat, situació en què es troben la majoria de persones sotmeses a mesura judicial.

Pro-Exit³⁵ és un projecte *EQUAL* innovador que, coordinat pel CIRE, constitueix un laboratori d'experimentació de noves estratègies per a l'orientació cap a la inserció social. El projecte el porta a terme una Agrupació de Desenvolupament de caràcter transversal i plural amb representació del Departament de Justícia; una universitat, la Universitat Autònoma de Bellaterra; un sindicat (UGT) i una Associació que Promou la Inserció Professional (APIP).

L'objectiu de Pro-Exit és obrir noves portes d'accés al treball per combatre les dificultats que pateixen diferents segments de la població en risc d'exclusió social i que estan vinculats a l'àmbit penitenciari.

Per fer-ho s'optimitza el procés d'inserció laboral a través d'una ruta d'accés progressiu al treball. Així s'equilibren les oportunitats d'accés de l'home i la dona als diferents sectors laborals. El que realment es busca amb aquest projecte, és eliminar prejudicis.

5.3.11 La importància de les entitats

Per CIRE són molt importants els papers de les entitats. La Caixa els finança les beques als presos per aconseguir que més interns puguin sortir a formar-se. Un cop estan en aquesta fase en la que ja tenen una formació i una mínima experiència, hi ha l'àrea de la borsa de treball. A través de les dinamitzadores laborals, que són persones que fan el seguiment individualitzat dels interns, miren d'adequar les demandes dels interns amb les demandes de les empreses.

El Consell Assessor compta amb els patronals, els sindicats i les cambres de representació de les empreses catalanes que els assessoren, per tal d'adequar la formació professional i el treball productiu a les demandes del mercat laboral.

³⁵ Vegeu a l'apartat d'Annexos per "Projecte *EQUAL*, Pro-Exit"

El Consell Assessor fa d'agent del CIRE per mirar d'establir contactes en el territori a nivell empresarial i d'entitats per tal d'aportar més feina a les presons; que és bàsicament el que pretén el CIRE.

Compten amb l'Àrea de Comunicació on enfoquen tot el que fan per mirar de sensibilitzar a la gent i explicar que l'única manera que hi ha de que aquestes persones tinguin una oportunitat de reinserir-se en la societat és a través del treball.

6. Formes substitutives de l'execució de les penes privatives de llibertat

Finalment, ja per acabar la teoria del Sistema Penitenciari Català, cal conèixer aquelles formes substitutives a la presó, que també són penes marcades pel Codi Penal però que no es compleixen en la privació de llibertat.

6.1 Suspensió de la pena

El Codi Penal preveu que per determinades penes i si compleixes determinats requisits no hagi d'entrar a presó. El sistema substitutiu de les penes teòricament està molt bé, però considero que existeix perquè realment no hi ha prou presons per arribar a poder tancar a totes les persones que voldrien a presó.

És també una manera de no condemnar necessàriament algú a anar a presó quan el que ha comès tampoc és tant greu. S'aplica en casos amb penes inferiors a dos anys de presó.

Un dels casos més freqüents, potser, és aquella persona que, per molt poc que hagi begut, va conduint i dona positiu d'alcoholèmia. Això és un delictes, però un delictes que en principi pot cometre qualsevol persona. La llei preveu que en aquestes infraccions menys greus es poden aplicar altres càstigs que no sigui el tancament efectiu del presumpte delinqüent a la presó, sinó si per exemple et retiren el carnet durant més o menys d'un any (depenent de cada cas), segur que no tornaràs a conduir havent begut alcohol.

Per a poder deixar en suspens l'execució de la pena, seran necessàries les condicions següents:

1. Que sigui la primera vegada que la persona delinqueix.
2. Si la pena o penes imposades no siguin superiors a dos anys.
3. Si ha satisfet les responsabilitats civils en les mesures que les seves possibilitats poden fer.

Aquestes responsabilitats civils són els danys causats. Per exemple, si a part d'haver begut, l'individu té un accident amb el cotxe i trenca el vidre d'una sucursal bancària. Dins de les seves possibilitats, ha de poder pagar aquestes despeses per a la reparació de l'entitat bancària.

En aquest cas, l'individu estaria condemnat a una pena de presó que no compliria sempre i quan no delinquís durant aquest període.

Si a un individu li toqués anar a presó durant un període de dos anys, posem el cas que és la primera vegada que delinqueix i la pena no és superior a dos anys, si dins les seves possibilitats l'individu ha pogut pagar les despeses causades, li suspenen la pena.

Aquesta pena no s'executa amb la condició que durant el període en el que li suspenen la pena, de dos a cinc anys, no torni a delinquir i imposant-li també una sèrie d'obligacions. El fet de no complir aquestes obligacions pot suposar que li agreugin aquestes obligacions o bé que li deixin de suspendre la pena i l'hagi de complir.

6.2 Substitució de la pena

Una altra possibilitat de no complir la pena és substituint-la; pel simple fet de que pot ser molt més traumàtic per a una persona el fet d'haver d'ingressar a presó que no pas el que es pretén amb aquesta pena que és corregir aquesta persona. La pena serà substituïda si és inferior a un any.

Les penes es poden substituir de dues maneres: l'una, seria substituint-la amb pena de multa que consisteix en pagar una quantitat de diners durant l'any. L'altra, amb treballs en benefici de la comunitat.

Amb una persona que condueix beguda i provoca un accident per exemple, a part de portar-lo a fer un tractament per desintoxicar-se si és un alcohòlic, el portaran també a un centre on hi hagi malalts d'accidents de trànsit. Sent també un altre mètode eficaç de reinserció. D'aquesta manera coneixent la realitat del que poden comportar els seus actes i la conducció temerària, en aquest, cas, actuen sobre la consciència.

6.3 Casos extraordinaris

Es dona en els casos en què el pres, que és tancat dins la presó, està malalt terminal, i s'ha de morir. Independentment que no compleixi els requisits per obtenir un tercer grau o per estar en llibertat condicional, deixen passar 'els últims dies de la seva vida' a l'exterior.

Aquest cas es va donar molt durant l'època en que hi havia un alt consum de drogues i sobretot d'heroïna; hi havia molta gent amb sida.

Els tractaments d'avui en dia no existien ara fa 15 anys, així que la persona que patia la sida quedava pràcticament morta.

La persona que gairebé no es podia moure ni del llit la deixaven marxar a casa sense vigilància, havent seguit prèviament tot el seu informe mèdic.

Sempre es dóna en els casos més extrems. En els que pateixen càncer i també els diuen que els queda una setmana de vida, els deixen sortir de la presó per a poder morir a casa seva.

MARC PRÀCTIC

7. Enquestes

Vaig decidir realitzar enquestes³⁶ ja que d'aquesta manera treballaria més la societat i la opinió que aquesta té sobre el Sistema Penitenciari. Al llarg de la realització del meu treball em vaig adonar que les bases penitenciàries establertes eren les correctes: el Reglament Penitenciari Català és l'adequat i tota la seva legislació va encaminada cap a la reinserció social.

De tal manera que necessitava buscar la causa del “fracàs” del Sistema Penitenciari. Entenent com a “fracàs” el fet que es dipositen molts mitjans per tal d'aconseguir la reinserció i la rehabilitació, i l'èxit no és el que s'espera moltes vegades. D'aquesta manera, amb la realització de la part teòrica del treball, juntament amb les entrevistes que he dut a terme, les conferències i llibres que he llegit, vaig arribar a la conclusió que el problema, en gran part, es centrava a la societat.

Les persones recluses de llibertat, al llarg del seu procés de rehabilitació i reeducació, es troben en dificultats alhora de reincorporar-se a la societat i és per aquest fet que vaig decantar-me per dur a terme les enquestes, amb les quals podria entreveure la opinió de la societat.

Per començar, cal aclarir que les enquestes portades a terme no configuren una mostra representativa de la societat ja que són més aviat aleatòries. Han estat realitzades en un entorn semblant al que acostumo a relacionar-me. Per tant, no reflecteixen la totalitat de la població, sinó que són un intent d'aproximar-se a la realitat.

Vaig pensar que calia organitzar l'enquesta segons rangs d'edat i segons el sexe per tal de fer un anàlisi més acurat. Els diferents rangs d'edat són els següents:

- Entre 15-25
- Entre 26-45
- Entre 46-65
- I finalment més de 66 anys.

³⁶ Vegeu a l'apartat Annex per “Mostra de l'enquesta”

En un principi vaig proposar-me realitzar quatre-centes enquestes, cent per cada segment d'edat, però ha estat difícil obtenir-les en depèn quins sectors d'edat, així que finalment n'he pogut recollir tres-centes deu.

Les meves enquestes no tenen en compte les edats inferiors a 15 anys ja que penso que quan ets petit encara no tens un bon coneixement sobre el Sistema Penitenciari i realment no puc tenir en compte la seva opinió. Vaig decidir començar a partir dels 15 anys perquè penso que nosaltres som el futur de la nostra societat i cal que tinguem una mentalitat oberta i de confiança cap a les persones. El primer grup comprèn edats on la vida de cadascú varia molt d'un any a l'altre i segurament també les opinions que aquests puguin tenir, però penso que encara que hi hagi aquestes diferències, les opinions poden ser força semblants. Ha estat molt senzill realitzar les enquestes en aquesta franja d'edat, n'he arribat a recollir 100. Vaig passar les enquestes a l'Escola Pia de Caldes de Montbui al curs de 2n de Batxillerat, amb el qual vaig recollir 62 enquestes, i després també en vaig passar algunes a la Universitat Politècnica de Catalunya, amb la qual vaig recollir-ne unes 30 més i finalment via Internet gràcies a l'ajuda d'amics i amigues. Justifico la procedència de les enquestes ja que d'aquesta manera he pogut obtenir una varietat d'opinions de diferents edats i poblacions.

El segon grup comprèn edats entre 26 a 45 anys. És un grup comprès per gent que ja treballa i segurament ha format ja una família i han pogut conèixer les dificultats de la vida. A més, al ser més grans s'han pogut moure en ambients molt diferents i conèixer i viure tot tipus de situacions. Aquest grup tampoc va ser molt complicat ja que vaig anar a diferents bars de Caldes de Montbui i les vaig anar passant. D'aquest grup en vaig recollir 80 ja que la dificultat era major. Tot i així, va ser una bona experiència ja que d'aquesta manera vaig poder anar escoltant diferents opinions -les quals exposaré més tard-, a més de contestar-me l'enquesta.

El tercer grup, ja d'una edat més avançada, comprèn persones entre 46 a 65 anys. Són persones madures, amb una opinió ferma. Aquest grup va ser més difícil d'aconseguir, tot i que finalment també n'he aconseguit 80.

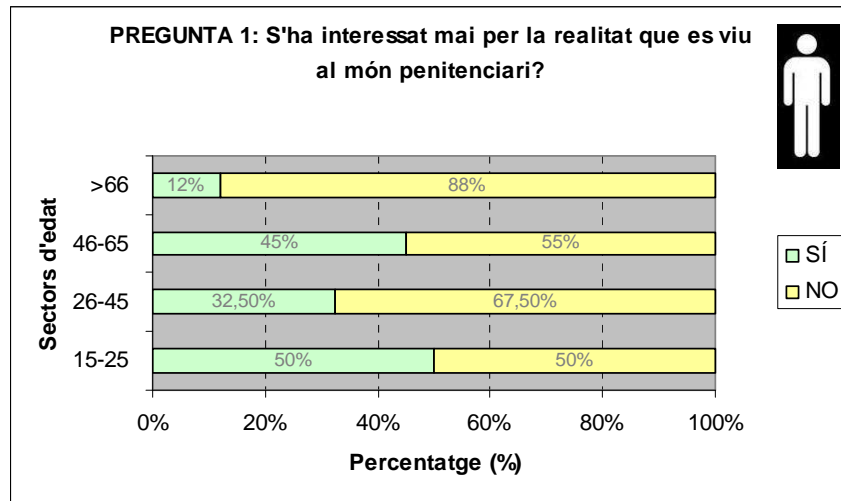
Finalment, el quart grup està format per persones de tercera edat. D'aquest rang d'edat només n'he aconseguit 50 ja que vaig tardar molt en realitzar-les. Havia de llegir les enquestes una per una i explica'ls-hi el que significava cada pregunta a les persones grans. Vaig obtenir les enquestes ja que un dia vaig anar un dia al mercat de Caldes de Montbui, i finalment un dia vaig concertar hora a l'Educadora Social de la Residència Santa Susana, lloc on vaig poder parlar amb els avis i àvies i em van donar la seva opinió.

L'enquesta que vaig realitzar consta de deu preguntes. Totes elles són variades, i les vaig plantejar amb la intenció de demostrar la ignorància per part de la societat sobre el Sistema Penitenciari i la quantitat de prejudicis que aquesta té. Sóc conscient que potser moltes persones no hauran estat del tot sinceres ja que hi ha preguntes compromeses, però tot i així, gràcies al contacte que he tingut amb elles, he pogut conèixer les seves opinions i el que pensen. Amb les enquestes, també volia fer reflexionar la població, de la mateixa manera que, al escoltar les seves opinions vaig poder plantejar-me altres punts de vista.

Alhora de fer el buidatge de l'enquesta vaig decidir que per cada pregunta realitzada faria dos gràfiques, una mostrant l'opinió de la població femenina i l'altre de la població masculina. Dins de cada gràfica, doncs, podem veure els diferents rangs d'edat i les seves opinions i preferències.

7.1 Interpretació de les gràfiques³⁷

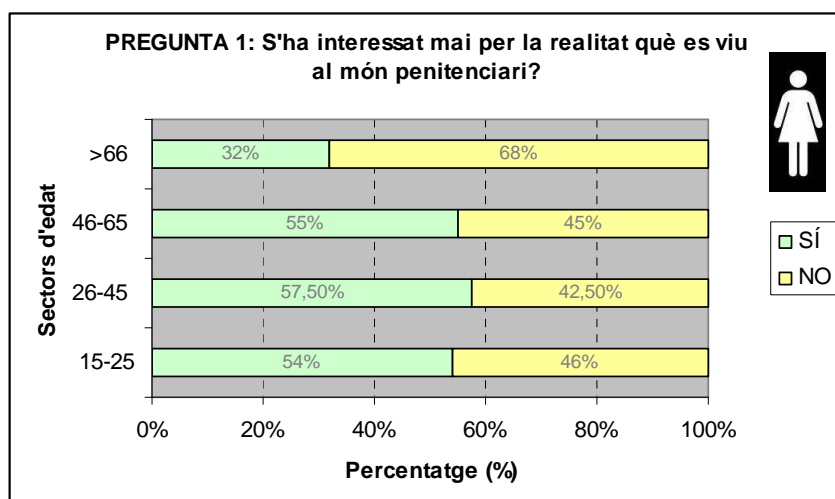
La pregunta 1 ens mostra els gràfics següents:

Tal i com puc veure al gràfic, la població masculina -en general- no s'ha interessat massa per la realitat que es viu al món penitenciari.

Em refereixo a interessar-se al fet que una persona cerqui informació a Internet o a qualsevol font d'informació per tal de conèixer sobre el treball que es realitza als centres penitenciaris, així com haver parlat mai sobre aquest aspecte en una actitud compromesa a ajudar als demés. El grup que comprèn edats entre 15 i 25 anys observo que el valor és d'un 50% que s'han interessat i un 50% que no. El rang superior, de 26 a 45 anys veiem que un 32,5% sí que s'han interessat alguna vegada i un 67,5% no ho han fet mai. És un resultat molt diferent al anterior en el qual s'observa una gran diferència. A continuació, em situo a la franja d'edat entre 46 i 65 anys. En aquesta, el valor resultant torna a ser més equitatiu ja que un 45% sí que s'han interessat i un 55% no. Finalment la població masculina superior a 66 anys ens informa que un 12% s'han interessat mentre que pel contrari, un 88% no.

³⁷ Vegeu a l'apartat Annex per "Buidatge de les enquestes"

La població femenina, tal i com podem veure a la gràfica i fent una comparació amb la gràfica de la població masculina, sembla que mostri més interès cap al món penitenciari ja que amb les xifres obtingudes arribem aquesta conclusió.

Les dones entre 15 i 25 anys mostren un interès d'un 54% mentre que el 46% restant justificava que mai s'ha parat a pensar sobre aquest tema.

El segon rang d'edat, amb dones compreses entre 26 i 45 anys ens mostra el seu interès amb un 57,5%, mentre que un 42,5% afirma que mai s'han interessat. Ja amb edats superiors, les dones entre 46 i 65 anys es situen en un 55% les que sí que s'interessen o s'han interessat, i el 45% restant mai han reflexionat sobre el tema.

Finalment, i ja per acabar, les dones amb una edat de més de 66 anys, afirmen que un 32% s'ha interessat i un 68% que no.

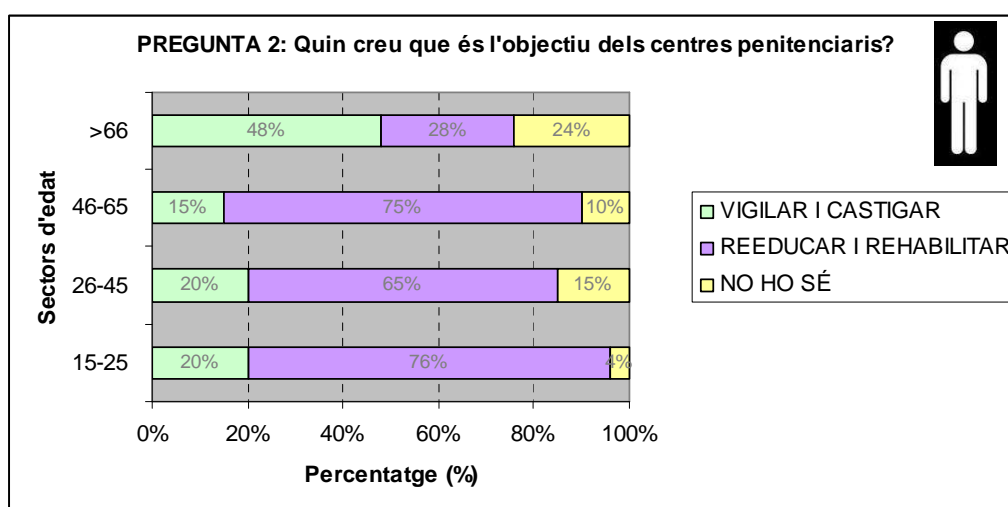
Vaig poder conèixer un cas particular d'una dona de 78 anys que es diu Magda Sellent que un cop acabada la guerra va anar durant un any a la presó ha portar-li menjar a un amic seu que havia estat tancat ja que tenia unes opinions polítiques que en aquell moment no estaven acceptades.

Tal i com ja he explicat a la part teòrica, la presó, al llarg dels anys ha estat sempre una estructura privativa de llibertat, però la seva funció ha anat variant.

Així doncs, els objectius i les funcions dels centres penitenciaris varien segons les èpoques i sobretot les societats. En aquell moment, durant la dictadura de Franco, la presó s'utilitzava (en gran part) per fer callar adversaris polítics. Aquest objectiu és especialment important a les dictadures, però les democràcies també l'emprèn i l'han emprat.

Cal comentar -ja per acabar d'analitzar aquesta pregunta- que la pregunta és una mica ambigua ja que l'interès que una persona té pot ser que sigui molt diferent a la d'un altre. Per una persona interessar-se sobre un tema pot significar un grau d'interès molt elevat, mentre que per una altra la implicació pot ser inferior. Tot i així, considero que, en més o menys implicació, les persones que algun cop han mostrat interès sobre aquest tema ja és un punt a favor perquè la realitat del món penitenciari es vagi coneixent cada dia, una mica més.

La pregunta 2 ens mostra els següents gràfics:

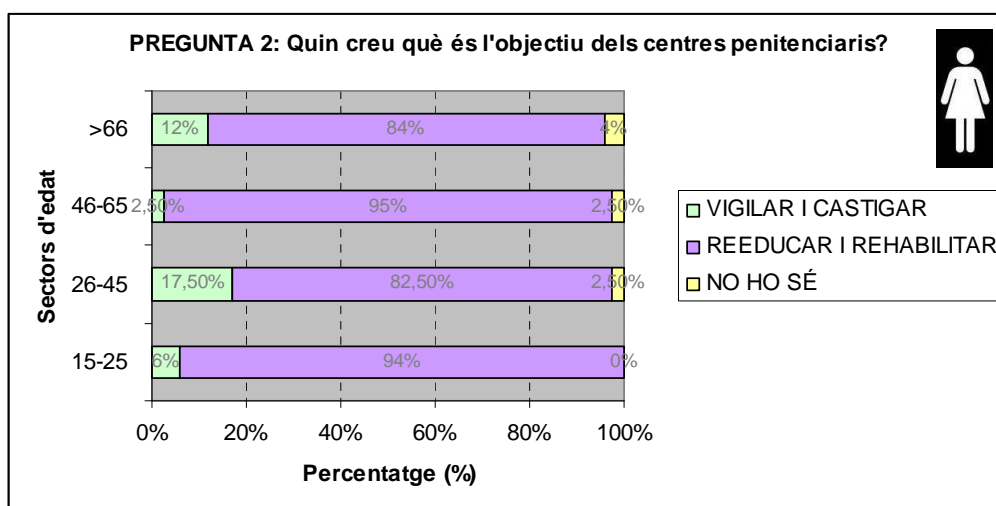
Tal i com he fet referència al marc teòric, l'objectiu primordial i essencial del Sistema Penitenciari és la rehabilitació i reeducació dels interns. És per aquest motiu que volia conèixer la opinió de la societat. El que pensaven que era o el que creien que havia de ser. Cal dir, abans d'analitzar les gràfiques, que moltes persones deien que era "Rehabilitar i reeducar" però que ells realment creien que havia de ser "Vigilar i Castigar". Penso que els mitjans de comunicació tenen una gran força i molta influència sobre la societat, de tal manera que moltes persones només coneixent allò que senten o llegeixen per la televisió o diaris respectivament. En aquests mitjans de comunicació, moltes vegades només s'escolten els casos de més soroll i que puguin impactar més a la societat. D'aquesta manera moltes persones mostren un cert rebuig i desconfiança a les persones privades de llibertat ja que han rebut una informació negativa, sense mostrar el treball i esforç de persones que dia a dia

aboquen. Tot i així, ja parlaré més endavant de les notícies recollides i de la meva opinió o percepció sobre els mitjans de comunicació.

El gràfic, doncs, ens mostra la opinió de la població masculina. Els homes que tenen entre 15 i 25 anys pensen que l'objectiu essencial del Sistema Penitenciari és "Reeducar i rehabilitar" amb un 76%, un 20% pensa que és "Vigilar i castigar" i l'altre 14% restant justifiquen que no ho saben.

El sexe masculí de 26 a 45 anys deia, novament, que el objectiu principal, amb un 65% és el de "Reeducar i rehabilitar", un 20% és "Vigilar i castigar" i finalment un 15% no ho sap. El tercer grup són els homes d'edats compreses entre 46 i 65 anys. Aquest grup afirma que un 75% creu que l'objectiu primordial és "Reeducar i rehabilitar" enfront un 15% que considera que és "Vigilar i castigar". El 10% restant es mostra neutre ja que no en té coneixement. Aquests tres primers grups mostren uns valors força similars.

Finalment, l'últim rang comprèn edats de més de 66 anys. Aquests homes de la tercera edat es mostraven una mica més durs ja que deien que l'objectiu essencial era "Vigilar i castigar" i que era realment el que és necessitava per tenir ordre en un país. Tot i algunes opinions, un 28% segueixen pensant que és "Reeducar i rehabilitar" i un 24% afirmen que no ho saben ja que mai s'han informat sobre el tema ni havien tingut contacte amb el món penitenciari.

El gràfic de la població femenina indica que la majoria de les dones pensen que l'objectiu essencial és "Reeducar i rehabilitar" ja que en totes les franges d'edat,

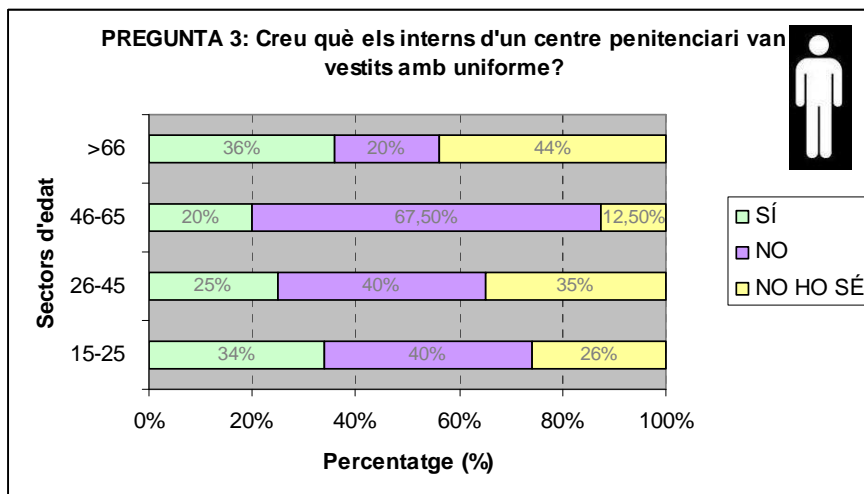
més del 80% així ho indiquen. És una xifra molt positiva ja que, com a mínim, saben que totes les penes privatives de llibertat i les mesures de seguretat restaran orientades vers la reeducació i la reinserció social. A la franja d'edat entre 15-25 anys el 94% de la població femenina pensa que l'objectiu és "Reeducar i rehabilitar" i un 6% "Vigilar i castigar".

Les edats entre 26 i 45 anys mostren la següent organització: un 80,5% pensen que l'objectiu és "Reeducar i rehabilitar" mentre que un 17,5% opinen que es "Vigilar i Castigar". Només un 2% ha mostrat el seu desconeixement.

Un 95% de la població femenina d'edats compreses entre 46 i 65 anys pensa que l'objectiu és "Reeducar i rehabilitar" en front un 2,5% que creu que és "Vigilar i castigar" i un 2,5% restant que no ho saben.

I finalment, la població femenina d'una edat superior a 66 anys pensa en un 84% que l'objectiu és "Rehabilitar i reeducar" mentre que un 12% opina que és "Vigilar i castigar". Només un 2% no té coneixement sobre l'objectiu essencial i primordial del Sistema Penitenciari.

La pregunta 3 ens mostra els següents gràfics:

La gràfica de la població masculina ens mostra que, com a mínim, els tres primers rangs d'edat, són conscients que la població penitenciària no van vestits amb uniforme. El rang d'edat de més de 66 anys, pel contrari, mostra un desconeixement notable.

Tal i com diuen les Normes Penitenciaries Europees, les persones recluses de llibertat tenen el dret de vestir amb la seva roba personal, aquesta ha de ser adequada al clima i que els permeti mantenir-se en un bon estat de salut. Si no

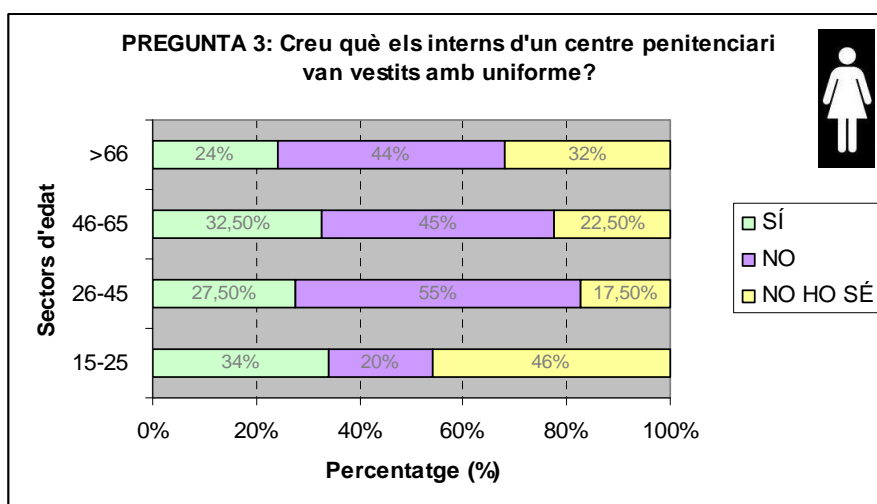
és així el centre penitenciari en el qual es troben reclosos els haurà de subministrar roba, que no haurà de ser, en cap moment, degradant o humiliant. A més, el manteniment de neteja del centre penitenciari s'encarregarà de netejar la seva roba interior tan sovint com sigui necessari.

Per començar la interpretació de la gràfica, el rang d'edat que comprèn edats entre 15 a 25 anys opina en un 34% que la població penitenciària sí que vesteix amb uniforme. Pel contrari, un 40% afirma que no. Un 26% mostra la seva actitud de desconcert davant de la pregunta.

El segon grup d'edat, que comprèn homes entre 26 i 45 anys afirma en un 25% que sí que van vestits amb uniforme. Amb gran diferència, un 40% nega l'afirmació anterior. El 35% em va marcar la opció neutra ja que no n'estaven segurs.

Els homes entre 46 i 65 anys opinen en un 67,5% que la població penitenciària no vesteix amb uniforme mentre que un 20% pensa que sí. Un 12,5% no tenen coneixement d'aquest aspecte.

L'últim grup d'edat, amb homes amb un edat superior als 66 anys, mostren una gran indiferència amb un 44% que afirmen no saber-ho. Un 20% opina que no van vestits amb uniforme i finalment un 36% creu que sí. Molts homes grans em justificaven que fa anys sí que en duïen i que per aquest motiu ara no ho sabien, o bé encara es pensaven que hi anaven.

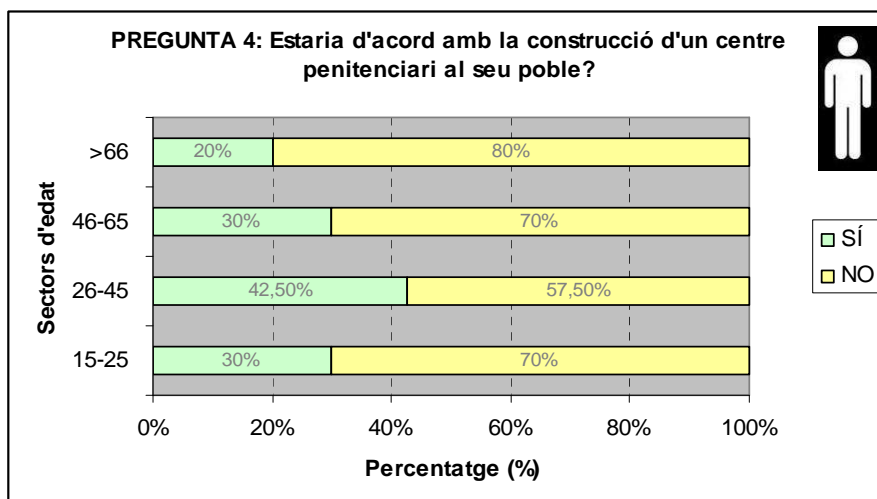
La població femenina mostra la següent opinió:

Les dones que es troben entre la franja d'edat de 15 a 25 anys pensen en un 34% que la població reclusa sí que vesteix amb uniforme, un 20% creu que no i el 46% restant afirma no saber-ho.

El sexe femení entre 26 i 45 anys pensa en un 27,5% que els reclusos sí que duen uniforme en front un 55% que creu que no. El 17,5% mancament mostra desconeixement al respecte. Les dones entre 45 i 65 anys pensen en un 32,5% que la població reclusa vesteix amb uniforme mentre que un 45% nega que vesteixin amb uniforme. Un 22,5%, en canvi, no es decanta cap a cap posició.

Finalment les dones amb una edat superior als 66 anys argumenten en un 24% que sí que vesteixen amb uniforme. Com a contraposició un 44% de les dones enquestades ho neguen. El 32% restant no ho sap.

La pregunta 4 ens mostra els següents gràfics:

Vaig decidir incloure aquesta pregunta a l'enquesta ja que un gran problema en el que crec que ens trobem és que demanem seguretat però a la vegada no volem que la construcció del centre penitenciari es dugui a terme al nostre propi poble. Vaig proposar la hipòtesi de la construcció d'una presó a algunes de les persones amb les que vaig parlar i les seves opinions es basaven en el fet que la construcció d'una presó suposaria que a Caldes arribaria un volum de persones de classe social més aviat baixa. Una gran part dels presos que es troben en un centre penitenciari formen part d'aquests grups socials i és per aquest fet que s'hi negaven. A la vegada, em van comentar que no acceptaven

la construcció d'un centre penitenciari ja que no els hi satisfeia la idea. Algunes de les opinions, per part meva, penso que eren irracionals i sense cap argument de pes. Tot i així, cal destacar que un nombre important de persones apostarien per la construcció d'un centre penitenciari al seu poble.

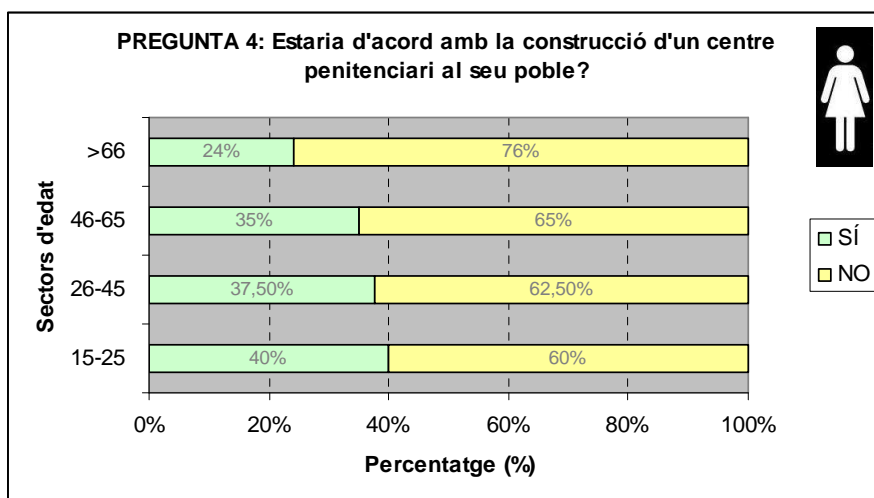
La gràfica de la població masculina ens mostra una clara opinió: tots els rangs d'edat es decanten per a la 'no construcció d'un centre penitenciari'.

La franja d'edat d'homes entre 15 i 25 anys opina en un 70% que no estan d'acord amb la construcció d'una presó. El 30% restant sí que ho està d'acord.

El 42,5% dels homes en una edat compresa entre 26 i 45 anys aprovarien la construcció d'un centre penitenciari mentre que un 57,5% no.

El tercer grup d'edat presenta la mateixa distribució en quant l'opinió que la primera franja d'edat

Ja per acabar, els homes amb una edat superior als 66 anys estan gairebé tots en contra de la construcció d'un centre penitenciari. Només un 20% està d'acord.

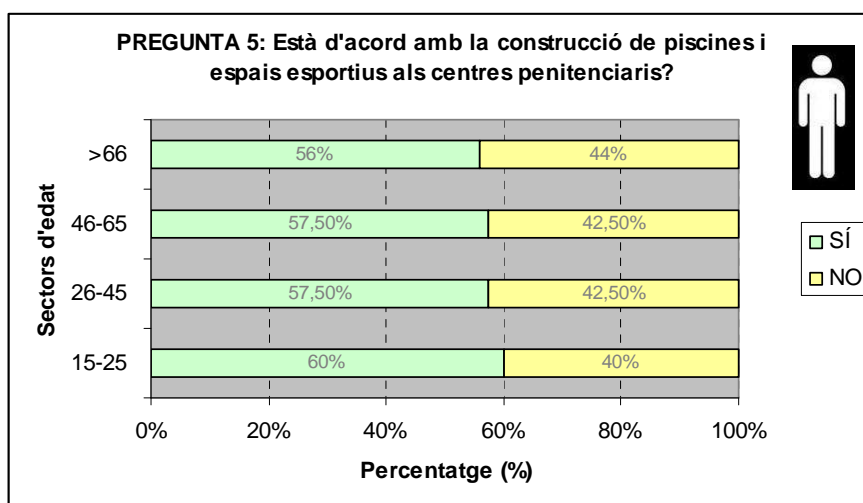

La població femenina enquestada també mostra una posició semblant a la dels homes, però tot i així mostren unes opinions més obertes. A la franja d'edat de dones entre 15 i 25 anys un 40% sí que està d'acord mentre que un 60% no.

Les dones entre 26 i 45 anys mostren també la seva posició d'acord amb un 37,5% tot i que hi ha un 62,5% que no està d'acord amb la construcció d'una presó.

Un 35% de les dones que es troben al rang entre 46 i 65 anys es troben en acord de la seva construcció mentre que un 65% mostren el seu desacord. Ja per acabar, un 24% de les dones majors a 66 anys estan d'acord en front el 76% que no ho estan.

La pregunta 5 ens mostra els següents gràfics:

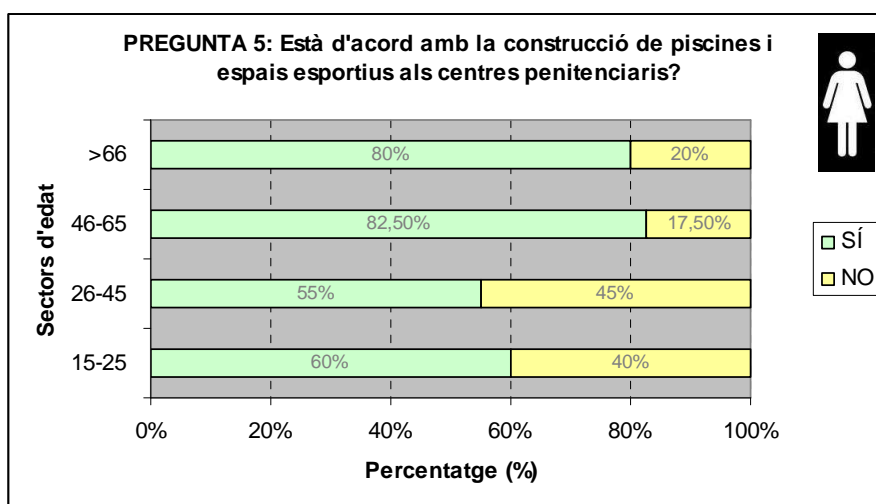
Tal i com em va argumentar el director del centre penitenciari Quatre Camins, José Custodio Saldaña, i com també ho fan molts especialistes; l'esport és un factor essencial ja que amb l'activitat física l'individu allibera una gran quantitat d'energia. És una manera de canalitzar l'energia, de desfogar-se i és primordial que hi hagi instal·lacions als centres penitenciaris.

Han sorgit moltes crítiques a causa de la construcció de piscines a les presons, però penso que s'ha d'entendre la natació com un esport més, i cal que la societat conegui que no tothom pot anar-hi, que només aquells que s'ho han treballat i s'ho han guanyat. La societat no ens podem pensar que allò és un espai d'oci, sinó que es un espai on desenvolupen una activitat controlada per a monitors. De la mateixa manera que es construeixen espais culturals, sanitaris, és necessari la construcció d'espais esportius.

És cert que suposa un cost elevat, però també cal tenir en compte que si l'objectiu del Sistema Penitenciari Català és la reinserció i rehabilitació, cal dipositar tots els mitjans necessaris.

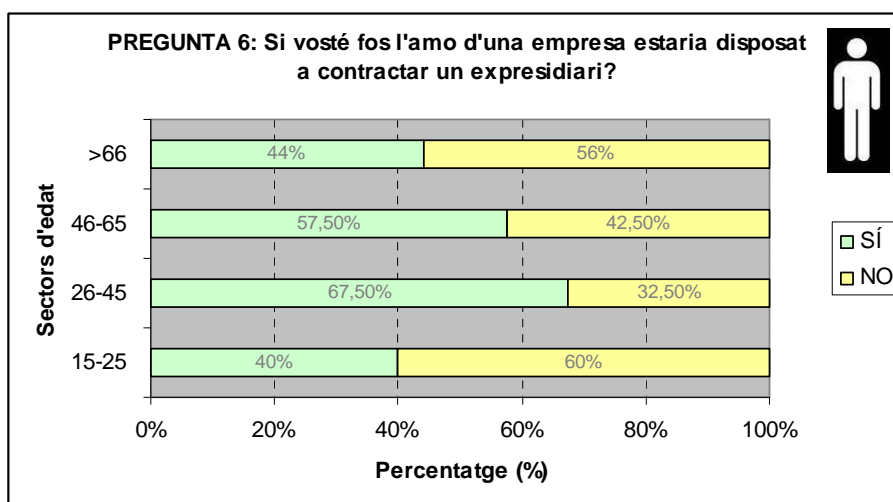
Per començar, cal destacar que totes les franges d'edat es mouen entre el 55% i el 60% d'opinió favorable per a la construcció de piscines i espais esportius.

Al voltant d'un 45% i 40% es mostren en desacord. Aquests afirmen que és molt car i que no s'ho mereixen. Moltes de les persones que opinen això, pensen que s'ha de marcar una disciplina més forta. Moltes argumentaven que, gran part de la població penitenciària es troben en millors condicions que persones que es troben a l'exterior. Això és un tema que pot crear molt debat i molta polèmica, però penso que cal confiar en els especialistes que creuen que és un mètode bo. A la vegada, opino que no ens podem arribar a imaginar el que una persona sent quan aquesta està privada de llibertat. És per aquest motiu que penso que hem de posar tots els mitjans que ens sigui possible i que tinguem a l'abast.

Si els homes ja mostraven una posició d'acord amb la construcció de piscines i espais esportius als centres penitenciaris, les dones manifesten també clarament la seva opinió d'aprovació. Cal destacar que els dos primers rangs d'edat, que comprenen edats entre 15 i 35 anys i 26 i 45 anys respectivament mostren valors molt semblants. Els dos grups ens manifesten la seva aprovació entre un 55% i un 60% amb un 40-45% d'opinió que es manifesta en desacord. Els dos grups d'edats entre 45 i 65 i les dones superiors a 66 anys, mostren clarament la seva opinió favorable amb un 80% aproximadament, mentre que només un 20% nega estar d'acord amb la construcció de piscines i espais esportius.

La pregunta 6 ens mostra els següents gràfics:

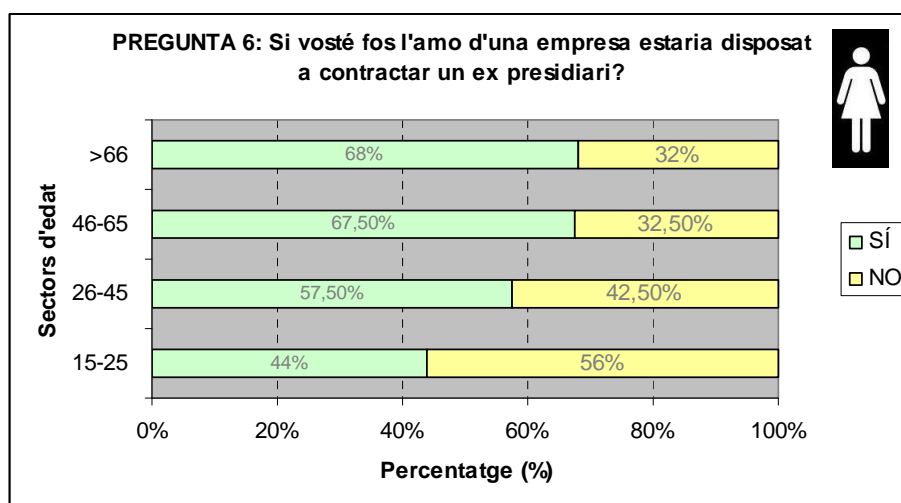
Vaig pensar que també seria interessant fer una pregunta d'aquest estil ja que ara que penso que sense una reinserció laboral, la reinserció social (objectiu primordial del Sistema Penitenciari) no es pot dur a terme. El treball és efectiu i les persones valoren el que tenen ja que anteriorment s'ho han treballat. D'aquesta manera, les persones no podem viure sense un ofici o treball ja que vivim en una societat en la qual és necessari guanyar diners per poder comprar allò que necessitem per viure. Les persones recluses de llibertat, un cop es troben a l'exterior, és necessari i essencial que puguin trobar feina ja que sense aquesta, si no tenen l'ajuda i el suport econòmic d'una família, no podran reinserir-se a la societat. Es veuran desplaçats i marginats. És en aquest moment, on la societat intervé d'una manera més directe. Quan els ex presidiaris tenen contacte amb la societat han de demostrar que dins de la presó han après un ofici o bé, que han cursat uns estudis. Han de poder servir-se per ells mateixos i han de poder aconseguir un ofici que s'adapti a les seves capacitats. Nosaltres hem de ser els que els hem d'apropar i els hem de donar una oportunitat perquè ens demostrin allò que han après, així com tots els valors que han adquirit.

Per començar a analitzar la gràfica, començo amb la franja d'edat que comprèn homes entre 15 i 25 anys. Un 40% d'aquest grup afirma que sí que estaria disposat a contractar un ex presidiari, mentre que un 60% diu que no.

Els homes que tenen entre 26 i 45 anys, en un 67,5% afirmen que sí que contractarien (dada molt positiva) en front el 32,5% que nega contractar a un ex reclus.

Un 57,5% dels homes que tenen entre 46 i 65 anys mostren la seva aprovació en contractar-los, mentre que mostren un rebuig cap aquestes persones un 42,5%.

Finalment, els homes en edats superiors als 66 anys manifesten que només un 44% d'ells contractaria a un ex presidiari.

Les dones mostren, gairebé, la mateixa opinió que els homes amb petites variacions i diferències. Tot i així, com hem anat observant al llarg dels anàlisis de les gràfiques, sembla que les dones mostrin una major implicació.

Les dones que comprenen edats entre 15 i 25 anys afirmen que un 44% d'elles sí que donaria ocupació a un ex presidiari, mentre que un 56% no.

Un 57,5% de les dones entre 36 i 45 anys justificaven que els hi donarien feina en front un 42,5% que es negava.

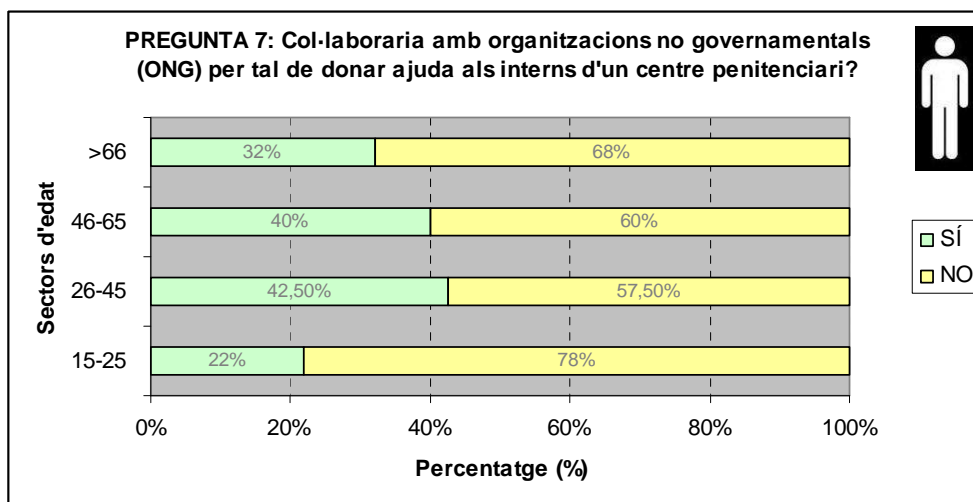
Les dones amb una edat entre 45 i 65 anys deien, amb un 67,5% que sí que estarien disposades a contractar un ex presidiari mentre que un 32,5% no.

Ja per acabar, un 66% de les dones de més de 66 anys deia que sí que col·laboraria.

Moltes de les opinions eren que no els hi donarien feina ja que tenen por que aquests tornin a delinquir, altres vegades era perquè pensen que no estarien ben formats i preparats, i d'altres casos podrien ser que no volen contractar a

un ex presidiari depèn del crim o delictes que hagués comès abans d'ingressar a presó. La majoria de les raons que em van donar es poden definir amb dos paraules: desconfiança i por.

La pregunta 7 ens mostra els següents gràfics:

Tal i com ja he explicat al marc teòric, les organitzacions no governamentals porten a terme tasques voluntàries sense rebre res a canvi. Aquestes necessiten, moltes vegades, les subvencions econòmiques per part de la societat. Algunes d'elles, però, només necessiten la col·laboració de la societat anant a la presó per dur a terme activitats amb els interns. És per aquest motiu que volia conèixer la implicació que la societat arribaria a tenir.

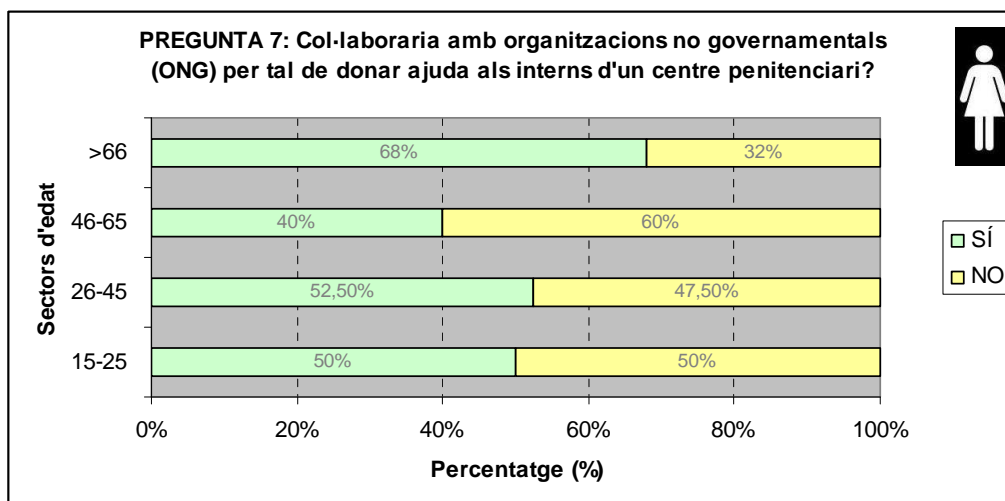
La gràfica de la població masculina ens deixa entreveure la seva posició:

Els homes amb una edat compresa entre 15 i 25 anys no col·laborarien en un 78%, mentre que un 22% sí que col·laboraria, també afirmaven que no seria amb diners sinó que anant ells a la presó, així d'aquesta manera podrien conèixer la realitat que viuen allà dins. Cal tenir en compte que fins que una persona no sigui major d'edat no pot col·laborar en aquestes entitats o entrar a dins d'un centre penitenciari. Un familiar o amic molt proper a un reu pot entrar sempre que en faci la petició, però en qualsevol cas, l'accés als centres penitenciaris, és restringit.

Els homes d'una edat entre 26 i 45 anys diuen que un 42,5% sí que col·laboraria mentre que el percentatge restant no.

Un 40% dels homes que tenen entre 46 i 65 anys afirmen que col·laborarien mentre que un 60% no.

Ja per acabar, els homes amb una edat superior als 66 anys, es mostren més passius i distants ja que un 32% diu que col·laboraria mentre que un 68% ho nega.

Les dones es tornen a mostrar amb més empatia ja que moltes d'elles van decidir que sí que col·laborarien. Cal dir, que elles també em van dir que preferien tenir contacte amb les persones que necessiten ajuda ja que desconfien en què els diners arribin on han d'arribar realment.

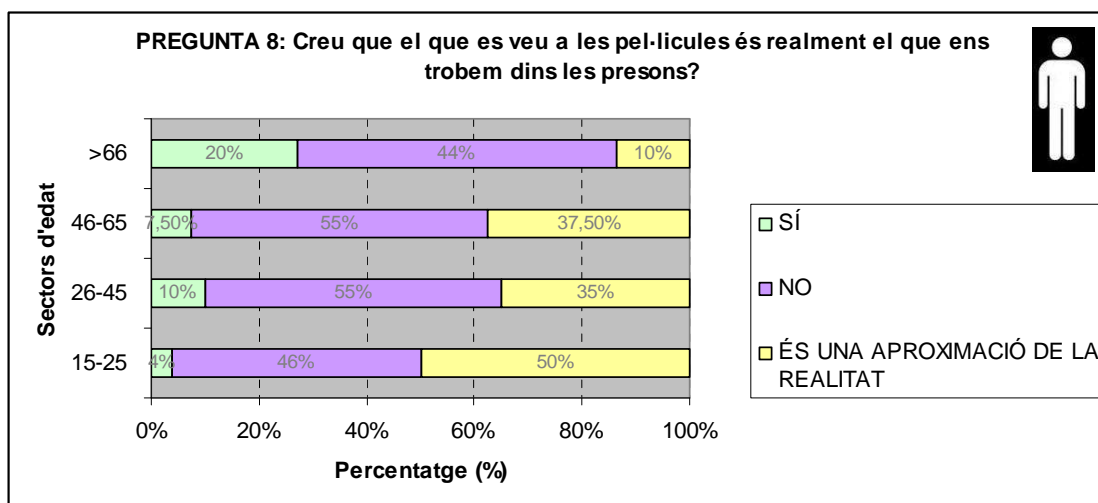
Així doncs, un 50% de les dones entre 15 i 25 anys diuen que sí que col·laborarien, en front d'un 50% que diu que no.

Un 52,5% de les dones que es troben al segon rang d'edat pensa en col·laborar, en front un 47,5%.

Les dones que tenen edats entre 46 i 65 anys justifiquen que un 40% d'elles col·laboraria, però el 60% restant és partidari de no col·laborar.

Finalment les dones amb una edat superior als 66 anys expressen que un 68% d'elles col·laboraria, mentre que el 32% restant no.

La pregunta 8 ens mostra els següents gràfics:

Al moment de plantejar-me les preguntes de l'enquesta també vaig pensar que una pregunta que no podia faltar era la següent: "Creu que el que es veu a les pel·lícules és realment el que ens trobem dins les presons?" Opino que les pel·lícules americanes o, sense anar més lluny, les imatges de la Model, han alimentat la imaginació col·lectiva de tòpics. És cert que actualment hi ha presons a Catalunya que es troben superpoblades i amb unes condicions que no són les correctes però tal i com em va justificar Montserrat Tura, consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya, les presons que no compleixen els models arquitectònics que avui en dia es volen instaurar, es troben en vies de solució. S'estan construint nous centres penitenciaris que augmentaran el volum de places i d'aquesta manera es podran substituir les presons velles. Les presons de les que estic parlant, són les que van ser transferides per l'Administració Penitenciària Espanyola l'any 1984. També és cert, que des de l'any 1991 fins l'any 2007 no s'ha obert cap centre penitenciari.

Amb tota aquesta informació, vull argumentar que moltes vegades a les pel·lícules ens donen una visió sobre les presons, com espais bruts, foscos, sòrdids o desagradables però realment cal puntualitzar quins d'ells es troben en males condicions i quins d'ells no.

A les pel·lícules americanes, a més, també hi observem molta violència. Veiem que el tracte que reben els presos per part dels funcionaris és d'agressivitat i menyspreu, de la mateixa manera que s'observen moltes fugues, molt tràfic de drogues, etc. Penso que no ens podem deixar enlluernar per tot el que veiem i

cal que siguem conscients que tal i com em va dir José Custodio Saldaña, la presó és com un poble. Per tant, tot el que ens podem trobar a un poble ens ho podem trobar a la presó, però sense portar-ho al extrem i a tòpics falsos. A més, no cal que oblidem, que la realitat que mostren les pel·lícules americanes és la realitat dels seus propis Estats. El sistema americà de presons és molt diferent al nostre, ja que per començar, ells obliguen a treballar als interns d'un centre penitenciari, i aquí a Catalunya, tal i com marca la Constitució, els treballs forçats són il·legals i prohibits.

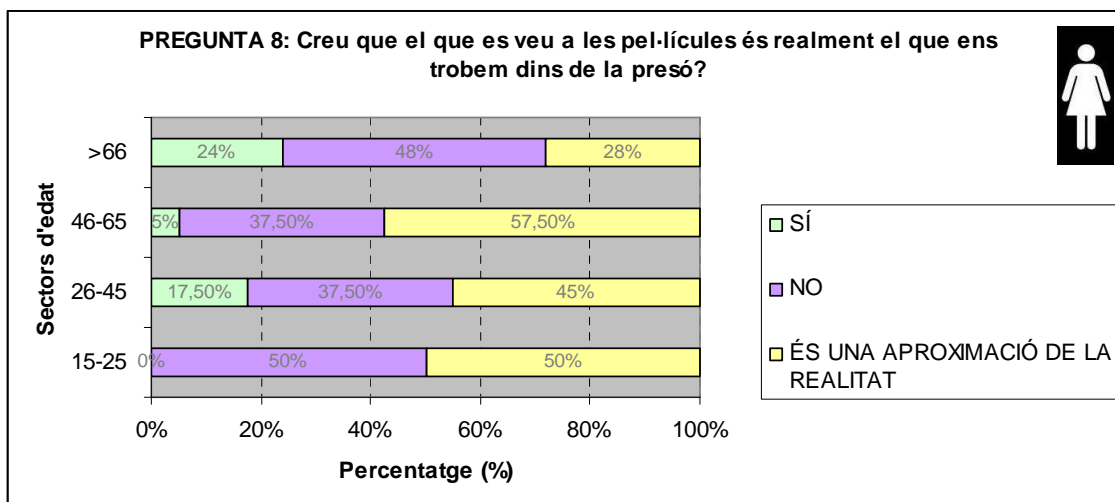
Així doncs, la població masculina que va realitzar l'enquesta em van contestar el següent:

Un 4% dels homes entre 15 i 25 anys pensen que les pel·lícules reflecteixen la realitat de les presons mentre que un 46% pensa que no. El 50% restant diuen que s'aproxima ja que creuen que les drogues i la violència són realitats de les presons actuals.

Els homes de 36 a 45 anys opinen en un 55% que el que les pel·lícules ens mostren és irreal. Un 35% pensa que és una aproximació, mentre que un 10% opina que realment si es fan pel·lícules d'aquest tipus, és per tal de mostrar la realitat.

Novament, un 55% dels homes entre 46 i 65 anys pensen que tot el que es veu a les pel·lícules és ficció, un 37,5% una aproximació i un 7,5% la realitat.

Finalment, el 20% dels homes amb una edat superior als 66 anys pensen que tot el que es veu a les pel·lícules és real, mentre que un 44% ho nega i el 10% restant pensa que és una aproximació.

La població femenina en canvi, es decanta molt més en la opinió que tot el que es veu és una aproximació de la realitat.

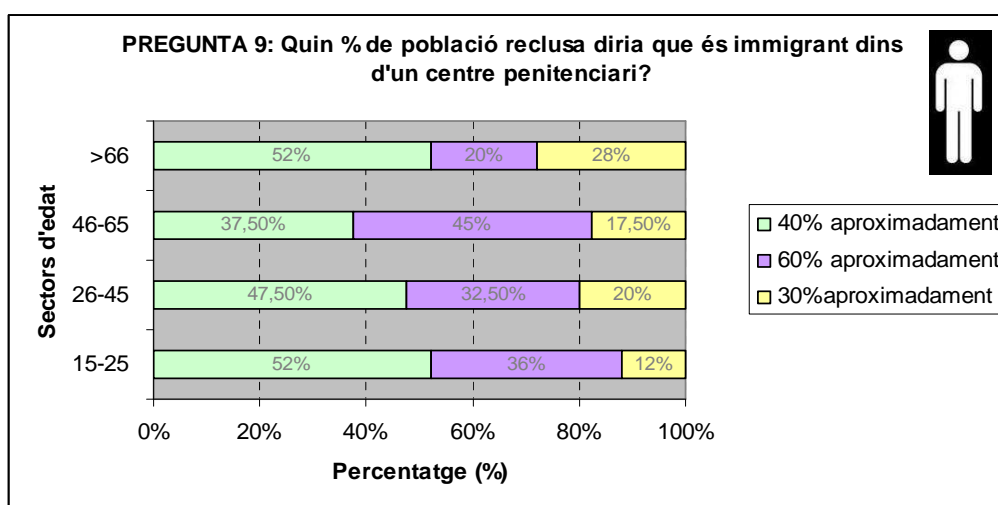
El 50% de les dones amb una edat entre 15 i 25 anys pensen que tot és ficció, i el 50% restant pensen que és una aproximació.

El 17,5% de les dones entre 26 i 45 anys, en canvi, creuen que el que es veu a les pel·lícules és real mentre que un 37,5% ho nega. El 45% restant opinen que és una aproximació.

El 57,5% de les dones entre 46 i 65 pensen que és una aproximació de la realitat, el 37,5% no creuen que les pel·lícules mostrin la vida real de les presons, i un 5% sí.

Finalment, el 24% de les dones majors de 66 anys opinen que les pel·lícules mostren la realitat, en front un 48% que nega la seva opinió. El 28% restant pensa que la realitat de les presons s'aproxima al que les pel·lícules mostren.

La pregunta 9 ens mostra els següents gràfics:

La penúltima pregunta de l'enquesta la vaig realitzar ja que quan vaig entrevistar a la senyora Montserrat Tura em va sorprendre la xifra d'immigrants que em va dir: el volum d'immigrants es situa per sobre del 40% del total de la població reclusa a Catalunya. A Catalunya hi ha 10.300 persones privades de llibertat aproximadament, 4.120 són estrangers.

La veritat és que no és una xifra tan descabellada després de meditar-la ja que a la resta de la Unió Europea també hi ha immigrants catalans reclusos, per exemple.

Aquesta pregunta també podria crear molta polèmica ja que hi ha moltes persones que opinen que molts immigrants prefereixen estar a la presó ja que d'aquesta manera tenen alimentació, sanitat i una ocupació cobertes. D'aquesta manera els immigrants poden enviar el sou que guanyen a les seves famílies dels seus països o inclús ajudar a la família que tenen residint aquí a Catalunya. Penso que és una afirmació molt forta i la veritat és que durant la realització del meu treball no he pogut parlar amb cap immigrant pres perquè em pogués explicar la seva visió, posició i opinió. A la vegada, crec que cal entendre que les persones que marxen del seu país no ho fan per gust, sinó perquè realment al seu país la situació deu ser deplorable. Si no els ajudem, és normal que acabin venint, i que per sobreviure hagin de delinquir. Considero que tenen els mateixos drets que nosaltres i se'ls ha d'ajudar. El Partit per Catalunya ³⁸en els deu punts que va citar al seu programa d' "Immigració com a eix de campanya" va exposar la següent declaració:

«Creació de centres especials per a immigrants delinqüents. Les presons actuals estan col·lapsades i la rehabilitació dels reclusos nacionals és impossible en aquestes condicions. El nostre país no ha de resocialitzar delinqüents que no s'han socialitzat a Espanya. El deure de resocialitzar malfactors, que té uns costos econòmics impressionants, correspon a la societat de procedència, no a la d'acollida. La vigilància d'aquests centres especials fins al compliment de la pena i l'expulsió del país estarà a càrrec de la Guàrdia Civil i, si cal, de les forces armades.»

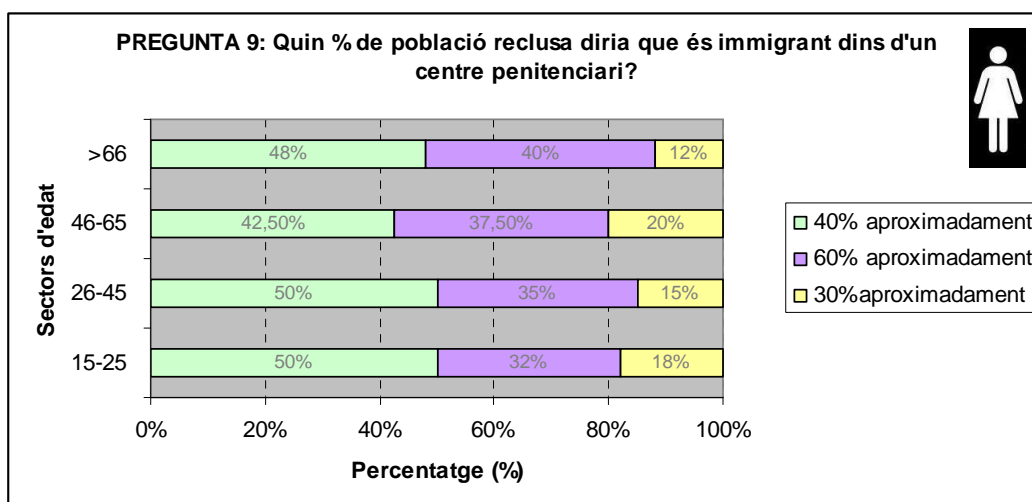
A més, també aposten per "la repatriació de tots els immigrants que delinqueixin, fins i tot si són legals." Considero que és una postura força radical, de la que no sóc partidària, però si la opinió de la societat així ho demana cal plantejar altres alternatives penso.

Totes aquestes argumentacions eren per justificar que, de vegades, ens creiem que nosaltres no tenim culpa de res, i la veritat és que nosaltres no ens trobem en la situació en què es troben alguns d'ells moltes vegades. És una posició racista la que adoptem moltes vegades i no ho considero just. Si demanem justícia també cal que siguem justos.

³⁸ Vegeu a l'apartat d'Annex per "Immigració com a eix de campanya". Programa realitzat per el Partit per Catalunya.

La pregunta de l'enquesta doncs, ens informa que la majoria dels homes de tots els sectors d'edat pensen que la població immigrant és d'un 40%, per tant van ben encaminats. Un 33,8% dels homes (fent la mitjana entre els quatre rangs d'edat) creuen que la població penitenciària immigrant és d'un 60%. Només un 19,3% pensa que la població penitenciària immigrant representa un 30% del total.

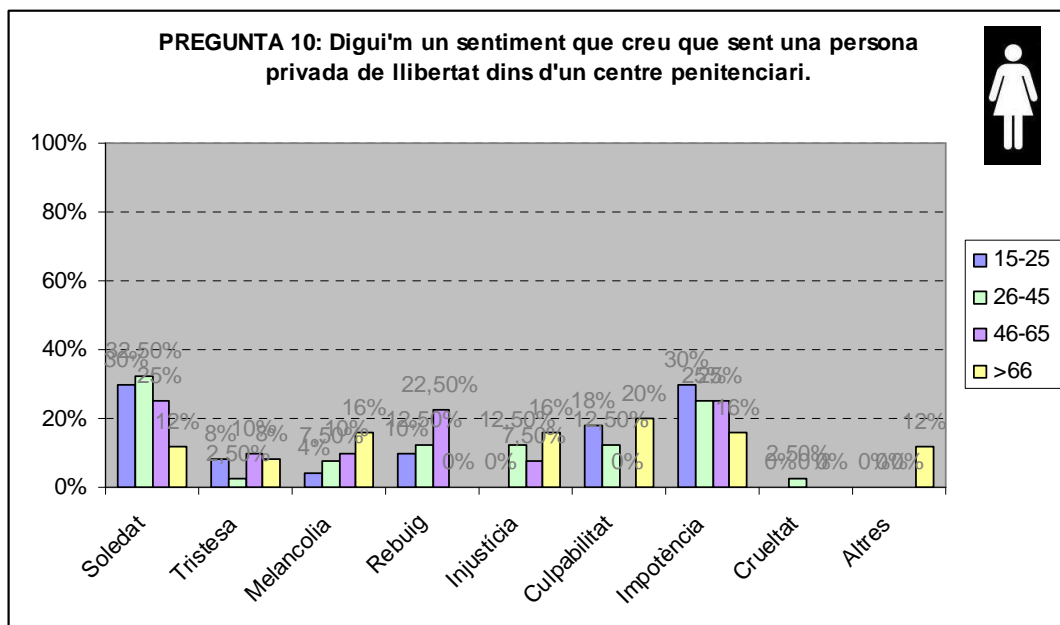
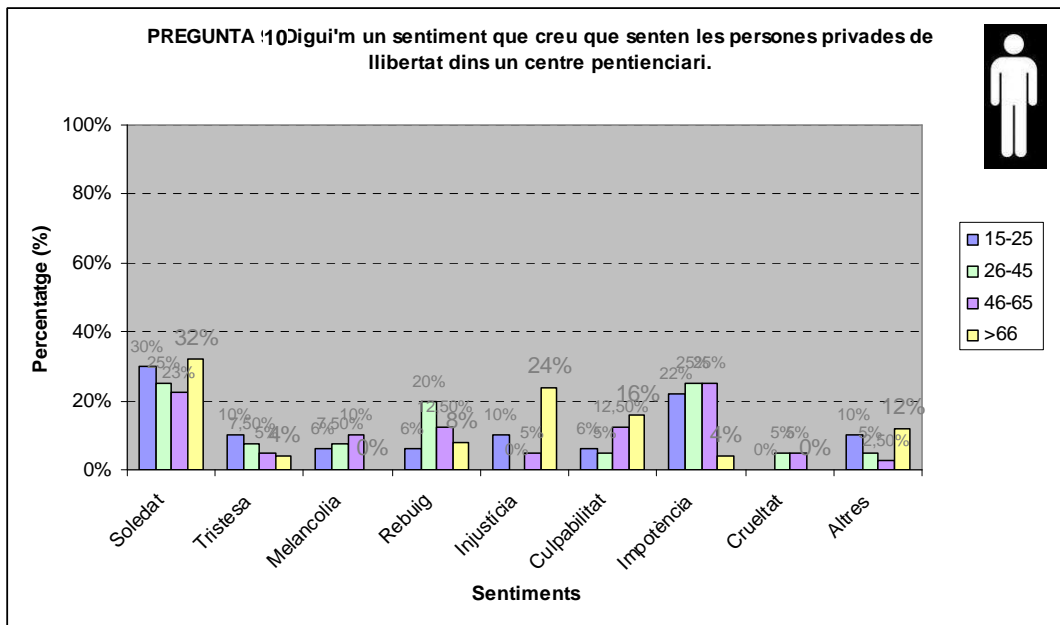
Vaig poder fer l'enquesta a una família que porta molts anys vivint aquí a Catalunya però que són de la República de Santo Domingo i ells consideren que moltes vegades se'ls jutja malament, i que la societat sempre generalitza parlant dels "immigrants". Consideren que no tots venen a delinquir i que ells sempre han estat persones humils que han treballat per guanyar-se el que tenen.

La gràfica de la població femenina també mostra la mateixa distribució d'opinions que la dels homes aproximadament.

Un 47,6% de les dones que van realitzar l'enquesta pensen que un 40% de la població penitenciària és immigrant, mentre que un 36,1% pensa que el 60% del total de la població penitenciària és immigrant. Un 16,2% aproximadament considera que els immigrants configuren el 30% de la població penitenciària a Catalunya.

La pregunta 10 ens mostra els següents gràfics:

Per acabar l'enquesta vaig pensar que seria bo que la societat s'intentés posar al lloc de la població penitenciària i que m'intentessin exposar un sentiment que creuen que aquests senten al llarg de la seva reclusió. Els sentiments que la població masculina i femenina ha destacat més han estat els de "soledat" i "impotència". Les persones que van realitzar l'enquesta em van argumentar que les persones que estan privades de llibertat a una presó es deuen sentir molt sols ja que no poden estar amb els seus familiars més propers. A la vegada deien que sentien impotència ja que no podien fer res per canviar la

situació amb la que estaven. La condemna imposada s'ha de complir encara que una persona estigui molt penedida. Moltes persones també em van dir que el sentiment per excel·lència que deuen sentir és "rebuig" ja que es veuen apartats de la societat a causa del seu comportament. Algunes persones també em van comentar que era impossible que una persona es sentís culpable, que en qualsevol cas, es sentirien que ells són innocents.

En aquesta pregunta vaig escoltar opinions de tota mena, i fins i tot al grup d'"Altres" he inclòs la gent que argumentava que devien sentir ansietat, depressió, desesperació, entre altres.

Penso que tots els adjectius que van exposar poden ser vàlids per expressar com una persona es deu sentir, però per sobre de tot, opino que es deuen sentir rebutjats i melancòlics. No tenir la llibertat per fer el que vulguis ha de ser molt dur, i per aquest motiu senten l'enyorança de vells temps.

8. Recerca de notícies actuals

Al llarg de la realització del meu treball he anat cercant notícies que estan relacionades amb el Sistema Penitenciari. Moltes d'elles exalten l'esforç i el treball que es realitza perquè el Sistema Penitenciari sigui un sistema compromès, transparent i coherent. Altres, en canvi, mostren que, encara avui en dia, hi ha molts aspectes que hem de millorar.

Vaig pensar que la recopilació de notícies seria una manera de demostrar que el Sistema Penitenciari Català és molt present a les nostres vides, ja que forma part de la nostra actualitat. A la vegada perquè és el mirall del Sistema Penitenciari que es mostra a la societat. Però tot i això, no ens interessem per arribar a conèixer la realitat que viuen els interns d'un centre penitenciari. Sóc conscient que depèn quin mitjà de comunicació consulti, la informació donada pot variar relativament, però les notícies que jo he recopilat són, majoritàriament, de dos diaris: "La Vanguardia" i "El Periodico", els diaris que acostuma a llegir la meua família. A partir d'aquest moment, vaig buscar a l'hemeroteca de les diferents fonts d'informació, i vaig seleccionar les notícies que volia treballar i analitzar. A més, algunes notícies també les he pogut obtenir d'articles publicats a diferents pàgines web d'Internet. Aquests articles, dels que també faré referència, han estat redactats per periodistes que no treballen per cap diari, o bé per alguna publicació que ha realitzat "EL MUNDO", tot i que no sigui un diari al que acostumo a consultar.

Per tal de comentar les notícies, he decidit ordenar-les cronològicament, excepte la notícia del motí de Quatre Camins. Aquest, va tenir lloc l'any 2004, però actualment s'està portant a terme el judici, per tant uniré les notícies que parlin sobre aquest aspecte, encara que no segueixin un ordre cronològic.

8.1 Comentari de les notícies

EL MUNDO³⁹

Dimecres, 5 de març del 2008

Xianna Siccardi ens explica en aquest article la manera de construir els centres penitenciaris que actualment es construeixen. Un exemple és el cas del centre

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

penitenciari de Lledoners, el qual ha estat construït en un temps rècord gràcies a un nou mètode de construcció. La massificació a les presons de Catalunya exigeix solucions ràpides i efectives. És per aquest motiu que la Secretaria de Serveis Penitenciaris ha apostat per centres penitenciaris més petits (amb els quals justifiquen que es pot treballar d'una manera més productiva amb els interns) que deixen enrere els grans complexes com Quatre Camins o Brians. El procés de construcció es calcula que serà de 24 mesos per tots aquests centres que es construiran al llarg d'aquests anys. Jordi Fabré, el director de les obres del centre penitenciari de Lledoners, confirma que la seguretat del centre penitenciari és inclús major que la de les presons de les que avui en dia ens abastim. Alhora afegeix que s'hi instal·laran un gran nombre de càmeres de seguretat i que el centre penitenciari té tots els espais necessaris per a desenvolupar totes les activitats i programes que calguin.

“Opinió”, pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Divendres, 16 de Maig del 2008

La periodista Clara Sanchis Mira ha escrit un article d'opinió que realment commou a qualsevol que el llegeixi. La periodista explica la representació d'una obra teatral que va anar a veure d'un grup de presos a la vegada que explica els sentiments que aquests transmeten. Als centres penitenciaris es realitzen tallers de teatre, de manualitats, d'esport, culturals, etc. En aquest cas Clara Sanchis ens parla d'un grup de presos que estan duent a terme una representació teatral. Al llarg de la representació parlen també d'aspectes relacionats amb la llibertat, del que no poden veure ells ja que es troben tancats dins de la presó. Aquests interpreten un paper, però tal i com diu la periodista, darrera del paper que interpreten, són presos, i darrera d'aquest adjectiu són persones. Persones amb unes pròpies experiències i fets que han desencadenat arribar fins a on han arribat. L'autora de l'article d'opinió es planteja quina era la seva vida anteriorment, el per què de delinquir. També fa una petita crítica ja que els que estan al damunt del escenari són aquelles persones que no s'han pogut pagar la fiança mentre que els que tenen diners per pagar la seva condemna amb capital ho han pogut fer i encara estan en

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

llibertat. A la vegada, ens mostra el sentiments d'una mare i un fill que tenen el seu marit i pare respectivament a dalt de l'escenari actuant. Aquests dos personatges mostren la seva alegria però a vegada la impotència de no poder abraçar al seu familiar ja que aquest no pot baixar de dalt de l'escenari perquè es veu controlat per un grup de funcionaris que es troba entre bastidors.

El director del centre penitenciari del qual formen part "els actors" afegeix que aquestes persones necessiten tornar a rebre la confiança i la dignitat que la societat, algun dia, els hi vam treure. Justifica que són persones vulnerables, amb ganes de rehabilitar-se i de començar de nou.

"Cultura", pel diari **"La Vanguardia"**³⁹

Dimarts, 20 de Maig del 2008

Rosa Maria Piñol ha assistit al recital de poesia que es va dur a terme a la Model com a taller educatiu i cultural. Ja s'han portat a terme varies vegades actes literaris. Aquests tenen un gran ressò i els interns del centre penitenciari gaudeixen molt duent-los a terme. Aquests actes són organitzats per l'escola Jacint Verdaguer que s'encarrega d'educar i formar als interns de centres penitenciaris. Organitzen diferents activitats i intenten que els tallers que realitzin siguin lúdics a més d'educatius. Més de cent interns es van encoratjar i van recitar alguns dels seus versos. Reflexionaven sobre la llibertat, sobre les seves preocupacions, sobre la soledat, l'amor, l'esperança, entre altres.

Tots ells s'impliquen i col·laboren amb activitats d'aquestes per tal de suavitzar el dolor que poden arribar a sentir. Una dona fins i tot va declarar: *"A veces hay que huir a un lugar como éste para poder saber lo que es estar solo"*. Al llarg del certament literari es van escoltar poemes molt bonics com *"La esperanza es lo que me queda y por eso estoy luchando"*. M'imagino que és molt dur sentir-se privat de llibertat, per aquest motiu penso que és essencial potenciar activitats com aquestes i reconèixer l'esforç que dediquen organitzacions i interns per tal de seguir avançant i deslliurar-se de tòpics i prejudicis.

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

“Tendències”, pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Dimarts, 20 de Maig del 2008

El periodista Javier Ricou ens exposa l'error que la justícia ha comès, un cop més. Aquest article parla sobre la història de Daniel P.G un home de Lleida que des dels 14 anys va començar a violar dones. Daniel P.G actualment és lliure ja que el seu advocat ha aconseguit alliberar-lo tal i com va anunciar al diari “Segre”. Aquest lleidatà és autor de disset violacions. Va passar la seva adolescència a un centre de menors, però no va servir de res ja que no va rectificar la seva conducta delictiva. Quan sortia del centre, gràcies a permisos de sortida, tornava a violar dones. Així doncs, quan va complir la majoria d'edat va ingressar al centre penitenciari de la Model. Havia de complir una condemna de 15 mesos, però només ha estat pres de llibertat durant nou mesos.

Al llarg de la seva vida se li han imposat molts càstigs, però tot i així, especialistes encara afirmen que aquest home no està curat, que pot ser perillós. S'han redactat informes penitenciaris que alerten del risc que aquest suposa per a la societat i que informen que mai s'ha volgut sotmetre a realitzar els programes de rehabilitació. Daniel P.G ha quedat en llibertat ja que el tribunal argumenta que no es pot valorar que una persona sigui perillosa pels actes que ha comès a la seva minoria d'edat. Els Serveis Penitenciaris de la Generalitat no poden fer res al respecte ja que no es troba sota les seves jurisdiccions. L'Audiència Nacional és la responsable del succés.

Sembla ser que la història es repeteix, de la mateixa manera que José Rodríguez Salvador va quedar en llibertat (un cop va complir tota la seva condemna) però tot i així no estava rehabilitat. Se li van imposar 311 anys de condemna però només en va realitzar setze ja que la llei marca que és la pena màxima. Tot i això, es podrà aplicar un control sobre Daniel P.G ja que hi ha una pena de vigilància de cinc anys imposada, fet que no va ocórrer amb el violador José Rodríguez Salvador.

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

“Tendències”, pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Dijous, 22 de Maig del 2008

L'article de Javier Ricou parla sobre la vigilància mitjançant GPS al sortir de la presó. És un programa pilot pel control dels presos. És un mètode que es considera que ha de ser integrat als programes de rehabilitació. Aquesta mesura, tal i com diu l'article s'aplica amb èxit a algunes de les presons d'Espanya, seguint l'exemple de països d'Europa i Estats Units. La llei actual, però, només autoritza la utilització d'aquests mecanismes durant el compliment de la condemna, és a dir, quan aquest surt del centre penitenciari en permisos de sortida. El reu porta adossat al seu cos un aparell GPS. D'aquesta manera, poden conèixer en tot moment on es troba el pres. És una aplicació voluntària però els resultats indiquen que és un mètode molt efectiu. L'èxit, tal i com justifica Elena Puerta, subdirectora adjunta del Medi Obert de la direcció general d'Institucions Penitenciàries, afirma que bona part de l'èxit es basa en la col·laboració dels interns en l'acceptació del mecanisme i dels equips de tractament dels centres penitenciaris que proposen els candidats per utilitzar aquest aparell i en casos molt especials ja que és un programa molt car.

A Espanya, es va utilitzar per primera vegada l'any 2005 amb vuit violadors. La utilització de GPS pel control dels presos es proposa per violadors, pederastes, assassins i persones condemnades per violència domèstica. Aquestes persones comparteixen un mateix perfil i accepten la utilització d'aquest mètode ja que representa un element d'autocontrol per ells mateixos.

Amb el control per via GPS, es poden evitar aquelles zones on l'individu podia tornar a delinquir, i d'aquesta manera reincidir. Tot i així, els individus es poden trobar la seva víctima a qualsevol lloc. No és 100% fiable i segur aquest mètode, però l'acceptació de portar l'aparell ja és un pas més i una intenció a tenir en compte.

El debat ara es centra en la utilització d'aquests aparells GPS un cop el pres surt de la presó per reinserir-se a la societat. El catedràtic de Dret. Josep Maria Tamarit, de la Universitat de Lleida i membre del comitè impulsor del projecte per la Generalitat de Catalunya argumenta que s'han de buscar mesures per aquelles persones que surten de la presó ja que han acabat de complir la seva

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

condemna, però que en realitat no estan rehabilitades. La implantació del GPS com a programa de rehabilitació s'hauria d'incloure i modificar el Codi Penal, de tal manera que quan el jutge imposés la condemna ja establís la possibilitat de la seva utilització en el cas que la persona ho requerís.

Actualment, també s'utilitzen unes polseres telemàtiques que es van començar a utilitzar l'any 2000. És un sistema més senzill i més factible econòmicament parlant. Des d'aleshores, l'han portat més de quatre mil presos.

“Tendències”, pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Dilluns, 30 de Juny del 2008

Aquest article parla del mètode que va proposar Faustino García a la presó de Villabona. La consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya, Montserrat Tura, ha visitat la presó ja que vol conèixer el funcionament i detalls del projecte. La presó de Ponent, de Lleida s'ha interessat molt per implantar aquest nou model que intenta reduir la reincidència. Un grup de funcionaris ha aconseguit reduir fins al 10% la reincidència dels presos del centre penitenciari de Villabona, mentre que a Catalunya, l'índex de reincidència es troba al 40%.

El mètode de la presó de Villabona es basa en treballar amb el pres, en comptes de treballar sobre el pres. Es parla d'èxit ja que fa 15 anys que porten a terme aquest programa per reduir la reincidència, i tots els interns que l'han realitzat no han tornat a delinquir.

Albert Batlle, el secretari de Serveis Penitenciaris de la Generalitat de Catalunya afirma que el nostre país vol implantar el model que Faustino García va iniciar, però que és difícil trobar l'espai adequat a dins de centres penitenciaris que estan molt massificats. Els mòduls d'UTE són específics per aquest programa ja que la vida que es desenvolupa en aquests, és molt diferent a la presó convencional. És per aquest motiu que han d'estar aïllats, o com a mínim, separats dels altres.

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

“Viure” pel diari “**La Vanguardia**”³⁹

Diumenge, 26 d'octubre del 2008

Antoni López, periodista del diari la Vanguardia explica tal i com ho afirmava un advocat amb el que va parlar, que l'entrada a una presó impressiona a tothom. Justificava que les persones s'enfonsen al endinsar-se a aquella dimensió penitenciària dura i desconeguda. Al principi del article feia una ironia argumentant que fins i tot els boixos nois entraven plorant (a causa de l'incident a Montjuïc) ja que la sensació és atterradora. Per tal d'aproximar-se a entendre el que les persones privades de llibertat senten, el Departament de Justícia va organitzar una breu estància al centre penitenciari de Lledoners abans de la seva obertura i funcionament. Així doncs, un grup de periodistes han volgut conèixer el que significa el règim de vida ordinari al centre penitenciari, en unes condicions molt similars a les que viuen els reus. És a dir, amb els mínims favors, i amb el tracte que reben els interns per part dels funcionaris; un tracte correcte però sever i distant. Amb la simulació d'un ingrés, tots ells es van quedar sense els seus objectes personals; només tenen allò necessari. La sensació va ser com d'arribar aquest món.

El periodista Antoni López descriu el centre penitenciari com un lloc claustrofòbic, gairebé incomunicat amb l'exterior, amb una atmosfera que transmet tristesa, rigor i penediment. A més, tal i com un funcionari li va comentar, “a la presó no es contenen els anys, sinó els dies, hores i minuts”. El periodista descriu la presó com el “planeta de cemento” tot i que la presó de Lledoners es situa a la millor posició en la classificació d'allotjaments penitenciaris. Afirmar que és el millor centre penitenciari que actualment tenim a Catalunya, però també expressa que un cop tanquen la porta de la seva habitació i es veu atrapat a una habitació de 10m², és inevitable intentar fugir i sentir-te pres. La primera reacció que té és acostar-se a la finestra i començar a parlar amb els companys de les habitacions del costat. Però les finestres són petites i no es poden veure entre ells. La sensació de claustrofòbia és encara més present. Alhora de sopar tothom està en silenci, observant el menjar que serveixen. Cal destacar, que en aquesta simulació d'ingrés a presó, la consellera Montserrat Tura també va tenir el valor de participar-hi i va compartir

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

estança amb periodistes. A l'article la nomenen la "consellera Brubaker" pel seu esperit de força i mostra unes fotografies de les presons la Model i Wad Ras que justifica que es troben en un estat deplorable, i que és per aquest motiu que necessitem construir més centres penitenciaris.

A més la senyora Montserrat Tura argumentava que les presons de Catalunya es veuen massificades a causa de que moltes persones tornen a reincidir. Va exposar, finalment, que el centre penitenciar de Lledoners està equipat amb tot el que es necessita perquè les persones puguin rehabilitar-se i que si no ho fan serà perquè no voldran.

"Política", pel diari **"La Vanguardia"**³⁹

15 de Novembre del 2008

El Codi Penal es va modificar l'any 1995 i es va decidir que s'havien de complir íntegrament totes les condemnes marcades per un jutge. Tretze anys més tard, el dia 14 de novembre del 2008 s'ha tornat a modificar. Aquest cop s'ha modificat ja que han decidit endurir el Codi Penal contra els delictes més violents com per exemple, en el cas de terroristes, persones que ataquen la llibertat sexual o persones que agredeixen a menors. A més, després d'haver acabat la condemna, aquelles persones que es considerin perilloses, seran vigilades al llarg dels vint anys següents.

"Societat" pel diari **"La Vanguardia"**³⁹

Dijous, 8 de Juliol del 2004

Aquesta notícia la he trobat a Internet buscant més informació sobre la seguretat a les presons. Tal i com diu el titular, l'any 2004 es va exposar la necessitat de revisar el sistema de seguretat a les presons com a conseqüència del motí del 30 d'abril a Quatre Camins.

A més, alguns treballadors com el director mèdic tenien la baixa a causa del trastorn psicològic que havien patit. A més, el subdirector del centre Manuel

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

Tallón va ser traslladat a un altre centre penitenciari després de la seva recuperació.

Tot i així, el que m'ha impactat més de la notícia, és la declaració que va portar a terme el responsable de presons d'UGT, Miguel Pueyo, que va expressar:

"[...] la situación en las cárceles catalanas es límite. No hay ninguna cárcel de Europa que haya seis presos por celdas [...]". És una declaració que realment cal tenir en compte ja que Iñaki Rivera també va expressar al seva opinió declarant que el Sistema Penitenciari Català està desbordat i incontrolat.

"Viure", pel diari **"La Vanguardia"**³⁹

Dimecres, 3 de Desembre del 2008

Aquest article explica com es va desencadenar el motí del centre penitenciari de Quatre Camins. El periodista Antoni López narra els fets donant les declaracions del subdirector de la presó, Manuel Tallón, d'algun pres, de la consellera de Justícia, Montserrat Tura i de Jesús Enríquez.

El motí de Quatre Camins es va dur a terme ja que Manuel Tallón va endurir els sistemes de control a presos i familiars per tal d'aturar l'excés de droga que circulava a la presó. Manuel Tallón declara que va veure com un intern s'injectava droga al mig del patí l'any 2002. D'aquesta manera va decidir prendre represàlies i es van endurir els controls. A més, va descobrir que el tràfic de drogues es duia a terme a la bugaderia. D'aquesta manera va establir controls estrictes aquesta zona. També argumenta que molts dels interns que no prenién droga es veien obligats i pressionats a guardar silenci. L'atmosfera que es va començar a respirar al llarg dels anys posteriors, cada cop era més tensa i conflictiva. Els interns del Mòdul 1 (el Mòdul on conviuen els interns més perillosos i amb condemnes més llargues) finalment un dia van tenir un entrebanc amb uns funcionaris, el subdirector Manuel Tallón va intervenir i el van apallissar. Actualment es troben en judici per tots aquests successos ja que van crear un motí i a més, van voler assassinar al subdirector. La consellera de Justícia, Montserrat Tura, argumenta que aquests interns trenquen el règim disciplinari i que produeixen un desordre que no s'ha de permetre. El senyor

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

Jesús Enriquez, en canvi, justifica que la situació que es va produir l'any 2004 s'ha exagerat molt.

“Viure”, pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Dijous, 4 de Desembre del 2008

Aquesta notícia realment ens mostra una cara molt agressiva i violenta del món penitenciari. Ens explica la declaració que va dur a terme la infermera que va atendre al subdirector del centre, Manuel Tallón. Aquesta va expressar la seva versió dels fets argumentant que si no haguessin pogut traslladar a Manuel Tallón, aquest no hagués sobreviscut. Explica que el seu estat era crític i que el pres Francisco de Paula H la va amenaçar a mort si intentava ajudar al subdirector. A la vegada narra que els presos anaven cridant que mates al subdirector. Afirma que la situació era atterradora. El Fiscal ha declarat 442 anys de presó pels 13 dels 17 processats.

Tal i com ja he mencionat anteriorment, al Mòdul 1 de la presó Quatre Camins hi conviuen els presos més perillosos i violents, però cal pensar que la situació que es va produir és vergonyosa. És per casos com aquests, que tota la població es pensa que els interns d'una presó són uns “salvatges”. No considero just que generalitzem alhora de parlar d'aquests reus. Tal i com va dir la senyora Montserrat Tura, hi ha moltes persones que es reincorporen a la societat i que realment lluiten per un futur millor. D'altres, però, no tenen solució segurament.

“LA CONTRA” pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Divendres, 5 de Desembre del 2008

“LA CONTRA” es troba a la contraportada de “La Vanguardia”. En aquesta sempre hi entrevisten persones amb una vida interessant, amb experiències per poder explicar. El dia 5 de desembre van entrevistar a Faustino García, el creador d'un model alternatiu de presó. El dia 30 de juny del 2008 ja es va publicar un article a l'apartat de “Tendències” al qual parlaven que Justícia volia

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

importar un model de presó que reduïa la reincidència, i és a la mateixa presó a la que Faustino García ha treballat durant anys. Primer va treballar com a funcionari de vigilància i més tard va passar a ser educador social.

Faustino García argumenta que treballar a un centre penitenciari és una satisfacció per ell ja que es sent realitzat. Quan va començar a treballar al Sistema Penitenciari, treballava a la Model l'any 1980, només hi havia dos funcionaris per 600 interns, era tot un repte i va descobrir que era fonamental i imprescindible transformar les carències afectives en la que es mouen els individus. Aquestes carències són la raó per les quals segueixen sent com són. Va arribar a comprendre aquelles persones que es protegien com amb una armadura i a partir d'aquest moment va començar la seva tasca. A partir d'aleshores va basar el seu model de reinserció social cap aquest camí. El model de reinserció social que plantejava el va transportar cap a Villabona, una presó d'Astúries. Afirmava que es va apropar als interns ja que tenien un tracte proper i tal i com diu ell "els mirava als ulls amb una transparència total". Faustino García també argumenta que una reinserció social ha d'anar acompanyada d'un procés de canvi personal, però sobretot d'ambient. A Villabona, el senyor Faustino García va començar a treballar amb drogoaddictes, si aquests no consumien droga, o com a mínim, reduïen el consum, rebien permisos de sortida. Els mateixos presos, justificava ell, s'anaven apropant a causa de la curiositat que tenien. D'aquesta manera va arribar a formar un grup de 70 persones i van aconseguir un mòdul. A mesura que passava el temps convidava als altres funcionaris a conèixer aquelles persones que havien sortit ja varis cops de la presó i no havien reincidit. D'aquesta manera es va trencar el tòpic que funcionaris i presos han de ser enemics, ja que a la presó de Villabona, ara tots els mòduls s'organitzen en Unitats Terapèutiques Educatives (UTE) i en aquests es treballa per aconseguir un futur, per aconseguir que tant les persones que treballen allà com a funcionaris, com els que estan complint condemna, puguin sentir-se en pau i puguin viure i moure's sense sentir-se aterrats.

“AL GRA” pel diari “El Periódico”³⁹

Aquest article no tant sols informa sinó que dóna una opinió molt personal sobre el funcionament del Sistema Penitenciari Català Actual. Iñaki Rivera, director de l'Observatori del Sistema Penal i els Drets Humans considera que les presons estan fora de la llei. Opina que “hi ha massificació, falta de professionals, fracàs de la resocialització, deteriorament de la salut, maltractaments i falta de transparència de l'administració penitenciària.” Té una posició molt clara i declara que el panorama és preocupant ja que diu que les presons catalanes són una olla a pressió que acabarà esclatant. Tal i com podem veure a l'Informe Semestral del juliol del 2008 (informació donada per part de l'Administració de Serveis Penitenciaris de Catalunya) Catalunya es situa (al igual que Espanya) a la posició més elevada de presos de tota Europa, és per aquest motiu que moltes presons tenen condicions inacceptables, i persones viuen en unes condicions de vida indignes. A més, tal i com argumenta Iñaki Rivera, l'article 19 de la llei penitenciària diu que hi ha d'haver una persona per cel·la i actualment conviuen en una cel·la més persones. A més diu que la xifra que actualment hi ha de presos, només és superada al llarg de la Guerra Civil. Alhora opina que la salut física i psicològica de les persones es deteriora a causa de les males condicions. A més, destaca que falten molts funcionaris i que els maltractaments a les presons són molt freqüents. Finalment opina que no s'ha d'allunyar les presons de les ciutats i portar-les a les ciutats, considera que som hipòcrites; que demanem penes més dures però que no volem les presons a la vista.

Aquest article, a diferència dels altres, ataca directament al Sistema Penitenciari Català. La veritat, no puc desacreditar-lo ja que ell té molt més coneixement i experiència. Però, basant-me amb el que he pogut veure al llarg d'aquest any penso que, com a mínim, les persones amb les que he tractat, no han viscut aquesta situació tant desesperada. És cert però, que hi ha molts embuts i molts secrets al món penitenciari sense raó de ser.

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

“La crueltat del joc de l’oca” per Toni Coromina³⁹ i “Comunicado de Amadeus Casellas, secuestrado en Quatre Camins”

Aquesta notícia realment em va impactar i em va descoratjar. Primer de tot vull expressar que considero inacceptable la situació que està vivint Amadeu Casellas és un pres osonenc que està complint condemna a la presó Quatre Camins. Aquest home porta 22 anys complint condemna. La pena màxima tal i com marca la llei, és de 20 anys i encara avui en dia no li concedeixen permisos, ni tercer grau, ni llibertat condicional, per més que compleix amb els requisits necessaris: evolució positiva, sense causes pendents, tres quartes parts de la condemna complertes sense sancions, contracte laboral i arrelament familiar. I la pregunta que em plantejo és: Si aquest home està vivint aquesta situació, quantes persones més l’ha pateixen també?

Després de llegir moltes declaracions i manifestos dels familiars, i després de veure la quantitat de gent que s’està mobilitzant per aquest home, encara no entenc com la Justícia no fa res al respecte. És trist tenir que cita casos com aquests i encara és més trist pensar que et venen que l’objectiu essencial i primordial del Sistema Penitenciari és reeducar i rehabilitar quan en realitat els mètodes que empen en algunes persones són inhumans.

Amadeu Casellas està portant a terme una vaga de fam ja que no l’escolten i no pot presentar les proves contra els equips de tractament del centre penitenciari Quatre Camins. Va realitzar un comunicat el 18 de juny amb el que deia:

“[...] Me acusan de un delito que no he cometido y repito que tengo las pruebas de que son falsos, los presos nos encontramos indefensos ante estas situaciones, acuso al equipo de tratamiento de hacer actividades que son un fracaso, pero que justifican su sueldo, de estos hechos tiene conocimiento los mandos, la Dirección General y la propia Consellera de Justicia: Montserrat Tura, por lo que debería dimitir, tanto ella, como el Secretario General: Albert Batlle a los cuales acuso de dar privilegios a los presos con cierta fama o de ser unos rastreros chivatos. Si estos mandos no tienen nada que esconder que dejen entrar a las prisiones a los Derechos Humanos y al Observatorio Penal de la Universidad de Barcelona, también al Sindicato de Greuyes, su representante en materia de prisiones el Sr. Ignacio García Clavel, de

³⁹ Vegeu a l’Annex l’apartat de Notícies.

esta manera quedará claro si lo que digo a través de este comunicado es cierto o no. [...]”

És cert que depèn de la posició que ocupi cada persona, tindrà un punt de vista i unes opinions, però considero que les persones les han de tractar per igual i tal i com va dir la mare d'Amadeus Casellas, a ell no l'estan rehabilitant sinó que l'estan castigant. Realment si la Secretaria de Serveis Penitenciaris no té res a amagar, que escolti les manifestacions d'Amadeus Casellas i que s'estudiïn bé les condicions que viuen els presos de l'actualitat. La senyora Montserrat Tura em va dir que el Sistema Penitenciari Català era transparent, espero que es demostrï la transparència i que aquests casos no es repeteixin.

“LES GRANS OBRES PER A CATALUNYA” pel diari “La Vanguardia”³⁹

Tal i com ja he comentat a articles anteriors, les presons de Catalunya es troben en un moment de massificació, tot i que la primavera del 2006 va ser el moment més crític tal i com em va dir la senyora Montserrat Tura a la nostra entrevista. Tot i així, “La Vanguardia” un dia va publicar una edició especial on mostrava totes les obres que es durien a terme a Catalunya. El Sistema Penitenciari també va ser un tema ha tractar ja que justificaven que s'havien de servir de nous equipaments. Al llarg dels cinc anys següents s'obriran vuit centres penitenciaris nous: Brians 2 (a Sant Esteve Sesrovires), la presó de joves de Quatre Camins (a la Roca del Vallès), els Lledoners (a Sant Joan de Vilatorrada) , Puig de les Bases (a Figueres), Mas d'Enric (al Catllar), la presó de dones de Catalunya (a Sant Llorenç d'Hortons), els Plans (a Tàrraga) i el centre de preventius de Catalunya (a la zona Franca de Barcelona).

Cal dir que tots ells seran construïts basant-se amb el nou model arquitectònic que ja han seguit els centres penitenciaris de Lledoners i el centre penitenciar de joves de Quatre Camins. A més, cal destacar que el centre de preventius de Catalunya situat a la zona Franca de BCN estarà comunicat amb mitjans de transport, els quals seran utilitzats pels familiars i pels presos en règim obert per anar i venir de la presó. L'obriment d'aquesta presó també significarà la clausura definitiva del centre penitenciar de la Model, fet molt esperat i desitjat per totes les famílies que viuen al voltant ja que podran gaudir de noves zones

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

verdes i de nous equipaments. Finalment, al centre de Barcelona només hi haurà la presó de Wad Ras i reduïda.

“Hem posat en funcionament el centre penitenciari de Lledoners” Jornada de Portes Obertes , pel diari **“La Vanguardia”**³⁹

Experiència personal

El dia 24 d'octubre vaig anar a la Jornada de portes Obertes que la Secretaria de Serveis Penitenciaris va organitzar. Vaig pensar que era una bona oportunitat per veure les instal·lacions que ofereix un centre penitenciari. La llei penitenciària no autoritza l'entrada a presó per aquelles persones que no són majors d'edat i no estan arrelades a cap individu del seu interior; així que, tot i que la presó no es trobava en funcionament i no podia parlar amb cap pres directament, vaig pensar que no podia desaprovechar la oportunitat. Va ser una experiència que realment em va agradar i agraeixo que l'Administració Penitenciària tingui la intenció d'apropar el món penitenciari a la societat.

La presó de Lledoners està construïda, tal i com ja he explicat, amb un nou model arquitectònic. A més, és més petita i ja no és tant tènica com els centres penitenciaris antics que avui en dia encara es troben en funcionament.

S'ha construït aquest centre penitenciari amb la premissa de respectar l'entorn, per tant, els edificis es van soterrar tres metres per minimitzar l'impacte visual. Una duna perimetral, a més, camufla les instal·lacions, construïdes amb formigó prefabricat tenyit d'ocre i terracota, tons de la plana on s'alça. Lledoners s'organitza al voltant de dues àrees ben diferenciades. A la zona de serveis hi ha les instal·lacions per als mossos i funcionaris, la infermeria, els tallers ocupacionals, el poliesportiu i la piscina, a més d'un espai de silenci per a diferents confessions religioses. Una gran rambla amb arbres -es plantaran després de l'estiu -separa aquesta zona dels *mòduls de vida*, amb 512 cel·les, on viuran els reus. En total, hi ha vuit mòduls de cel·les que són autònoms, amb una cabina de control de seguretat envidrada -a priori inviolable- per cada dos, que compten amb un pati o poliesportiu, una sala d'estar comuna, perruqueria, menjador i mediateca. Són com barris d'un petita

³⁹ Vegeu a l'Annex l'apartat de Notícies.

ciutat ben organitzada on conviuran més de 1.000 persones, entre convictes i funcionaris. A l'altre costat de la rambla, vora el pavelló poliesportiu i la piscina -la primera que es va construir en un centre d'aquestes característiques va ser a Brians 2-, hi ha les dependències destinades a aules i tallers de treball que són un dels equipaments essencials perquè els reclusos es puguin redimir i, a la vegada, ocupar el seu temps.

Malgrat que només els barrots a les finestres donen aparença de presó als edificis, les mesures de seguretat són extremes. A més dels controls específics als mòduls de les cel·les, hi ha diversos sistemes de detecció, càmeres (se n'han instal·lat més de 500) i un control centralitzat. El perímetre de seguretat consta de dos murs de formigó de sis metres d'altura separats per un espai de 15 metres, una reixa metàl·lica antifugues i concertines (filferro espinós recargolat). En aquesta zona també s'hi ha instal·lat un sistema de microones que detecta qualsevol moviment. És molt difícil, per tant, escapar-se.

La presó que es troba situada a Sant Joan de Vilatorrada (Bages) considero que és una bona construcció. Cal, però, que els funcionaris que hi treballin siguin conscients de la seva funció i que portin a terme una bona tasca. Tal i com he explicat al marc teòric, els funcionaris reben una bona formació per tal de desenvolupar la seva ocupació des d'un punt de vista de rehabilitació i reeducació.

Espero que aquest centre penitenciarí serveixi d'exemple pels centres penitenciaris que es construiran de cara al futur i que l'èxit que creuen que poden aconseguir, arribi a la seva realització.

Vaig poder escoltar opinions de les persones que el van visitar. N'hi havia de tota mena. Des d'aquelles persones que creien que semblava un "complex hotel·ler" i que no s'ho mereixien, fins aquelles persones que pensaven que per fi s'havia realitzat una bona obra; gent esperançada que desitgen que el Sistema Penitenciarí Català comenci a funcionar tal i com marca la seva legislació.

9. Entrevistes

Vaig dur a terme les entrevistes ja que d'aquesta manera podia conèixer la realitat penitenciària per persones que treballen cada dia amb el Sistema Penitenciari Català. Les persones entrevistades són persones que configuren eixos que es relacionen entre sí. El fet de realitzar les diferents entrevistes m'ha possibilitat conèixer els diferents punts de vista i acostar-me a una realitat que fins aleshores només havia estudiat des d'una perspectiva més teòrica i neutre. Primer de tot, tenia que començar-me a formar i a entendre el Sistema Penitenciari, de tal manera que vaig dur a terme unes entrevistes més formals amb les que els diferents protagonistes, em van donar molta informació que va ser molt útil posteriorment per contrarestar opinions. Les entrevistes posteriors van ser més humanes, amb un contacte directe: entrevistar als reus va ser una experiència inoblidable i descobrir l'esperit i la dedicació de diferents voluntaris va ser també un fet molt gratificant.

Les entrevistes apareixen ordenades cronològicament i a l'apartat Annex hi ha totes les transcripcions de les entrevistes.

9.1 Entrevista amb el Director del centre penitenciari Quatre Camins, José Custodio Saldaña^{40.1}

L'entrevista que explico a continuació va tenir lloc el dia 14 de maig. Aquesta va ser la primera que vaig dur a terme. La persona entrevistada és el director del centre penitenciari Quatre Camins, el senyor José Custodio Saldaña Bonilla.

L'entrevista es va dur a terme al mateix centre penitenciari del qual és director. Vam realitzar-la a les instal·lacions administratives, per tant, no vaig poder observar les instal·lacions en les que els presos resideixen. De totes maneres, vaig poder veure el sistema de seguretat i control que la presó utilitza. Em va fer una gran impressió veure una presó de tant aprop ja que mai n'havia vist una. El centre penitenciari de Quatre Camins, és una de les presons més grans de Catalunya i és una infraestructura vella. Des de lluny es pot distingir la torre de vigilància i els murs de formigó que s'eleven a gran alçada. El director de Quatre Camins al finalitzar l'entrevista també ens va mostrar unes imatges

^{40.1} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

aèries de la presó, i ens va mostrar la organització que aquesta presenta. El centre penitenciari Quatre Camins es caracteritza ja que ofereix un gran nombre de places de treball a diferència d'altres centres. A més, actualment s'està construint un centre penitenciari de joves al costat.

L'entrevista amb el senyor José Custodio Saldaña em va endinsar a la realitat del món penitenciari i em va proporcionar molta informació que m'ha servit de gran utilitat. Va ser a partir d'aquesta entrevista que vaig començar a sentir moltes inquietuds i a engrescar-me per la realització d'aquest treball. Al llarg d'aquesta entrevista vam parlar de molts temes ja que era una entrevista per conèixer globalment el Sistema Penitenciari Català i el seu funcionament. Aquesta entrevista em va servir per orientar el meu treball i per recollir part de la teoria que necessitava per començar a desenvolupar el projecte.

Per iniciar l'entrevista vaig preguntar-li que significa per ell una presó i em va contestar amb la següent afirmació: *“Per a mi, una presó és una representació d'una ciutat, de la vida real. Disposem de tot. Tenim un poder polític, organitzacions de seguretat, centres de lleure, instal·lacions sanitàries, etc. Per exemplificar-ho millor, hi ha un alcalde, policia, un petit hospital psiquiàtric i orgànic amb gairebé setanta llits, tallers per a poder treballar, centres de formació, ja sigui per una ensenyança de grau mitjà, superior, o fins i tot, per poder cursar una carrera universitària, gràcies a l'UNED, i a més un centre per a tractar la desintoxicació d'aquells presos amb problemes. Aquest centre, a més es caracteritza perquè tenim un índex molt elevat d'èxit.*

Tenim la vida ordinària d'una ciutat, tenim cuines, bugaderies, etc. En definitiva tot allò que es necessita per a poder viure respectant tots els drets de les persones.” Tal i com puc observar a la seva definició de “presó” i tal i com he pogut veure al CD que em va donar *Benvinguts a Quatre Camins*, la vida a la presó s'intenta normalitzar al màxim per tal de crear un ambient de naturalitat i respecte. Tot i això, ell mateix em va explicar que de vegades es difícil evitar les situacions de violència perquè totes les emocions es porten fins a l'extrem, i les relacions a la presó són molt fortes. A la vegada, al igual que totes les persones que he entrevistat posteriorment, es mostra orgullós de la tasca que realitza Catalunya. Em va afirmar que la filosofia que impregna a Catalunya és molt més humana, ja que considera que a la resta de l'Estat espanyol, hi ha una idea més retributiva de la pena. Ell justificava que la voluntat i l'objectiu

principal del Sistema Penitenciari Català és la reinserció de l'intern però que són els propis reus els que s'han d'implicar en aquest procés de rehabilitació.

Vam parlar també de les diferències que s'observen entre presos. Em va comentar que els centres penitenciaris actuals es caracteritzen perquè s'agrupen un gran nombre de cultures diferents en ells i que les seves formes d'actuar són diferents.

Durant l'entrevista amb el senyor Saldaña vam conversar sobre la violència als centres penitenciaris. Aquest va expressar que en institucions com la presó, el perill és una constant més present que en molts altres oficis, però que ell considera que hi ha seguretat a les presons i que el tracte que es dona entre interns i funcionaris és correcte.

El senyor Saldaña també em va expressar la seva opinió sobre el càrrec que ell ocupa i representa. Em va dir que la feina com a director d'un centre penitenciari és una feina molt complicada, ja que sempre has de buscar l'equilibri adequat per tots. A la vegada, però, afirmava que és una feina que l'omple d'orgull perquè veu com persones que van ingressar a presó desorientades i amb problemes, surten de la presó rehabilitades i capaces per convida novament amb la societat.

José Custodio Saldaña també em va expressar que no li agrada la hipocresia que hi ha respecte l'àmbit penitenciari amb la següent declaració: *“Tothom vol posar la gent a la presó per tal de sentir-se segurs, però ningú accepta la construcció d'un centre penitenciari al seu propi poble. Considero que per qualsevol crim condemnem a persones a la presó, i això és un fet erroni. És com un demanda social: “treure aquelles persones perilloses del nostre camí”. Això és el que realment no m'agrada ja que la gent té una imatge molt equivocada del que fem aquí.”* La veritat és que comparteixo l'opinió ja que al realitzar les enquestes una gran part de la població és nega amb la construcció d'un centre penitenciari i cada cop demanen més enduriment de penes. Considero incoherent la posició que de vegades la nostra societat adopta.

Com a conclusió de l'entrevista, m'agradaria comentar que aquesta entrevista va ser el punt de partida del meu treball. El director Saldaña em va explicar molts conceptes i em va orientar per a la realització del meu treball.

9.2 Entrevista amb la consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya, la senyora Montserrat Tura^{40.2}

Per tal de concertar l'entrevista amb la senyora Montserrat Tura vaig fer-ho via e-mail. A finals d'estiu vaig decidir enviar un correu electrònic a la Bústia de Justícia que es troba a la pàgina web de la Generalitat de Catalunya. Vaig rebre resposta al cap d'una setmana on em confirmaven la meva petició de poder entrevistar l'honorable Montserrat Tura, consellera de Justícia de la Generalitat de Catalunya. En un principi em van citar el dia 26 de setembre, però la secretaria de la consellera, la senyora Maria Teresa Vinyals, me la va cancel·lar quatre cops ja que la senyora Montserrat Tura tenia molts compromisos i actes als que assistir. Finalment, vaig realitzar l'entrevista el dia 3 de Novembre.

Realment l'espera va ser ben merescuda ja que va ser un plaer poder compartir unes hores amb ella. El tracte va ser molt bo i la conversa va ser, en tot moment, amena i dinàmica. Em va agradar molt la claredat amb que em va explicar tot el que li demanava i em va donar la sensació que és una persona racional, amb unes idees molt clares i encertades en tot moment.

La senyora Montserrat Tura és una persona amb molt fonament que coneix molt bé tot el que explica. És una persona implicada a la realitat social i considera que és una obligació de tots comprometre's amb el seu entorn. Justificava que si volem ser un Estat avançat, modern i capdavanter en temes socials, hem d'interessar-nos també per la realitat penitenciària ja que no ho podem considerar com un món apartat ja que forma part de les nostres vides.

Primer de tot em va remarcar l'objectiu del Sistema Penitenciari Català, em va argumentar que el fet de confiar amb l'estructura presó com el millor mètode és perquè gràcies als centres penitenciaris poden veure l'evolució dels reus. Va afegir que a les presons no tant sols els priven de llibertat sinó que els inculquen valors i els hi ensenyen un ofici perquè es puguin reinserir novament a la societat al sortir. A la vegada em va explicar que el món penitenciari

^{40.2} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

intentava fer una bona tasca però que les persones reduïem la seva imatge a una estructura privativa tan sols.

La consellera Montserrat Tura també em va expressar el seu sentiment d'orgull ja que pensa que el Sistema Penitenciari Català, a diferència del Sistema Penitenciari Espanyol, s'encarrega sobretot de treballar pel present i pel seu futur. Argumentava que aquí a Catalunya hi ha un gran ventall de programes de rehabilitació segons els delictes que s'hagin dut a terme. Finalment va acabar la seva introducció fent la següent declaració: *“Les xifres canten i demostren que els programes de reeducació i rehabilitació són superiors al territori català. Catalunya, analitzant percentatges, podem afirmar que és capdavantera d'aquesta política penitenciària”*.

També vam parlar sobre la problemàtica actual amb la que ens trobem actualment: la massificació de les presons a Catalunya. La consellera de Justícia em va exposar que en són conscients i que ja estan actuant al respecte. Tal i com he explicat al marc teòric del meu treball, s'està portant a terme el Pla d'Equipaments Penitenciaris per tal d'ampliar el nombre de centres penitenciaris i d'aquesta manera aconseguir substituir els vells –que no tenen les condicions necessàries- i també per ampliar el nombre de places. Tal i com ella ho definia, volen unes presons “esponjades”, que s'adaptin a totes les necessitats dels reclusos i que a la vegada tinguin tots els espais necessaris per a fer programes de rehabilitació. A la vegada, però, em va explicar que el pitjor moment en quant a massificació havia estat a la primavera del 2007.

Em va semblar molt interessant conèixer les causes de l'increment de presos als centres penitenciaris ja que actualment Catalunya té una xifra de població penitenciària de 10.310 persones aproximadament. Per tant, cito les seves paraules textualment: *“[...] La principal raó és que el volum de població catalana ha augmentat. Quan la població creix, creixen totes les demandes: les demandes de places escolars, la demanda del nombre de consultes als ambulatoris, el nombre de persones hospitalitzades, etc. Quan observem, doncs, un creixement demogràfic, també ens trobem amb un creixement de població en el sistema penitenciari. Així doncs, la primera qüestió és el volum demogràfic. La segona qüestió es basa en què a l'interior de les presons s'estan rebent les conseqüències de la modificació del Codi Penal, que es va*

produir l'any 1995, amb el compliment íntegre de condemnes. De manera que abans les persones eren condemnades a un període de temps i segons el seu comportament i la seva evolució, aquesta condemna es podia escurçar. Des de la seva modificació (en un principi a causa del delictes del terrorisme, però finalment una modificació establerta per a tots), tots els presos han de complir íntegrament la seva condemna, encara que en el darrer tram la duguin a terme en tercer grau i puguin entrar i sortir del centre penitenciari. Aquest fet ha significat que abans abandonessin la presó en un altre moment, i ara fa que coincideixin molts més, ja que tots els interns que han entrat a partir de 1995 encara, avui en dia, (alguns d'ells) compleixen condemna. Per tant la modificació del Codi Penal ha tingut unes repercussions, amb la persistència a dins de la presó de moltes persones que han patit un canvi legislatiu ara fa tretze anys. A més, una tercera conseqüència es caracteritza per la proliferació de nous delictes; com per exemple la violència domèstica, els delictes contra la seguretat col·lectiva, les penes a causa d'infraaccions de trànsit –entre altres– que està aportant un gran nombre de població penitenciària. Tots aquests factors, doncs, han posat en evidència el creixement de la població penitenciària. [...]”

De la seva explicació vaig pensar que hi havia un fet contradictori: el canvi en el Codi Penal, ja que vaig pensar que era contrari a la finalitat del Sistema Penitenciari. Si les condemnes són massa llargues considero que es produeix un efecte contrari i l'individu es desmoralitza i no arriba a rehabilitar-se. Davant de la meva intervenció ella em va contestar que aquest canvi havia estat fruit ja que les Corts Generals actuen en funció de la opinió de la societat, i aquesta va demanar més enduriment per les penes. Considero que aquest és un error per part nostre. La consellera Montserrat Tura va comentar que ella creia que s'haurien de realitzar programes d'incentivació a la reeducació, però els Parlaments (que intenten ser reflex de la pluralitat del poble) haurien d'estar-hi d'acord. També em va expressar que cal que la població penitenciària tingui incentius per a rehabilitar-se. La meua opinió sobre aquest aspecte es basa en què penso que la rehabilitació i reeducació s'aconsegueix quan l'Administració Penitenciària, els reus i la societat treballem conjuntament cap a un mateix objectiu.

Fent referència a la societat, vaig preguntar-li com creia que es podia comprometre més aquesta per tal d'afavorir la reinserció d'aquelles persones que han estat en condemnes de presó i ella em va contestar amb una frase molt precisa, certa i esperançadora: *“les persones que podem trobar en un centre penitenciari són persones com nosaltres, i no deixen de ser-ho per haver comés un delictes. Estan privades de llibertat, però no estan privades ni de dignitat, ni de capacitat de raonar, ni de capacitat d'aprendre”*. Aquesta frase em va fer reflexionar molt i encara avui quan hi penso, opino que és una gran declaració. A la vegada em va explicar que totes les persones que es reincorporen a la societat, un cop acaben de complir la seva condemna, tenen un èxit silenciós ja que no volen fer-se notar, simplement treballen i viuen en comunitat. Pel contrari, aquelles persones que reincideixen sempre són molt escoltades ja que els mitjans de comunicació (moltes vegades, morbosos) s'encarreguen d'anunciar-ho als quatre vents.

Una opinió que també em va agradar molt i que a la vegada comparteixo és que em va expressar que la vida era molt llarga i que pot donar un gir en qualsevol moment. No podem dir mai que no cometrem un delictes ja que mai sabem fins a quin punt de desesperació ens trobarem al llarg de la vida. És cert, doncs, que totes aquelles persones que no es volen interessar sobre la realitat penitenciària i no lluiten per millorar les condicions amb les que viuen els reus; un dia es poden trobar amb que hagin de dormir entre cel·les o bé que coneguin d'aprop la presó preventiva. És aleshores quan demanaran els drets i oportunitats que la població penitenciària demana actualment, i recordaran que una vegada, ells van negar totes aquestes peticions i entendran la importància que té que es tracti a tota la població penitenciària des del respecte i la dignitat. A més, si la societat demana seguretat cal que aquesta accepti la construcció de centres penitenciaris de la mateixa manera que ha d'acceptar que el capital que s'hi diposita representa un bé per a tots.

Amb la honorable consellera també vam parlar d'aspectes com la immigració als centres penitenciaris, el tracte entre reus i funcionaris, l'evolució que ha patit el Sistema Penitenciari Català aquests últims anys, entre altres temes.

Com a conclusió de l'entrevista, puc afirmar que la senyora Montserrat Tura es sent orgullosa del Sistema Penitenciari Català tot i que aquest sigui, com tot sistema, un sistema ple d'ombres i llums. Des del seu càrrec es compromet a prendre decisions meditades en tot moment, que siguin fruit de la serenitat i la reflexió.

9.3 Entrevista amb l'intern del centre penitenciari Quatre Camins^{40.3}

Durant aquest any també he pogut realitzar una entrevista a un altre pres. Aquest és un intern del centre penitenciari Quatre Camins. Aquest reu va cometre un delictes molt més greu que el pres de la Trinitat i és per aquest motiu que porta 11 anys ingressat a presó. Se'l va condemnar per tràfic de drogues i armes, tot i que ell em va explicar que només traficava drogues.

L'experiència que ha viscut aquest home al llarg d'aquests onze anys de condemna ha estat molt dura. Actualment es troba a règim obert i sembla ser que d'aquí pocs mesos ja obtindrà la llibertat condicional. Vaig poder aconseguir aquesta entrevista ja que la família d'aquest pres viu a Caldes. Va ser complicat poder-li concertar una entrevista ja que només podia tenir el mòbil obert unes hores determinades durant el dia, i perquè, a més, ha estat uns mesos a l'hospital ja que el van operar. Finalment, vaig aconseguir posar-me en contacte amb ell i l'entrevista es va dur a terme el dia 5 de desembre.

Abans de dur a terme l'entrevista, tenia una mica de respecte a la idea de veure'm amb un pres ja que, a més, no sabia ni per quin delictes havia ingressat a presó. De seguida que el vaig veure, però, em va donar bones vibracions i realment l'entrevista va ser molt entretinguda. Fins i tot, me'n adono que jo mateixa em vaig crear uns pensaments i una imatge d'aquell pres que no és la real. Ara comprenc el que la senyora Montserrat Tura va dir: *"l'èxit d'aquells presos que es reinsereixen, és silenciós"*. Tot i així, l'impacte que em causava realitzar aquella entrevista era normal ja que no sabia cap a on enfocar l'entrevista per manca d'informació sobre el pres, i perquè, a més, no sabia quin tipus de preguntes eren les correctes a fer per tal que no sentís que li faltava al respecte. Totes les inquietuds que podia tenir van marxar als deu minuts de transcurs de l'entrevista. No feia falta que li preguntés moltes coses;

^{40.3} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

ell sol m'ho explicava tot sense embuts. Vaig agrair molt una entrevista com aquesta ja que fins aleshores, totes havien estat molt formals i encara no havia conegut cap intern. Va ser una experiència diferent, molt natural i propera i realment em va servir d'orientació pel treball.

El pres va preferir que no publicués el seu nom perquè ha tingut dificultats amb la Junta de Tractament perquè no li volen donar la llibertat condicional. La Junta de Tractament, tal i com em va explicar ell, és l'únic organisme que pot cedir aquests permisos i drets. Si aquesta no ho autoritza ja que no ho considera pertinent, no pot fer-hi res. Només pot presentar un recurs. Tot i així va exaltar la contribució i treball que duu a terme el grup SAM (que existeix només a Catalunya) i que s'encarrega de reduir les penes dels interns segons els anys treballats i la seva conducta.

El pres del centre penitenciari Quatre Camins considera que la presó és l'estructura que priva de llibertat a qualsevol persona que hi ingressa. A més, diu que el sentiment de pena i d'impotència és present en tot moment, tot i que pots realitzar activitats, tallers, programes que t'ajuden a superar aquest sentiment. Va afegir que el treball penitenciari i les visites de familiars i amics han estat la millor ajuda que ell ha rebut. Ell és l'encarregat dels tallers del CIRE i és per aquest motiu que cobra un sou que s'eleva a 1800€ mensuals. Ell justificava que s'ho ha treballat molt i que cal que les persones que es trobin allà dins, demostrin que poden realitzar un treball igual o millor que una persona que no es trobi retinguda de llibertat.

Tal i com ja he mencionat abans, va ingressar a la presó a causa d'un delictes contra la salut pública. Ell considera que ha pagat molt cara la condemna i que se li van afegir tots els agradants possibles. Es considera culpable pels fets que va dur a terme però també expressa que si ara sortirà en llibertat ha estat perquè ell s'ho ha treballat. Aquest cas, és molt diferent al del pres de 21 anys, ja que aquest robava ja que no tenia diners per viure, en canvi, aquest tenia un bon negoci. Ell confessa que l'avarícia i el "diner fàcil" el van encegar i va començar a traficar. També em va expressar la seva opinió afirmant que a Catalunya s'està imposant una política més dura que a la resta d'Espanya ja que ell assegura que ja seria un ex-presidiari si es trobes a una presó d'Espanya. Les seves paraules van ser: *"A la resta d'Espanya hi ha certa*

tolerància en aquest aspecte, aquí a Catalunya, sigui pel que sigui (exigències de la societat) no.” El delicte que va cometre aquest home va ser tant greu, que va ser enviat a l’Audiència Nacional de Madrid i actualment el seu jutge encara es troba allà. Es comuniquen per videoconferències i actualment li ha donat un vot de confiança ja que li ha cedit el tercer grau.

Em va explicar que la pitjor sensació va ser el primer dia d’ingrés. Ell tenia l’esperança que s’acabaria acostumant aquell lloc, però que realment, encara avui, pensa que és un lloc fred i desconegut. També recorda la tristesa que sentia i que encara té present amb ell de la separació dels seus fills i la seva dona. Els ulls se li van omplir de llàgrimes quan parlava de la seva família, em va confessar que no es perdonava el fet de no haver vist créixer els seus fills i que donaria el que fos per tornar enrere. Recorda tots els cops que la seva família l’han anat a visitar com estones dolces i a la vegada amargues. *“La situació era difícil de tractar i més quan els meus fills tenien 10 anys aproximadament.”* em va dir.

També vam parlar sobre els programes de rehabilitació que s’utilitzen a la presó. Ell em va explicar que mai n’ha cursat ja que ell traficava droga però que mai l’ha provat. A més, em va dir que tampoc és partidari d’aquelles persones que es prenen metadona com a tractament. Considera que les persones que es prenen tantes pastilles per suportar el dolor, viuen “drogades” durant tota la seva condemna. Aquestes persones, segons la meva opinió, no poden rehabilitar-se com cal perquè sembla que hagin perdut l’esperança i les ganes de lluitar.

Vam parlar també sobre la relació que adopta amb els companys del centre penitenciari, i em va dir que ell creia que realment se’n duia pocs amics, que potser considera que n’ha tingut un o dos al llarg d’aquests onze anys. Ell manifestava que els interns van molt lliures, que cadascú fa el que vol i que una mica la gent es mou per conveniència. Fent referència a les relacions entre presos, li vaig preguntar si s’havia relacionat amb persones més perilloses que ell, és a dir, violadors, assassins, etc. i em va explicar que ell havia estat treballant amb José Rodríguez Salvador, el violador de la vall d’Hebron. Em va

comentar, a més, que a vegades adoptava una posició violenta i l'agafaven per endur-se'l. El pres em va afirmar: *“No passa res per conviure amb ells si no els provoques. És cert, però, que hi ha persones que els hi tenen por i respecte a aquells que han comés delictes contra la salut física de persones.”*

En quant a seguretat, em va explicar que a les presons hi ha seguretat i que els funcionaris respecten si els respectes a ells. A la mínima que una persona falti al respecte, aquesta deixarà de caure en gràcia i potser que a partir d'aquest moment tingui molts problemes i perdi oportunitats per aconseguir permisos de sortida. Inclús, ell va mencionar que si no segueixes el camí que marquen, et poden arribar a tractar *“com un gos”*. Ell va fer la següent declaració: *“La vida a la presó no és com molta gent es pensa que és. A la presó hi ha seguretat, ordre i disciplina i el teu transcurs allà dins es pot fer més agradable o menys si lluites per la teva persona. No t'has de posar en problemes i esforçar-te dia sí dia també i tot anirà millor. Allà no regalen res, t'ho has de guanyar tu i has d'intentar que et tornin la confiança. Per exemple, jo sempre he compartit habitació amb un altra persona, i alhora de buscar-la sempre les he buscat que no fossin conflictives, que no prenguessin drogues, per exemple. Els problemes venen sols i has de saber fugir d'ells.”*

Finalment vam tractar aspectes com la reinserció social. Ell considera que la reinserció social s'aconsegueix quan la pròpia persona reflexiona. Durant les estones de pau i soledat a l'habitació és necessari que aquesta pensi en com ha obrat i que és allò que ha fet malament.

Després d'explicar l'entrevista de manera acurada ja que creia que era necessari perquè és un cas pràctic molt interessant, faig una reflexió sobre aquest home. Penso que porta molts anys tancat a la presó però que encara segueix sent conscient del que farà quan surti de la presó i quines són les seves prioritats. El considero una persona molt forta psicològicament i que la vida la escarmentat massa com perquè torni a reinserí. Ell mateix afirmava durant l'entrevista, que el que més desitja és sortir a fora per poder aprofitar tot el temps que pugui amb els seus fills i tornar a començar una nova vida, lluny d'activitats delictives.

9.4 Entrevista al director de la fundació PARE MANEL, el senyor Manel Pousà^{40.4}

L'entrevista que explico a continuació és molt humana. Gràcies al pare Manel, un home de cinquanta-cinc anys vaig poder mantenir una conversa orientada cap a la confiança als homes, a la voluntat i al compromís. A més, em va expressar la seva satisfacció de poder col·laborar en aquesta tasca tan social que representa el Sistema Penitenciari. Una frase que em va impactar molt va ser: *“Les persones reduïm les accions en funció dels resultats que podem obtenir”*. Ha estat una frase que també m'ha fet reflexionar molt, ja que ell m'explicava que fa moltes coses que aparentment no tenen resultat, però que amb paciència i dedicació les aconseguia. De la mateixa manera, em va dir: “Jo veig en molts aspectes de l'acció social o caritativa emmalaltits, i que si no els cuides, emmalalteixes. Per mi, les coses tenen la pròpia essència i la pròpia raó de ser en elles mateixes”

Ell em comentava que ja era feliç veient com tots aquells nois que dia a dia veu, eren feliços de sortir a fora al carrer i poder participar en una Lliga de Futbol com a joves lliures.

Des d'un bon principi ell ja em va aclarir que era capellà, però que no era el que pròpiament la gent entén com a capellà. La seva voluntat no es troba a l'església ni en pregar cada dia, sinó en donar el millor d'ell mateix a totes aquelles persones que l'envolten. Manel Pousa va decidir començar a col·laborar amb el món penitenciari ja que fa molts anys es va relacionar amb Carles Flavià (amb el qui actualment encara comparteixen un fort vincle). Aquest home, capellà també, va fixar per una entitat que s'encarregava -i s'encarrega- del tractament i seguiment de joves que es troben en situació penitenciària. Va ser en aquest moment quan el Manuel Pousa va tenir el primer contacte amb el Sistema Penitenciari. Va anar a la Model (ja que encara no hi havia presó de joves) i des del primer dia que va anar-hi a col·laborar, es va quedar enganxat. Es va quedar enganxat a aquella realitat i com ell explicava, és una realitat de la que mai s'ha acostumat, i que encara avui en dia es sorprèn de les coses que observa. A més afegia que és una realitat que

^{40.4} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

l'ha anat transformant. Les seves paraules textuais van ser: "Allò que em va atrapar va ser la sensació que transmet aquella persona privada de llibertat. Per mi la llibertat és el do suprem, el do que tenim per excel·lència. A la presó, la llibertat física queda molt castrada i tallada. A mesura que han passat els anys, he anat seguint aprofundint amb la realitat penitenciària i he anat augmentant, cada vegada més, la dedicació que faig en aquest món. "

Manel Pousa em va dir que per ell la presó és essencialment, amb millors o pitjors intencions, una estructura realitzada per castigar la gent. A la vegada, afegia que aquest càstig que imposaven, sense una educació, una teràpia, i sense analitzar les causes del per què una persona ha realitzat un delictes, és absurd. Considera doncs, que només és venjatiu tot i que va afegir que actualment hi ha una voluntat molt conscient i ferma de que sigui realment un mitjà reintegrador, o com a mínim que intenti corregir comportaments.

Al llarg de l'entrevista em va explicar el que fa durant les seves visites a la presó i bàsicament era donar companyia, estar al costat de tots aquells que el necessitin i parlar del que sigui. Creu que el més important és que "entri aire fresc" a aquell medi tan hermètic i tancat com és la presó. Creu que perquè una persona es pugui reinserir a la societat cal que aquesta persona no s'aïlli per complet de la vida exterior. En Manel Pousa va gairebé cada dia a la presó, des de fa més de deu anys. Ell justifica que té un estatus social que li permet dur a terme aquestes activitats sense ànim de lucre, i a més han creat una fundació amb la qual recull diners per a poder ajudar econòmicament a aquelles persones que ho necessitin.

A la vegada vam parlar sobre la vida a la presó. Ell considera que els funcionaris tenen clar quin és l'objectiu del Sistema Penitenciari però també reconeix que n'hi ha alguns que adopten una actitud més humanista mentre que d'altres són més estrictes i rígids, amb una mentalitat pròpia de fa temps. A més, vam parlar del aspecte violència a la presó. En Manel Pousa em va explicar que no havia viscut moltes situacions de violència a la presó per part de funcionaris contra presos, però que realment tampoc es donarien situacions com aquestes davant del voluntariat. Fins i tot, va afegir que de vegades si que havia vist discutir als interns entre ells, però que aquest fet era una situació

més normal ja que a la mínima els conflictes es fan molt grans allà. La meua opinió sobre aquesta aportació del senyor Manel, és que de vegades, el clima que es respira pot resultar una mica tens. En quant a la relació entre presos, em va explicar que realment hi havia amistats molt fortes, però que a la vegada, també podem trobar relacions molt dures de venjança i odi entre ells.

Seguidament vam parlar sobre si el sistema penitenciari català acomplia el seu objectiu de la reinserció social i em va justificar que teòricament sí, és a dir, que la declaració de principis, intencions i mitjans eren els correctes però que era feina de tots que la reinserció es portés a terme.

Durant l'entrevista em vaig poder donar compte que el capellà Pousa és una persona admirable, que sempre dóna sense esperar res a canvi. Considera que lo més bonic de la vida és poder anar creixent a mesura que vas assimilant totes les coses noves que van sorgint al llarg que avances en el temps. Ell sempre s'ha mogut en un ambient de pregària, però ha estat realment amb el seu voluntariat a la presó quan ha descobert l'essència de la vida. Ha descobert molts punts de vista, opinions diferents, moltes vides trencades i moltes il·lusions per endavant. En Manel ajuda a reconstruir les il·lusions dels interns cada dia, a la vegada que creu que intercanvien riqueses i creences. El pare Manel els hi dóna molta confiança a tot aquest grup de nois, però realment sent que tots ells se l'estimen i el respecten. Ha aconseguit considerar-los part de la seva família després de compartir tantes hores amb ells i dedicar-li tantes esperances. Creu també, que la societat els hi ha de retornar la confiança. Una confiança que ni els propis presos tenen. Si els presos capten la confiança de la societat, tal i com deia el pare Manel, es podrà començar a treballar amb el procés alliberador i educatiu de l'individu. La societat ha d'entendre que no tan sols amb la voluntat dels interns es podran rehabilitar, sinó que necessiten efecte i recolzament.

En Manel Pousa no és una persona orgullosa, sinó que és molt humil. Planteja un ambient molt lliure en totes les seves visites, on tothom es lliure de dir, fer i creure el que vulgui però sempre respectant les opinions dels demés.

Al finalitzar l'entrevista em va expressar que el Sistema Penitenciari representava un món molt complex d'entendre i conèixer i que calia normalitzar-lo i sensibilitzar a la societat perquè s'encoratgés a entendre tot el que allà es viu.

9.5 Entrevista de l'intern del centre penitenciari Trinitat^{40.5}

El dia 7 de desembre vaig anar a Badalona a un pavelló d'esports on s'hi trobava un equip de futbol format per interns del centre penitenciari la Trinitat.

Vaig tenir la sort de poder realitzar aquella entrevista ja que la meua mare coneixia al pare Manel, el senyor Manel Pousa. Aquest entranyable home té una Fundació que s'encarrega d'ajudar a persones necessitades, i entre elles, i amb especial dedicació, als reus del centre penitenciari la Trinitat.

L'entrevista amb aquest intern va ser inesperada ja que jo em disposava a realitzar l'entrevista al pare Manel, però un dels interns va voler explicar-me la seva història i opinió sobre la realitat del món penitenciari.

Aquest jove té 21 anys actualment i fa tres anys va ingressar a presó. Ara mateix ja es troba al tercer grau penitenciari i gaudeix de permisos de sortida. A més, amb les sortides programades que realitzen amb el grup de la "Fundació PARE MANEL" no ha deixat de tenir contacte amb la realitat que nosaltres vivim.

Aquest noi de vint-i-un anys és un noi d'Hospitalet que sempre ha viscut en un barri més aviat pobre. Tot i no tenir estudis, em va donar la sensació que era un noi molt intel·ligent, que sabia el que volia i pel que vol lluitar en aquesta vida.

El seu primer propòsit i prioritat és poder sortir de la presó per tal de poder continuar la seva vida amb total normalitat; apartat de tot l'ambient que el va portar a delinquir. Des del primer moment que vaig parlar amb ell, em va agradar la seva mirada de transparència i tranquil·litat. És un noi molt corrent, un home de 21 anys que té les mateixes aficions que molta gent de la seva edat. Té ganes de viure, i de recuperar tot el temps que ha perdut tancat allà dins.

^{40.5} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

El delictes que ell va cometre va ser robar. Robava ja que no tenia diners per fer la seva vida com desitjava. No podia fer el que els seus amics feien, i ell observava com robant, els seus amics aconseguien tot el que tenien; i és per aquest motiu que va començar a robar. Es sentia diferent, discriminat segurament. M'imagino que ha de ser molt dur sentir que no tens res i que t'arrisques perquè tampoc tens molt a perdre. Em va explicar que encara recorda el primer cop que va robar. Primer va començar amb objectes de poca valor i després ja robava amb més freqüència. Tot i així em va confessar que no hi ha dia que no pensi que tot va ser un error, que es va deixar endur per un ambient que no l'afavoria. També em va explicar que va abandonar els estudis i que la seva escola es va convertir el carrer. És molt tòpic sentir això, però realment ell m'explicava que tot el que coneix de la vida, que tot el que és, és fruit a les experiències que ha viscut.

L'intern és conscient que el que va fer no està bé, però també pensa que la pena que li van imposar ha estat molt dura i severa. Pensa que li han "robat" la seva adolescència. També va reconèixer que molts cops havia pensat en els seus antics "amics". Aquelles persones a les que ell anomenava "amics" s'ha donat compte que tots ells no han estat al seu costat alhora de trobar-se dins la presó. Però a la vegada confessava que els hi desitjava el millor, que no volia cap mal per ells i que no desitjava a ningú el que ell havia passat. El seu to de veu era esperançador ja que sap que cada cop, té la llibertat més a prop.

Vam parlar també de la vida a la presó, de les amistats que creu que valen la pena, i em va reconèixer que realment poques, però que creia que les que havia fet de veritat, era conscient que serien per tota la vida. Que l'experiència a la presó ha estat una realitat molt dura d'afrontar i que ha fet un vincle entre ells molt fort. A la vegada, però, em va mostrar la seva felicitat i l'orgull que sent de la seva família ja que han estat sempre al seu costat i és el que més agraiïa i el suport més gran que ha tingut.

Sobre les activitats que realitza a la presó em va explicar que ell ha treballat durant aquests anys a la presó però que el sou que cobra ha estat sempre molt escàs. També em va comentar que mai ha cursat programes de rehabilitació ja que ell considera que no els necessita. Realment, com opinió personal, puc

confirmar-ho ja que penso que és un noi amb coherència en tot el que em va dir.

També vam parlar sobre el tracte que ell ha rebut per part dels funcionaris de presó, i em va comentar que ell mai havia tingut cap problema però que realment opinava que els funcionaris de vigilància moltes vegades, es mantenien massa al marge i no intervenien quan havien de fer-ho.

A mesura que anàvem mantenint aquella conversació vaig decidir preguntar-li sobre la droga. De vegades sembla que sigui un tabú parla d'ella, però ell ho va fer amb una naturalitat sorprenent. Em va argumentar que sí que n'hi havia que sempre n'hi havia hagut i que era un fet difícil de controlar. Em va explicar que hi havia mètodes per poder entrar la droga a l'interior del centre penitenciari sense que els funcionaris s'assabentessin, però que realment, un cop allà dins, són conscients de que en circula.

A continuació, i ja gairebé per acabar, vam parlar sobre reinserció social. Em va contestar que ell no creia en la reinserció social, que ell creia amb ell mateix, i per tant, amb les pròpies persones. Em va justificar "*Jo només crec en mi. Si sóc capaç de proposar-me un fi, jo arribo fins a ell faci el que faci falta. La reinserció és un mateix*". Els mitjans que facilita la Secretaria de Serveis Penitenciaris són molts, però realment, qui té la última paraula i la decisió final, són els propis presos, en gran part.

Finalment, em va dir que el moment que encara avui en dia, té més present dels tres anys que ha estat a la presó, és la primera nit ja que diu que va ser una experiència molt dura que no oblidarà mai. Sentir que no tenia la llibertat per sortir, per aixecar-se a menjar, o per fer el que li vingués de gust; va ser un sentiment que encara avui no pot expressar. Penso que es devia sentir impotent, perdut, confós.

Realment aquesta entrevista em va commoure perquè vaig poder conèixer un pres de molt a prop, amb les seves pors, aspiracions, alegries, tristeses.

9.6 Entrevista amb un treballador Sanitari, el senyor Antoni Montfort^{40.6}

Finalment, la última entrevista que vaig realitzar va ser amb un treballador sanitari del centre penitenciari Quatre Camins. Aquesta va tenir lloc el dia 29 de desembre. Vaig poder concertar-la ja que és un conegut de la meva família i va pensar que la meva idea de treball era molt arriscada i interessant. Aquest senyor és diu Antoni Montfort. Va ser una entrevista de cloenda pel meu treball de recerca on vam parlar de tot una mica. Va ser molt maca ja que considero que durant la realització del meu treball m'he documentat força i podia intervenir i expressar la meva opinió. Aquesta última entrevista va ser, més aviat, una conversa entre dues persones que s'interessen per la realitat del Sistema Penitenciari Català. El senyor Antoni Monfort em va transmetre sempre una sensació de pau i bondat. Tot el que em va argumentar i explicar tenia coherència i realment és una persona admirable. Aquest senyor porta dedicant-se al Sistema Penitenciari 18 anys. Anteriorment havia treballat com a mecànic però a la vegada estudiava infermeria. Considera que la vida el va guiar i que realment es sent molt realitzat amb la tasca que dur a terme. El senyor Monfort em va explicar que quan ell era jove havia viscut a un barri molt pobre que s'anomena "Nou Barris". En aquest va poder observar situacions de tot tipus, i veia com la gent del seu entorn queia al món de les drogues. Per aquest motiu va decidir acceptar el canvi de feina, i dedicar-se al que avui en dia hi dedica tanta il·lusió i passió. L'Antoni Monfrot és un home apassionat que em va expressar el seus pensaments de la següent manera: *"Ha estat una experiència enriquidora, acompanyada sempre d'inquietuds i amb ganes de conèixer la realitat que m'envolta. Moltes persones de les què vivim en llibertat no som conscients de tot el que es viu al món penitenciari. Malauradament tots anem a la nostra i no ens parem a observar el que tenim al voltant. Treballant a presons, m'he donat compte que hi ha moltes persones que tenen mancances de tota mena; que s'han bellugat per móns de violència, drogues i delicte, i que ha estat per aquest motiu que han acabat delinquent. Penso que al llarg de tots aquests anys, la manera que tinc de veure el món ha anat canviant ja que*

^{40.6} Vegeu a l'Annex l'apartat de Transcripció de les entrevistes.

comences a valorar coses que abans no valoraves, i li dones importància a coses que anteriorment no li donaves.”. Realment, escoltar aquestes paraules em va commoure ja que vaig poder veure com arriba a estimar-se aquesta feina i les ganes que té d’aconseguir que els interns es sentin persones útils i que adoptin hàbits. A continuació vam parlar del que per ell significa “presó”. Tal i com em va expressar, considera que la presó és una estructura on s’hi agrupen un conjunt de persones que, per circumstàncies de la vida, han realitzat uns actes que segons el nostre Codi Penal són mal vistos i il·legals. També va afegir que considerava que no podíem jutjar els interns ja que qualsevol dia, la vida pot donar un tomb, i que siguem nosaltres mateixos els protagonistes de crítiques i prejudicis que la societat fa i té respectivament.

A la vegada, vam parlar sobre aspectes relacionats amb la vida a la presó. Vam fer referència a temes com la seguretat, la violència, les drogues, les condicions amb les que viuen, els programes que realitzen, entre altres temes. Totes les persones que vaig entrevistar anteriorment em van expressar gairebé la mateixa opinió que ell m’expressava, però ell sempre parlava dels presos com aquelles persones que necessitaven més confiança que cap individu. Vam fer insistència a les drogues ja que em va explicar que gran part de les persones que compleixen condemna als centres penitenciaris, és per culpa de la droga. Considera que la droga genera un bucle del qual és molt difícil sortir-se’n. També em va comentar que la droga, no tant sols perjudica a la persona que decideix consumir-la, sinó que és un problema que afecta a tota la família o entorn més proper del reu. Justificava que el món de la droga és un món molt pervers, que no aporta cap benefici; al contrari. Genera problemes i una gran quantitat de conseqüències que en tot cas, mai poden ser positives.

A més, em va explicar que ell no s’interessa pels delictes que els interns que el visiten han comés, ja que ell pensa que han de rebre un tracte imparcial tal i com el rebem les persones lliures. Considero que adopta una posició molt professional ja que d’aquesta manera realitza la seva tasca amb més eficiència. Ell mateix justificava que el personal sanitari no es pot deixar influir pels delictes que han comés, que no s’ha de tenir por ni desconfiança cap aquella persona. També afegia que algunes vegades són els mateixos presos els qui li expliquen la seva història i els successos que l’han portat fins allà.

També em va confessar que sent una enorme satisfacció quan veu que la feina que fa té uns resultats molt beneficiosos pels interns, de la següent manera: *“Veig entrar a nois joves que per culpa de la droga entren a un bucle del qual no poden sortir. Entren com si fossin “draps bruts” i a mesura que passen els mesos veus com aquesta persona va recuperant, com a mínim i aparentment, un aspecte físic saludable. La presó és caracteritzada per un ordre, i els presos han de seguir els horaris establerts. A la presó els ensenyem uns hàbits i unes pautes i com que aquests nois menjaven bé i dormien les hores que pertoquen, el seu metabolisme físic és va anar recuperant.”* Inclús va afegir que de vegades, ingressen persones a la presó que no han anat mai al metge anteriorment. M'explicava també, que a la presó ensenyen hàbits i es mira molt per la salut de les persones, ja que sense aquesta, és impossible rehabilitar-se o centrar-se en altres aspectes com el treball i la formació.

Al llarg de l'entrevista, com ja he dit, vam parlar de moltes coses, però una de les que em va sorprendre molt, va ser l'afirmació que exposo seguidament: *“Imagina que una persona va cometre 8 robatoris. En el moment que el van jutjar només el van jutjar per 6 ja que els altres dos casos van quedar arxivats. Quan aquesta persona surt de la presó i comença a fer la seva vida novament, els seus casos tornen a ser revisats i aleshores veuen que no ha “pagat” pels altres dos robatoris. Si és així, moltes vegades aquestes persones són obligades a ingressar novament. Aquestes situacions representen un desequilibri per la persona, però a més per la seva família. No considero que sigui apropiat ja que si una persona ha demostrat que està rehabilitada, no crec que se la tingui que penalitzar per accions dutes a terme al passat. Considero que hi ha col·lapse judicial que cal tractar ja que sinó ens trobem en situacions com aquestes. El sistema judicial és molt lent, i de vegades ingressen a la presó persones que van cometre el seu delicte fa 10 anys. Penso que si el delicte que estan imposant a la persona és el mateix per el qual ja va pagar condemna, cal plantejar-nos si li estem fent un favor a la societat, o si realment el que estem provocant és una desestructuració. És molt dur tornar a reviuire la realitat de la presó. No sé en quin percentatge aquests fets és donen, però et puc assegurar que passa i jo no en sóc partidari.”* Fins el moment de realitzar l'entrevista al senyor Montfort, mai havia sentit casos com aquests. Havia sentit experiències sobre la presó preventiva, és a dir, que de vegades passen més

temps ingressats a presó preventiva que complint condemna a causa del col·lapse judicial. Situacions com les que em va explicar ell, mai. Considero que té tota la raó i que cal, tal i com va expressar-me la senyora Montserrat Tura, recórrer a la Justícia quan sigui realment necessari. Ja que sinó, tot el procés judicial s'allarga molt.

Una altra cosa que em va sorprendre és que em va expressar que ell considerava que tot el que es veia a les pel·lícules, es quedava curt amb la realitat que ell observa cada dia. Afirmava que tota la realitat penitenciària és un món molt difícil i que si ho vius de prop, te'n adones que les persones, de vegades, som molt egoistes i que només prejudgem. També em va dir que creia que era molt difícil apropar el món penitenciari a la societat, ja que era difícil que aquesta ho normalitzes i ho veiés amb bons ulls. Creu que la societat és la culpable que la delinqüència s'hagi portat aquests extrems.

Tal i com he expressat al principi de la interpretació de l'entrevista, va ser molt reconfortant realitzar aquesta cloenda de treball amb el senyor Antoni Montfort i agraeixo molt la sinceritat que en tot moment va tenir.

10. Conclusions

El Treball de Recerca “El Sistema Penitenciari Català” ha estat un projecte interessant i complex, però sobretot humà. Al llarg de la realització d’aquest treball m’he adonat que les experiències que he viscut m’han enriquit com a persona. El Treball de Recerca ha estat una bona oportunitat per conèixer el món penitenciari des d’un altre punt de vista, i a la vegada, interactuar amb la societat. La temàtica que vaig escollir m’exigia un contacte constant amb la població, i ha estat aquest mateix fet, el que m’ha agradat: poder escoltar les opinions, pensaments, crítiques, aportacions i coneixements de les persones amb qui he tractat. Per començar aquesta conclusió vull afirmar que ha estat un treball enriquidor, amb dificultats que he anat superant, però tot i això, una bona experiència.

L’aposta de la temàtica que vaig escollir pel Treball de Recerca era arriscada ja que potser les hipòtesis que em plantejava no les podia arribar a resoldre. Però a la vegada vaig considerar que era un treball atractiu perquè la realitat penitenciària és un món desconegut per a la majoria de la societat.

Tal i com vaig plantejar a la introducció, aquest treball de recerca seria una bona oportunitat per parlar de valors com “justícia”, “llibertat” i “compromís”. Fent referència a “justícia”, vull aclarir que no m’he centrat mai a estudiar si les sentències marcades per un jutge són les correctes, ja que això forma part del Sistema Judicial. Vaig entendre el concepte “justícia” com aquella *“virtut moral per la qual hom té com a guia la veritat, hom és inclinat a donar a cadascú el que li pertany, a respectar el dret, una de les quatre virtuts cardinals”*. D’aquesta manera, vull realitzar aquesta pregunta: La societat és justa? Creiem que allò just és tancar als centres penitenciaris aquelles persones que han comès delictes, i d’aquesta manera, privar-les de llibertat? La societat acostuma a mostrar la seva opinió demanant el tancament a presó de hom qui delinqueix. No ho considero just, però penso que aquestes opinions es donen per la gran quantitat de prejudicis que imperen sobre el Sistema Penitenciari. La justícia es guia per la veritat i la raó, però potser caldria estudiar si les decisions i condemnes que marca el Sistema Judicial són les apropiades per rehabilitar l’individu. Cal recordar que les presons no es trobarien amb la

problemàtica actual de massificació si utilitzéssim més les mesures alternatives a la presó, com els treballs en benefici a la comunitat.

Fent menció al concepte “llibertat”, vaig entendre com a llibertat, aquell “*estat o condició de qui és lliure, de qui no està subjecte a un poder estrany, a una autoritat arbitrària, de qui no està constret per una obligació, un deure, una disciplina, una condició onerosa*”. La llibertat és un dret que perden aquelles persones que ingressen a un centre penitenciari. Tal i com explico al marc teòric, la llibertat és un dels quatre drets fonamental de l'home Segons la Declaració dels Drets Humans. Aquest dret, però, queda abolit temporalment al moment d'ingressar a presó. Considero fonamental parlar d'aquest dret ja que la Comunitat Europea justifica que les persones privades de llibertat, a partir dels set anys de condemna a presó, argumenta que una persona comença a tenir problemes psicològics. Tal i com també he exposat al marc teòric, les penes dictaminades amb més freqüència actualment són les penes de 3 a 8 anys. Si considero l'afirmació de la Comunitat Europea, cal plantejar-me si marcant les sentències que actualment s'imposen, s'ajuda a les persones que cometen el delictes, o si realment encara les emmalaltim més. Tal i com va justificar la consellera Montserrat Tura, el Sistema Penitenciari és caracteritzat per ser un sistema molt complex, on la recerca de l'equilibri és essencial. Considero que no ens hem de deixar endur per la venjança. A més, la societat no hauria de demanar un enduriment de penes, ja que aquestes opino, que acaben produint un efecte contrari a l'objectiu del Sistema Penitenciari. Les persones privades de llibertat no es poden reinserir a la societat si es veuen completament rebutjades per aquesta. Tal i com ja he explicat al marc pràctic, penso que les persones privades de llibertat han de treballar amb l'objectiu de reinserir-se, però la societat, al mateix temps, ha de retornar la confiança a aquelles persones, que per circumstàncies de la vida, van cometre un error. Al marc teòric també he fet molta insistència a la reinserció laboral ja que penso que la reinserció social no s'aconsegueix si no va acompanyada de la reinserció laboral. Quan una persona intenta reinserir-se novament a la societat, cal que aquesta li retorni la confiança al ex-presidiari i donar-li la oportunitat d'aconseguir un ofici i de demostrat tot allò que ha après.

Fent referència al valor “compromís”, penso que aquest concepte ens implica a nosaltres, la societat. Considero que la societat hem de tenir el compromís, i fins i tot, la obligació d’interessar-nos per la realitat penitenciària. Després de la realització del meu treball, m’he donat compte que no ens podem desentendre del món penitenciari. El Sistema Penitenciari forma part de la nostra societat, per tant, totes les persones que el configuren també. La paraula “compromís” també la relaciono amb la paraula “implicació” i “empatia”. Implicació ja que considero que la reinserció social dels interns s’aconsegueix si aquests demostren interès per a voler rehabilitar-se, i a la vegada, empatia per part de la societat ja que aquesta ha d’intentar a entendre les situacions que han portat a l’individu ha cometre un delictes.

Així doncs, després de realitzar el Treball de Recerca reafirmo que la política penitenciària va encaminada cap a la funció social. Aquesta funció social té com a objectiu principal, la reinserció, reeducació i rehabilitació. Aquest objectiu ha de ser compatible, a la vegada, amb la funció de vigilància i custòdia que l’estructura de la presó comporta. Prevenció, detenció, custòdia, resocialització han de ser intervencions complementàries entre si. La política penitenciària, doncs, s’adapta a les Regles Penitenciàries Europees. Aquestes són revisades i actualitzades periòdicament i insisteixen que tota detenció ha de facilitar la reinserció dels detinguts en la societat lliure. A més, la política penitenciària que Catalunya utilitza, destaca que la manca de recursos no justifica la violació dels drets dels detinguts. En aquest punt m’agradaria comentar la problemàtica actual amb la que actualment el Sistema Penitenciari Català s’ha d’enfrontar. Aquesta, tal i com ja he mencionat durant el treball, és la massificació a les presons. Les previsions de la població reclusa no van ser les adequades. No s’han construït centres penitenciaris al llarg d’aquests darrers anys, i és per aquest motiu, que molts centres penitenciaris es veuen superpoblats; fet que dificulta el procés rehabilitador i reintegrador.

Deixant de banda aquesta problemàtica, m’agradaria destacar la intensificació de programes de tractament que s’han incorporat als centres penitenciaris. Tal i com m’han explicat varis testimonis, cada cop hi ha més funcionaris a les presons que s’encarreguen d’oferir un servei més individualitzat i els programes

de tractament i de salut són majors. A més, als centres penitenciaris s'intenta normalitzar la vida a la presó mitjançant l'extensió del treball productiu, i el màxim desenvolupament d'activitats educatives, culturals i esportives. Així doncs, considero que la presó ofereix mitjans rehabilitadors, i vetlla per la sanitat dels reus en tot moment.

Una altra via per intentar normalitzar la realitat penitenciària, és fonamentant les mesures penals alternatives i del compliment de les condemnes en el medi comunitari. D'aquesta manera, la societat ha de superar la idea que les presons són el destí inevitable al qual van a raure totes les persones que incompleixen les lleis penals. Aquesta concepció no és raonable, ni útil, ni realista. Crec que el món penitenciari està totalment apartat de la societat. Jo em considerava una d'aquestes persones que no tenia ni la més mínima idea del que realment resulta ser el món penitenciari. És un món que no és dóna a conèixer, no perquè no vulgui o perquè no tingui els mitjans necessaris, perquè els té; sinó perquè intenta donar-se a conèixer en una societat totalment impermeable. Cal aproximar la realitat penitenciària buscant mètodes i d'aquesta manera la societat acceptarà a la població penitenciària. Considero que és el repte dels pròxims anys i d'aquesta manera hi haurà un reconeixement social del Sistema Penitenciari Català. La imatge de l'activitat penitenciària s'associa sovint a una percepció negativa per part de la opinió pública i els mitjans de comunicació. Aquesta percepció (plena de prejudicis) s'estén sobre els interns, els treballadors, els professionals i sobre l'entorn que acull els establiments penitenciaris. Per supera aquesta situació, i perquè s'abandonin determinats estereotips, cal millorar el coneixement de la realitat penitenciària de cara una dimensió social que l'accepti.

La primera hipòtesis que em vaig plantejar era la següent: Com volem assolir la reeducació i reinserció dels interns, si la societat, que és qui els ha d'ajudar, es manté al marge? La resposta a la meva hipòtesis es basa en què personalment crec que falta molt temps per arribar a aconseguir que la reinserció dels presos sigui completament efectiva; falta molt de temps perquè siguem capaços d'entendre que és la nostra societat la única via que tenen per a poder sortir d'aquest pou. És la nostra generació la que s'ha d'implicar d'una

manera més compromesa; ajudant-los a sortir-se'n. La societat la formem tots, hem de mirar de millorar-la i de lluitar perquè aquesta sigui millor. Una societat en la qual totes les persones tinguin les mateixes oportunitats, així com els mateixos drets i deures.

La meva segona hipòtesis consistia en determinar si la presó representa el millor mètode per aconseguir la reinserció i la reeducació. Després d'haver analitzat la realitat del Sistema Penitenciari i haver parlat amb persones interessades en el tema, opino que l'estructura de la presó aconsegueix les voluntats de la societat i, a més, proporciona els mitjans necessaris perquè les persones que han comés un delictes, es puguin rehabilitar. Les presons que s'estan construint actualment utilitzen el nou model que ha proposat la Secretaria de Serveis Penitenciaris. Aquest model, permet centrar-se més amb els interns del centre. D'aquesta manera, el tracte serà més proper i es podrà estudiar de manera més acurada el cas de cada individu. Penso que aquest nou model de presons afavorirà a la reinserció social. La política penitenciària, a més, ha de preveure les necessitats socials de les persones que intentaran resocialitzar-se, tant durant com després de l'empresonament. Opino que la presó també representa una estructura de control. Un control que exerceix sobre una societat que està marcada per lleis i sancions. Representa un mitjà de dissuasió per aquelles persones que tinguin intenció de delinquir. Sense la seva existència, tot i que sigui molt agosarat dir-ho, la societat es prendria la llibertat d'actuar com volgués, sense respectar cap ordre social.

Com a conclusió m'agradaria dir que abans de fer el treball no sabia tot el que suposava ingressar a presó, complir condemna i finalment, i el pas més difícil, sortir del centre penitenciari per a intentar refer la vida anterior. Actualment conec tot el que comporta: traumes, addiccions, problemes, fracàs, victòria, angoixes, alegries, autoestima, força, valentia, esforç, prejudicis, treball, justícia, injustícia, lleis, il·legalitat, il·lusion, culpabilitat, melancolia, rebuig, por, lluita, voluntat, esperança. La presó és un tot. Una experiència que marca la vida de les persones que hi han ingressat. La presó és un món paral·lel al nostre, difícil d'imaginar fins que no hi ets dins, però que és present a les nostres vides i que cal que integrem.

Per acabar, agrair a totes aquelles persones que han contribuït a la realització del treball. A les persones entrevistades: la consellera de Justícia, Montserrat Tura; el director del centre penitenciari Quatre Camins, José Custodio Saldaña; al director de la Fundació PARE MANEL, el senyor Manel Pousà; al reu del centre penitenciari la Trinitat; al intern del centre penitenciari Quatre Camins; i finalment al senyor Antoni Monfort, funcionari de Sanitat del centre penitenciari Quatre Camins. A la vegada donar les gràcies a la meva família per la implicació i ajuda que m'han donat. I ja per acabar, donar les gràcies al meu tutor de treball de recerca, Jordi Vilà, per la il·lusion, confiança i dedicació que ha mostrat sempre amb el treball de recerca.

11. Bibliografia i fonts d'informació

Bibliografia

1. BLANCO, A.I. *Bases para el establecimiento de un modelo de intervención diferencial en el campo de la delincuencia juvenil: una aproximación biográfica*. Tesis doctoral. Ed. De la Universidad Complutense de Madrid, 1991.
2. *Diccionari bàsic de la llengua catalana*. ENCICLOPÈDIA CATALANA BARCELONA 1996. 3ª reimpressió: maig 2000.
3. FARRINGTON, D.P. «Contribuciones pedagógicas para la explicación, prevención y tratamiento de la delincuencia » a *Delincuencia*, núm. 3, 1991.
4. Gran Enciclopèdia Catalana. Barcelona: Egedsa, 1989.
5. MONTANÉ, J. *La orientación profesional*. Barcelona: Fondo de formación, 1990.
 - (1991), «La orientación en la formación ocupacional» Potència presentada en el *1r congrés Internacional de Formació Ocupacional*. Bellaterra.
 - (1993), *Orientación ocupacional*. Barcelona: Ed. CEAC.
6. Redondo, Santiago. *Justicia penal y reincidencia*. Barcelona: Editorial Fundació Jaume Callís, 1994.
7. VALVERDE, J. *La cárcel y sus consecuencias*. Madrid: Ed. Popular, 1991.
8. MICHEL FOUCAULT. *Vigilar y castigar. Nacimiento de la prisión*. Ed.SIGLO XXI
9. Nova ENCICLOPÈDIA CATALANA DE L'ESTUDIANT. Carroggio, S.A. de EDICIONES – BARCELONA
10. LIBRO BLANCO. El trabajo en las prisiones europeas. Organización y gestión de los talleres penitenciarios

Fonts d'Informació

Aquestes són algunes de les pàgines web amb les que he treballat al llarg de la realització del Treball de Recerca. El treball ha estat realitzat, aproximadament, des del març del 2008 fins al gener del 2009, de tal manera que la vigència d'aquestes pàgines i la informació extreta era vigent i vàlida en aquell moment. Les dades extretes poden haver variat, tot i que el seu marge d'error seria mínim tenint en compte que el treball és molt recent encara. Cal comentar que algunes pàgines web han estat de gran ajuda mentre que d'altres han contribuït més superficialment.

✓ http://www.gencat.net/jus_cire/
✓ http://www.gencat.net/
✓ http://www.gencat.cat/portal/site/Justicia/
✓ http://www.geocities.com/penaluno/escuelaspenales.htm
✓ http://www.iresweb.org/Homecat.html
✓ http://www.cirecat.net/
✓ http://noticias.juridicas.com/base_datos/Penal/lo5-2000.html
✓ http://www.presossinfronteras.org/
✓ http://www.sabadell.cat/fitxes/repertori/repertori_5317.htm
✓ http://www.caritasbcn.org/cat
✓ http://www.sabadellsolidari.org/
✓ http://www.google.es/
✓ http://dcvb.iecat.net/
✓ http://www.grec.cat/home/cel/dicc.htm
✓ http://cejfe.gec.es/cejfeV4/portada.do
✓ http://obrasocial.lacaixa.es/
✓ http://noticias.juridicas.com/base_datos/Admin/constitucion.html
✓ http://www.canalsocial.net/GER/
✓ http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_11278656_1.pdf
✓ http://www.pangea.org/juspau/comunicats-opinio.ca.shtml?x=9347

✓ http://peatonet.blogspot.com/
✓ http://www.justiciaipau.org/juspau.ca.shtml?x=5359
✓ http://www.rac1.org/index.php?tag=nota-de-premsa&feed=rss2
✓ http://www.rac1.org/?p=2276
✓ http://www.pangea.org/juspau/comunicats-opinio.ca.shtml?x=9347
✓ http://www20.gencat.cat/docs/Justicia/Documents/ARXIUS/doc_11278656_1.pdf
✓ http://hemeroteca.lavanguardia.es
✓ http://www.edu3.cat/Edu3tv/Fitxa?p_id=37478
✓ http://ca.wikipedia.org/wiki/Pres%C3%B3
✓ http://www.ugtpresons.com/

Altres documents

1. Catàleg Serveis externs CIRE. *Cada cop més SORTIDES.*
2. Catàleg CIRE Borsa de Treball. *L'altra Borsa de Treball Projecte EQUAL.*
3. Catàleg CIRE. *Formació, Treball i Inserció, Podem Fer-ho!*
4. Catàleg CIRE. *Els nostres productes ja han sortit al carrer.*